

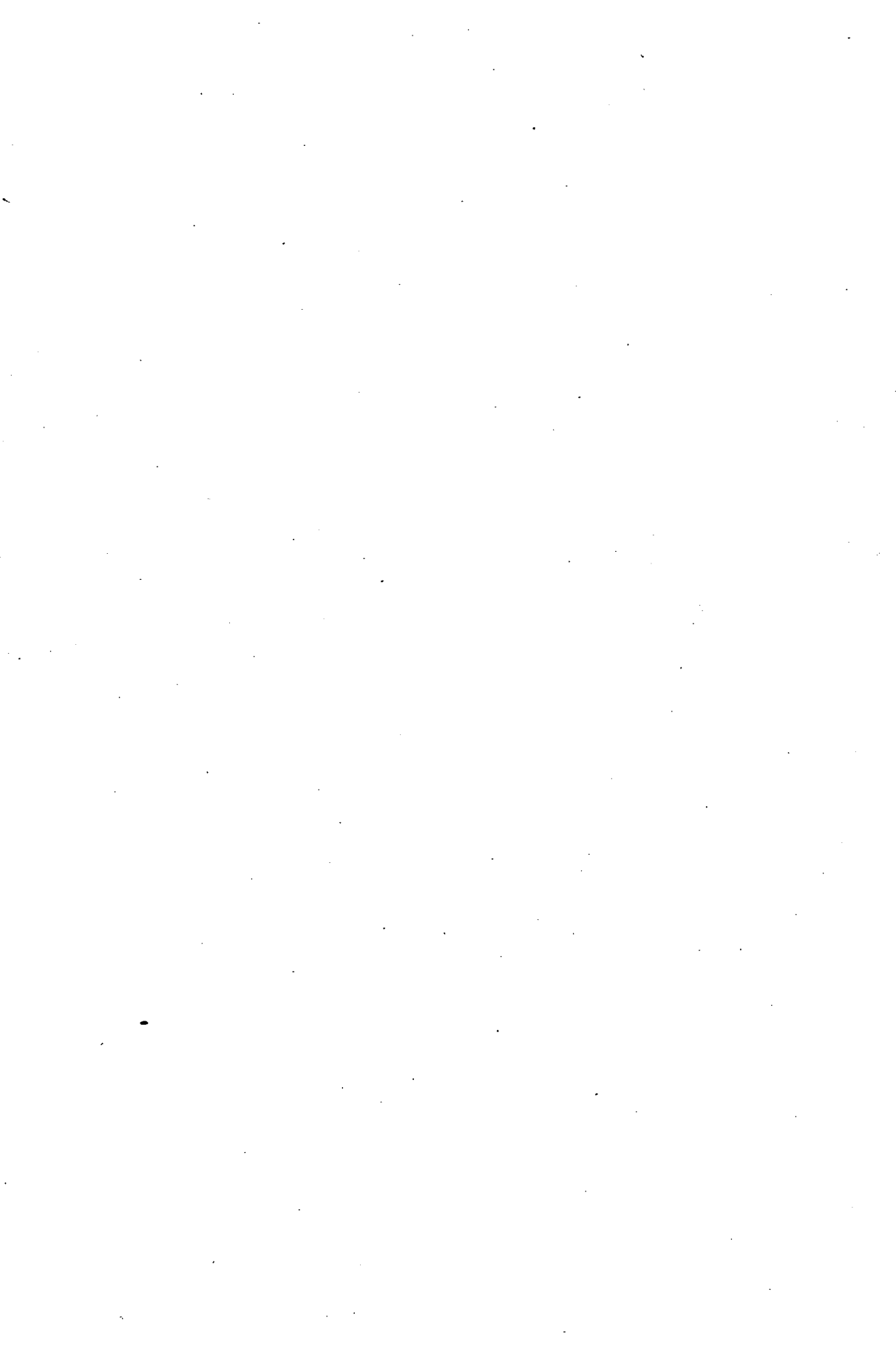
studia 10
uralo-altaica

KÄTHE U. KÖHALMI:

CHRESTOMATHIA SIBIRICA

AUSWAHL AUS DER VOLKSDICHTUNG

DER SIBIRISCHEN URVÖLKER

STUDIA URALO—ALTAICA

10

Redigunt

P. HAJDÚ, T. MIKOLA et A. RÓNA-TAS

All orders, with the exception of the socialist countries, should be addressed to John Benjamins, Amsterdam, Holland. Orders from the socialist countries should be sent to Kultura, Hungarian Trading Company for Books and Newspapers (H-1389 BUDAPEST 62 P.O.B. 149.)

UNIVERSITAS SZEGEDIENSIS DE ATTILA JÓZSEF NOMINATA

CHRESTOMATHIA SIBIRICA

**Auswahl aus der Volksdichtung
der sibirischen Urvölker**

I.

Textband

**zusammengestellt und eingeleitet
von**

K. U. KÓHALMI

S Z E G E D

1977

Editionis curam agit

JUDIT PAPP

INHALT

Geleitwort	I
Alttürkische Inschriften vom Jenissei	1
Altaj kiži	4
Lieder	5
Spottlieder	10
Rituelle Gesänge	11
Epik	50
Schor	53
Lirische Lieder	54
Rituelle Gesänge	56
Epik	59
Chakassen	69
Lieder	70
Epik	73
Sibirische Tataren	91
Lieder	92
Tuwiner	99
Lieder	100
Rituelle Gesänge	106
Jakuten	110
Epik	111
Burjaten	134
Lieder	135
Sippengesänge	145
Opferlieder	149
Kamniganen	156
Lieder	157

Ewenken (Tungusen)	162
Lieder	163
Rituelle Gesänge	169
Epik	176
Ewenen (Lamuten)	180
Lieder von Čerkanov	181
Lieder von Lamutskij	185
Nanajen (Golden)	188
Lieder	189
Ultscha	196
Lieder	197
Niwchen (Giljaken)	201
Lieder	202
Tschuktschen	208
Lirische Lieder	209
Eskimo	212
Lieder	213
Rituelle Gesänge	218
Jukagiren	222
Lieder	223
Spottlieder	228
Rituelle Gesänge	231

GELEITWORT

Mit diesem Band aus Textproben der Volksdichtung altaische Sprachen sprechender sibirischer Völker und ihrer paleosibirischen Nachbarn, der von einem zweiten Band mit den Übersetzungen und Erläuterungen gefolgt werden soll, haben wir gleichzeitig verschiedenen Bedürfnissen dienen wollen. Unser Ziel war einerseits den altaische Sprachen Studierenden eine Textsammlung dieser weniger bekannten Sprachen zur Verfügung zu stellen, andererseits auch der vergleichenden Folkloreforschung ein geeignetes Material in die Hände zu geben. Das mit solchen Interessen tatsächlich zu rechnen ist, das bewies uns die Aufnahme die auch die populäre ungarische dichterische Übersetzung (*Sámándobok szóljatok*. Budapest, 1974.) der Volksdichtung der sibirischen Völker in Fachkreisen erfuhr: es wurde uns nahegelegt eine Reproduktion der Originaltexte nebst deutscher Übersetzung herauszugeben. Die Verwirklichung dieses Planes wurde durch die Unterstützung der Geisteswissenschaftlichen Fakultät der József Attila Universität in Szeged ermöglicht.

Die vorliegende Auswahl weicht aber von der populären ungarischen Sammlung in manchen Einzelheiten ab. Wir haben die finnisch-ugrischen Sprachproben weggelassen, da von Peter Hajdú eine ausgezeichnete Textsammlung aus den Samojedischen Sprachen schon vorliegt (*Chrestomatia Samoiedica*, Budapest 1968.). Die Proben aus den sog. paleosibirischen Sprachen liessen wir aber, eben dem Zweck der vergleichenden Forschungen dienen zu wollen, unberührt. Leider fehlen unserer Sammlung die ketischen Texte. Weitere Unterschiede sind, dass die Zahl der lirischen Lieder (z. B. der Tuwa) beheblich vermindert wurde, da ihre grosse Menge nur von der besonders schön gelungenen ungarischen dichterischen Übersetzung gerechtfertigt war. Aus dem Burjätischen und Ewenkischen haben wir solche wichtige Texte in die Sammlung aufgenommen.

men die bei der dichterischen Übersetzung keine Inspiration hervorriefen und darum aus der ungarischen Ausgabe wegblieben.

Die Mehrzahl der Texte ist schon irgendwo erschienen, aber meistens in schwer zugänglichen, seltenen Ausgaben oder in ethnographischen Beschreibungen versträut und so blieben sie manchmal auch den Fachkreisen verborgen. Nur von zwei Sprachen, bzw. Mundarten bringen wir Ersterscheinungen: den giljakischen Texten von R. Austerlitz und den kamniganischen von der Herausgeberin.

Nun möchten wir noch unseren Standpunkt in zwei Fragen näher beleuchten, eben da in diesen auch andere Auffassungen völlig berechtigt wären, aus praktischen Gründen mussten wir uns aber zu gewissen Richtlinien halten. Die erste Frage ist, was für Kriterien wir zur Bestimmung der dichterischen Texte anwendeten, die andere ist die Art der Umschrift der Texte.

In der Frage der Kriterien der dichterischen Texte vertraten wir den Standpunkt, dass auch die rithmische Prosa besonders der Ritualtexte wegen den laufenden Übergängen in die mehr oder weniger regelmässigen metrischen Formen einbezogen werden müssen, demsowohl, da sie sich auch durch zahlreichen Alliterationen von der Alltagssprache abheben. Im ältesten Typ der Heldenlieder wechseln die rithmisierenden Prosatexte mit gereimten metrischen Passagen. Unter gereimten metrischen Formen verstehen wir hier selbstverständlich nicht die in den Indoeuropäischen gängliche Art. In unseren Texten gliedern sich die Zeilen in zwei, seltener drei Takte mit wechselnder Silbenzahl. Die Strofen werden von Stabreimen zusammengehalten, die Endreime sind nur sehr schwach entwickelt. Die von den europäischen abweichenden Mittel der dichterischen Ausdrucksformen täuschten manche der früheren Forscher. So z. B. entging es Böhlingk, dem ersten Herausgeber und Bearbeiter jakutischer Texte, dass sein Gewehrsmann ihm ein regelrechtes jakutisches Heldenlied, ein Olonho aufgezeichnet hatte.

Bei der Umschrift der Texte versuchten wir womöglich einheitliche Zeichen für die Laute der verschiedenen Sprachen anzuwenden, dieses Vorhaben konnten wir aber nur zwischen verhältnismässig engen Grenzen verwirklichen, da einerseits unsere technischen Möglichkeiten begrenzt waren, andererseits es sich nicht immer genau festzustellen lässt - besonders bei alten Aufzeichnungen - was für Laut wiedergegeben sein sollte. Wir verwendeten die in der Turkologie und Mongolistik verbreitete einfache Umschrift, mit einigen Erweiterungen, z. B. im Ewenkischen bedeutet \hat{e} ein labialisiertes e.

QUELLENVERZEICHNIS

- Baldaev, S. P., Izbrannoe, Ulan-ude 1961
- Baskakov, N. A., Dialekt černevych tatar (tuba-kiži), Moskva 1966
- Boas = s. Bogoraz
- Bogoraz, V. G., The Eskimo of Siberia, in: F. Boas (red.) The Jesup North Pacific Expedition VIII/3, Leiden - New York 1913
- Ders., Chukchee Mythology, in: F. Boas (red.) The Jesup North Pacific Expedition VIII/1, Leiden - New York 1913
- Böhtlingk, O., Über die Sprache der Jakuten, St. Petersburg 1851, S. 79-95.
- Gastrén, M. A., Grundzüge einer tungusischen Sprachlehre nebst kurzem Wörterverzeichnis. Herausgegeben von A. Schiefner, St. Petersburg 1856
- Čerkanov, A., Chuksi n'evte, Moskva - Leningrad 1938
- Dyrenkova, N. P., Materialy po šamanstvu u teleutov, in: Sbornik Muzeja Antropologii i etnografii, T. X. S. 107 - 190
- Dieselbe, Sorskij fol'klor, Moskva - Leningrad 1940
- Huth, G., Die tungusische Volkslitteratur und ihre ethnologische Ausbeute, St. Petersburg 1901 = Vasilevič - Al'kor, Materialy po evenkijskomu fol'kloru

Iochelson, V. I., Materialy po izučeniju jazyka i fol'klora ĵukagirov,
St. Petersburg 1860.

Lamutskij (Stepanov), P., Ėven kungan ikegen, Leningrad 1960.

Malov, S. E., Enissejskaja pis'mennost t'urkov, Moskva-Leningrad 1952.

Potapov, A. P., Materialy po ětnografii tuvincev, in: Trudy tuvinskoj
arheologo-ětnografičeskoj ekspedicii II, Moskva-Leningrad 1960.

Radl. = s. Radloff, W. Proben der Volksliteratur der türkischen Stämme
Südsibiriens, I, II, IV, Sanktpeterburg 1860-1872.

Šarakšinova, N. O., Burjatskij fol'klor, Irkutsk 1959.

Samar, Akim, Nanaj d'arini, Leningrad 1938.

Titov' s Aufzeichnung = s. Vasilevič-Al'kor, Materialy po ěvenkijskomu
fol'kloru,

Ul'čskie narodnye pesni, Chabarovsk 1967.

Vasilevič, G. M. - Al'kor, Ja. P., Materialy po ěvenkijskomu (tunguskomu)
fol'kloru, Leningrad 1929.

Voskoboĵnikov, M. G., Ėvenkijskij fol'klor, Leningrad 1960.

ĪrlazĪli = Yrlazyly, Kyzyl 1959.

ALTTÜRKISCHE INSCHRIFTEN
VOM JENISSEI

Inschrift von Eleges

(Malov, Enissejskaja Pis'mennost' tjurkov, S. 25)

1. Quida quncujima sizimā jita ozdā oγlum sizimā adiriltim.
2. Jüz ār qadašim ujarin üçün jüz ārān ālig öküzin tākdük üçün adiriltim.
3. Kök tāpridā kün ai azidim jārimā jita sizimā adiriltim.
4. Qanım(a) ālimā sizimā jita bōkmād(im) ... qanım(a) ālim(ā) jita adiriltim.
5. Kört āl qan al(p) uruγu altunlīγ kāsīg bālimkā bantim jārdā ālim toquz qırq jašim(ta)
6. Uruγu külüg Toq Bōgü(t) ārkiqā qamı (?qanin) bāg ārdām üçün bān ār(ki bārdim)
7. Qara budunim qatıplanıγ āl törüsü'idmis (?idman) jita siz ālim qanım.
8. Ālim oγurunta sü bolup ārlārim ādküm joq cāliγ (?ac ālig)dā ... bir tāgmā sākiz ār ārdm(iz).
9. ... mn bārijā ... kilinu adirilajin uγ ... b ... s jilta ār...
10. Tört adaq(līγ) jilqim sākiz adaq(līγ) bardinim buγim joq ārdim.
11. buγ baya bat ārmis öldim jita sizimā joluqajin.
12. Qadašima kāsımā adaq(līγ) atıma jita qara budunıma adiriltim jita mān.

Inschrift von Közelig-hobu

(Malov, a, a. O., S. 81)

1. Oγlan atım Subus İnal ... tā atım Kümül Ögā.
2. Bās jašimta qanısız qalıp toquz jāgirmi jašimga ögsüz
3. bolt(um) qatıplanıγ otuz jašimγ(a) ögā boltum.

4. Kìrk jil l(a)r āl tutuq(?) budunum baśladim taś jaři j' jařiladim
ālādim.
5. Bir jātmiś jařimja kök tāyridā kūn aĵ azidim sizimā.
6. ... sūrsi jamda ālim sizimā jārim subum sizimā quida quncujum
bār ĵita sizm.
7. Kūnim qadařim sizimā oĵlanim sizimā örūjūm qaram siz jüz bāś
igirmā sizimā
8. biņ bodraq(?) jont sizimā.
9. Ālim siz(āsım?) äri .n jūĵ(?) kümüś budunum sĵrinc' (sizim?)
siz kümüsüm (?) ūk
10. jabiziĵ kümüs' mān ädkü'iltim (?altim) sizim bökm(ādim).

ALTAJ KIŽI

LIEDER

1.

(Radl. I. 227, Nr. 6.)

Aq taş poilodim, poilodim,
aq taştan siziq tappadim,
aimaq il/adim, il/adim,
āi sāndān çilū tappadim.

Kök taş poilodim, poilodim,
kök taştan siziq tappadim,
köptü il/adim, il/adim,
köpüstü sāndān tappadim.

2.

(Radl. I. 229, Nr. 14.)

Aq ölön pažin qurç qapqan
aq porom, qaida jürözün?
arqada çaci sar'arip
al'anım, qaida jürözün?

Kök ölön pažin köp qapqan
kök porom, qaida jürözün?
köksündā çaci sar'arip
körönüm, qaida jürözün?

3.

(Radl. I. 230, Nr. 17.)

Adaṅ aq cācāk, aq cācāk,
aṅarbas jārjā ciṅip-siṅ,
ada palazi pir tūṅan
aidiṅpas jārjā pariṅ-siṅ.

Körümzülü kök cācāk
kölönö jārjā ciṅip-siṅ,
köksün palazi pir tūṅan
körüsös jārjā pariṅ-siṅ.

4.

(Radl. I. 232, Nr. 24.)

Tārsināṅ salqin qaqqanda
tārmānāt qamiṅ pastari,
tāksi tūṅanim sanazam
Tāzilān köstön jaṅ kālāt.

Oṅinaṅ salqin qaqqanda
oṅizat qamiṅ pastari,
ončo tūṅanim sanazam
oṅilān köstön jaṅ kālāt.

5.

(Radl. I. 236-237, Nr. 40.)

Aq Ataidiṅ aq sinda
altin cācāk par minā,

altin tūlū jārindā
aidin jariyi par minā.

Kök Altaidın kök sinda
kümüs cācāk par minā
kümüs tūlū jārindā
kūn jarqini par minā.

Qara ai saptū jidani
kāzinip kälzā qaidazin?
qalin jurttū Sandir Pī
jūlap kälzā qaidazin?

İryai saptū jidani
kāzinip kälzā qaidazin?
İraq jurttū Sandir Pī
jūla kälzā qaidazin?

Araldayi ajuya
aldirbayan, Aja Pī,
altan tumān Cārüyā
pastirbayan, Aja Pī.

Pölöktöni pörö
jādirbāyā, Aja Pī,
pāzān tumān cārüyā
aldirbayan, Aja Pī.

Altı toluqtū, aq Altai,
altan quštun, turluğu,
albati jondı jirfatqan
artiq kāziktū, aq Altai.

Tört toluqtü, aq Altai,
tümänkiktin turlyu,
jondı jırpatqan
artiq kâziktü, aq Altai.

6.

(Radl. I. 237-238, Nr. 41.)

Jätti jastu jārānim
jārin sanap kištādi,
jättān jastu önmöyön
jırjalın sanap qunuqtu.

alfi jastu aq porom
Altajın sanap oqronđı,
altan jastu önmöyön
jırjalın sanap qunuqtu.

7.

(Baskakov, Dialekt černevych tatar, S. 45.)

Kus bala salar
Jacavaraj beš jarada.
Jaxsifiktu bojubis
tendežip keldibis.

Ak tuban jajılğan
Altın köldin jaraşı.
Alfin suuluk şilfiktaj
ala daj at d' elgen Alfin köl.

Ak cecek jajilgan,
Altin köldin jaradı.
Altin tana jaltiktaj
Jabaka d' elgen Altin köl

Kara-kerdi müne algan
kajran jaxsi uulan.
Önökör bolorga
Kostozip jordi.

Lied des Windes

(Radl. I. 224-225)

Salqin t' alğuşa maqtanmani.

Tazili qomoi ayaştı
tabararım mән salqin,
sulairim, küläirim!
Pünäi salqan puldu
purladarım mән salqin,
sulairim, küläirim!
Qomoi üşän ündü
qodororım mән salqin,
sulairim, küläirim!
Paziru t' oq klätti
pald' iradarım mән salqin
sulairim, küläirim!
T' äträ t' appaşan üilärdi
t' ämirärim mән salqin,
sulairim, küläirim!

Sarai'a salyan picāndi
samtradarim mān salqin,
sūlairim, kŭlāirim!
Orom'o ottur'an otti
oinodorim mān salqin,
sūlairim, kŭlāirim!
Tūnū'ū t'aman ūilārdi
tūlādārim mān salqin,
sūlairim, kŭlāirim!
Sananba'an salcini
sanandarim mān salqin,
sūlairim, kŭlāirim!
Uiquci t'aman kižini
uipuzarim, mān salqin,
sūlairim, kŭlāirim!

Spottlieder

(Baskakov, Dialekt černevyh tatar, S. 22-23.)

Tuba

Tuva, tuva, tuvacak,

tumsugi tujik Tuva
atka minse cabagan,
aragi icse cecirgen
njohuva kirse til jox.

x

Kökön-Komnos
Komnos mal öttörze
malnin icigizini kemnep ilezip jegen.
Kati balasina jetis pes -
kuru kalip kald' et.

Küzön
kuru kulundak multuk salinip
Öön örö annaan ärlen uçalu Küzön.
Aktagan tajgasinin baži jox,
Kajin-Sur suunin peltiri jox,
körük tajlgaku Küzönner.

x

RITUELLE GESÄNGE

Segensspruch

(Radl. I. 220)

Colisbanin Tölöstördüy alqis sös.

Qajadi parā jū!
qarāndī māl azra!
töbö jārjā üi tut!
tös jārjā mal jap!

alın ādā'iqā pala pas!
kīn ādā'iqā mal pas!
aq sāq pōrūktū,
alfin sadaq qurlū
ot ānāzi Oimon Qadīn,
orsil parsil tistū,
čīdī pīzir'an polzin!
toḡdī āriskān polzin!
qaliḡ āt őrürskōn polzin!
qalqa cac ősür'ōn polzin!
īniznā ažiḡ jūr!
arazinaḡ aqa jūr!
tābā toli maldū jūr!
tāpsā toltra āttū jūr!

Regenzauber

(Radl. I. 220-221)

Tölöstördü jada sös.

Qairaqan! Qairaqan!
alas! alas! alas!
alaqanca aciq pār!
tāmānācā tāzik pār!
uqtū kizi őrōnmin!
urlū aḡis tazili.
Abu Tobī qīi'ir'an,
Oḡostoi Qulduraq kīi'ir'an,
tāḡirāniḡ kindi'i jārdā!
jārdiḡ kindi'i tāḡiridā!

Pašti as taidi aidis jadim,
tā'irāniḡ jolin ač!
alaqanča aciḡ pār!
tāmānāčā tāzik pār!
pik tūduḡ kinibilā ot!
Abaqaniḡ pažibila ot!
Qairaqan! Qairaqan!
alas! alas! alas!

Segensspruch auf Neuvermählte

(Radl. I. 218--220)

Alqış sös

Qān qudaidiḡ közü tizin!
qari kiziniḡ alqizi jātzin!
ulu qudaidiḡ közü tizin!
ulu kizinin alqizi jātzin!
qon-on jāriḡ qoqtū polzin!
qozilū qoidoḡ köp polzin!
pasqan tāriḡ pairamdū polzin!
palalū čaidoḡ köp polzin!
talčilap qorbolop turzun!
taručilap qul'alap turzun!
aldinḡaḡ ai čalizin!
arqaḡnaḡ kün čalizin!
töḡ jāričā üjün sal'in!
töbö jāričā maliḡ, kütkün!
aldini ädā'in pala passin!

art kīniṅnāṅ mal passin
qunaḡin maḡin
qulundap turzun!
tōnōjūn maḡin
tōldōp turzun!
kiḡān kābiḡ
kirlānbāzin!
adiḡ polzo aribazin!
arqaḡ polzo ḡidabazin!
jaḡin polzo uzun polzin!
jaḡin polzo mōḡkū polzin!
albastaḡ polzo
alip jūrūn!
tutpastaḡ polzo
tudup jūrūn!
saḡiziniḡ sāniḡ tādu polzin!
sanaḡaḡ sāniḡ omoq polzin!
t' aqtuḡa aittirbazin!
jarintuḡa pastirbazin!
tāpkān jāriḡ tāmirdi polzin!
tāpkān kizā tāmirdi polzin!
taḡ ocoḡin pāk polzin!
talqaḡ kūlūḡ obō polzin!
ordiḡ ūzū polzin
odiḡ çoqtū polzin!
içkān aḡin aḡ polzin!
içār jiriḡ kōp polzin!
kiḡār kābiḡ kōp polzin!
kiḡān ūjūḡ oḡdu polzin!
qudajiḡ sāni pāktāzin!
qoliḡ ūrubazin!

qoltirⁱⁿ sistabazin!
qōzina jajap pārⁱⁿ!
qōdina pār^{ip} jassⁱⁿ!
jūs jas^ā tazaⁱⁿ!
jū^{ur}ük at minⁱⁿ!

Jüngste Zeit

1.

Qual^{an}ci Caq.
Tālāngāt kizilārdinⁱⁿ sözūbilā
(Radl. I. 167)

Qual^{an}ci caq kälārdā
tāⁿāri tāmir polip qalar,
jār jās polip qalar
qān qam^{ya} qap^{ci}yar,
qaliq qaliqqa qara sanā^{zar},
qadu taš odilar,
qadu a^{ras} qa^qsalar,
ki^{zi} qariča polor,
ar^{ak}ča ā^r polor,
ā^r tiskini qisqa polor,
ajaqtin pašqa pī polor,
aba pala^{zin} tanibas,
pala aba^{zin} tanibas,
pa^fir pašqa čⁱyar,
at pa^{zin}ča altin

ajagtū ašqa turbas,
ajaq aldinaŋ altin çiyar,
ani alar kizi joq polor.

2.

Qaljançi Caq.
Altai ki zilârdiŋ sözubilâ.
(Radl. I. 167--170)

Qaljançi çaq kâlârdâ
qara jâr otqo qalarda,
Qairaqaŋ ada qudai
qulaŋın jaba tudunar.
Ol çaqta orôn puzulup
orôn, ürôn üzülüp qalar.
Curuŋdaidın kû salqın
kizini qubuqsudar,
tönözök çaiqalar,
tâmir uzâŋâ tûbü tâzilâr,
tâmânâ udû jirtilar.
Qualiq jon puzular,
qara qurt qanat taŋinar,
qara közünö qan çabilar,
qara su qanbila aŋar,
jâr tiŋirâr, tû tâskinâr,
jâmirt jâmirâlâr,
tâŋari tirlâr,
tâŋis çaiqalar,
jâr andanip qirtizi tömön polor,

jānās qodorilip qoq'i qalar,
tānāri tārmanip, jiji ačflar,
tānis caibañip túbü körünör;
tānis túbündö
tofus airi qara tas
tofus jārdāñ üzülār,
tofus jārdāñ üzülzā,
tofus qurculū qairčağ çifar,
tofus tāmīr attū kiži anañ çifar.
Aniñ āküzü pašci polor,
alardıñ miñjān attari
urusqan ulu sarı,
aldıñı i qoldori qilištū polor,
art quıruñu üldülü polor,
aşaşqa tabārza
aşaşti āndār,
tınduşa tabārza
tındüdu āndār.

Albatti jonfo ami'r joq polor,
Aşa, küñjā jarqın joq polor,
aşaş tazilinañ qodorılar.
adazi' palazinañ airilar,
ölönj üzülör,
ürönü tüjönör.
Anā ārkāzināñ airilar,
āri joq qalar.

Jārdā köñjül tājān ölönj özör,
ölönñön sarı manşis çifar,
malşa tabārza
maldı' soror,
kižā tabārza
kizini soror.

Ol 'caqta Šal D' imā qii salar:

"Pāri kōrjūn Maṇḍi Širā

pir poližin ātkin!" tīr,

"kōnjūl tāfān olōṅṅō

qolīm jātpādi" tīr,

"kōnjūl tāfān olōṅṅūn tazīli

qoṅir jīlan" tīr.

Maṇḍi Širā unčūqpas.

Anaīp polbazi Šal D' imā qii salar:

"D' ān qān albattizīn taštadi,

jaqsi aifir ūrūn taštadi,

jar jāmirilip, su sōldi,

jaqalū ton ālāp,

jaqizi' jartīldi,

jaqārulū jurt,

jaqāni joq qaldi,

jariqtūpa jūrūm joq poldi,

ujalū quš

ujazīn taštadi,

turulū kīk

turūn taštadi,

palalū qadit

palazīn taštadi."

Mai Tārā unčūqpas.

Oniṅ kīnindā Arliktiṅ pāttīrlari

Qarašpīla Kārāi

jār ūstūnō čīparlar,

jār ūstūnō čiqqanda

Ulfāniṅ pāttīrlari

Maṇḍi Širābilā Mai Tārā

alarbīla jūlažarfa

tāḡāridāḡ tūzōrlōr
Mai Tārāniḡ qaninan
jār otqo qalar.
Qalḡanči čaq andī polor.

Schamanen Gesang

(Radl. I. 217-218)

Qamdiḡ mūrḡū sōs.

Örōḡü Abijaš qān tāḡārā
tjārḡā kök čīḡarḡan,
aḡasqa pūr čīḡarḡan,
paldırḡa ät örḡüskān,
pažina čac čīḡarḡan,
tjajaḡandi tjajuči!
tjazaḡaniḡ tāḡārā!
tjildis čīḡarḡan tāḡārā!
ada ködürḡān alton pī!
ānā ködürḡān Uḡḡān pī!
tjajaḡandi tjajuči!
tjazaḡaniḡ tāḡārā!
tjildic čīḡarḡan tāḡārā!
maḡi qudai pārzin!
aš qudai pārzin!
paš qudai pārzin üiḡā!
tjajaḡandi tjajuči!
tjazaḡaniḡ tāḡārā!
adamnaḡ suradīm,

alqiz̄in pārzin, adam!
 polišsin̄ adam,
 üidā pažima,
 ūrūdā malima!
 s̄ā pašqoj̄ip̄ t̄jadim
 Qudai alqis̄ pārzin!
 t̄jaja fandi' t̄jajuči,
 t̄jaza fanin̄ t̄an̄ārā!

Beseelung der Schamanentrommel

Teleut.

(N. P. Dyrenkova, Materialy po šamanstvu u teleutov:
Sb. MAE X, 122-)

Alas, alas, alas, alas!
 Aq Ūlgāniņ ot alas,
 Ūlgān qanniņ Ćin alas!
 Altī örköstü aq adandı
 Altī köstü ala barsfi!
 Oduš paštu ot ānā,
 Qiriq paštu qis ānā
 Ćiidi polzo pižir̄an
 Tonđu pokto āritkān,
 Jažil jālin qubattu,
 Jažil tjurko kijimdu,
 Qizil jalqin qubattu,
 Qizil tokqo kijidbu,
 Jätti tüşkün tüşkündü,

Jätti jajkam jajkandu,
 Jätti siriq pažinda,
 Jätti qubat ojundū,
 Togus tüškün tüškündü,
 Togus jajkam jajkamdū,
 Togus siriq pažinda,
 Togus qubat pojunda
 Uč ojoktiñ āzi,
 Ūrüm talđıñ müzi qan,
 Taš ojojun tudunğan,
 Talkan külün jastanğan,
 Ot jaqazın kübürätkän,
 Odus paštu ot ānā,
 Ojjon qamiš qulaqtu
 Qiriq paštū qis ānā
 Qıjın qamiš qulaqtu,
 Ažirñizi ojmoq arū,
 Ažira pilgän ojmoq arū Qajraqan!
 Közi jaman körgütä,
 quuni jaman tañdatpa,
 Aq jalkın tartıp käl,
 Altı irolo qurčan käl,
 Kök jalkıñ tartıp käl,
 Ada bolup, ajlap käl,
 Anā bolup qurčan käl!

Alas, alas, alas, alas!
 Aq Ūlgāniñ ot alas,
 Ūlgān qanniñ ċin alas!
 Altı jaqalu aqır tolu,
 Aqın köčün ċarılıp otur,
 Aj oqunča purulu otur!

Afim marpa jajañ otur,
Tura jiktü tos könögüm,
Tälkildägän baj sabām,
Aq torpa jajañ-otur,
Aj oqunča pūrañ otur
Aq pūlutča jajlan-kir,
ār aldi-mīnañ qabiñ-otur,
Mānča bolup jajañ-otur,
Ködürmälü köl täpšim,
Kök pulutča köčüp otur,
Kiin oqunča purul otur!

*

Jardim pašqan jas ūlanar,
Jardim baza junap kalgār!
Iinim pašqan ār ulustar.
Iinim baza junap kalgār!

x

Ajdıñ polzo, arūnda,
Kūnnūñ polzo, körkündä,
Jildıñ bañi ajlanganda,
Jildan bañi sojilqanda,
Amāl aqas pūr alqanda,
Aāk quuq qijirqanda,
Jār jarilip kök çiqqanda,
Aqas jarilip pūr çiqqanda.

x

Qoñur maldij,
Qoñur küstā,
Qomurqaj pañi quşalqana,
Qū ölön pañi şuşalqanda,
Afim suum qabişqanda,
aq tajqa pūrun qar alqanda.

Anrufung der Geister durch den Schamanen

Ur somʹo ojnojon,
Paj čāʹya turlaʹyan,
Qan jārīn mināttū,
Jalbaq tāmir jarīndu,
Tulqu tāmir özündü,
Sum qara taš jūrāktū,
Sunama tāmir jaaqtu,
Onča poʹji sun tāmir,
Adam tāmir qan, Qajraqan!
Qan ulūʹzū qanʹa jāt,
Pū ulūʹzū kijgā jāt!

x

Anaʹn pašʹqa qan ada...
Un saliʹza kāligār,
Qujʹu saliʹza tūzūgār!
Qizil qumaq jajilʹyan,
Qizil buralar bajbirʹyan,
Pös qumaq jajilʹyan,
Pös buralar bajbirʹyan.
Jātti tāmir tit pastari,
Pūrā tartiʹs uja jazānʹyan,
Quš ānāzi Qurʹaj qan.
Qan ulūʹzū qanʹa jāt,
Pij ulūʹzū pijgā jāt!

x

Anaʹn pašʹqa qan ada...
Un saliʹza kāligār,
Qijʹi saliʹza tūzūgār,
Aj čikpastaʹn aj čijʹarʹyan,
Ajlu ālcā pilci salʹyan.

Kün cī'arbastan kün cī'arfan,
Kündü ālgā pilci salfan,
Aj tānisti pi'zi'fan,
Aq tārāgin tās-kāri tutqan
Car tārāgin tās-kāri tutqan,
Adam soo qan, Qajraqan!
Qan ulūžū qanfa jāt,
Pij ulūžū pijgā jāt.

x

Anaŋ pasqa qan ada...
Un salīza kālīgār,
Qij'i' salīza tūžūgār!
Üc tāmīr tit pasta'ın,
Pürā tartip uja tartınyan,
Tākālāri tānāri tirāp,
Pukalari jār tārāgān,
Quš ānāzi Cijlu-qan,
Qura tartqan a'cij qan,
Pij ulūžū pijgā jāt,
Qan ulūžū qanfa jāt.

x

Anaŋ pašqa qan ada...
Un salīza kālīgār,
Qij'i' salīza tūžūgār,
Aq jajiqta suyatıtu,
Tanaj köldā ordolu,
Malqıldayan Köldü-qan,
Qarqıldayan Quštu-qan,
Pars tārāzi ton kijgān,
Parstaŋ çoqqur at mingān,
Anām majfil, Qajraqan!

Pü ulúžu pijgā jāt,
Qan ulúžu qanča jāt!

x

Anaņ pašqa qan ada...
Un saliža kāligār,
Qijči saliža tūžugār,
Altin qonru qafišqan,
Adiš qujtan Altaj-Qan!
Kūmūš qonru qafišqan,
Kūrāš qujtan, Altaj-Qan!
Alfin tuda ordolu,
Alfin köldö suřattu,
Qanim bolzo Altaj-Qan, Qajraqan!
Qan ulúžu qanča jāt,
Pij ulúžu pijzā jāt!

x

Anaņ pašqa qan ada...
Un saliža kāligār,
Qijči saliža tūžugār,
Aj qarazi joruqtu,
Aju pišmaq ödüktü,
Tün qarazi joruktu,
Tüktü pašmaq ödüktü;
Alton aju tārāzi
Ajaq ućqa jātpājtān,
Jātton aju tārāzi,
Jān ućuna jātpājtān,
Kārā sööm azulu,
Kāzik pićqaq firmaqtu,
Adažinaņ küćtu tuyan,
Adam küćtü, Qajraqan,

Üç āzīktü qara Gös-Qan!

Qan üzü qanfa jät,

Pij ulüzü pijgä jät!

x

Anaḡ pašqa qan ada...

Un saliža kälīgār,

Qijfi saliža tüzügār,

Bolot qilış baj birfan,

Juda bažin majtarfan,

Pojtojdin pijin moqorfon,

Juda baži jış polfon.

Kiži jüzü örti polfon,

Qastaqtari qanfa küjgän,

Jäbäläri jingä kijgän,

Qažat järgä ojun sahan,

Qatü taštan qujaq salıman,

qara taštan uja tartıman.

Tümän tälängät čiqqan jār!

Qandar pijlār, Qajraqan!

Qan ülüzü qanfa jät,

Pij ulüzü pijgä jät!

x

Anaḡ pašqa qan ada...

Un saliža kälīgār.

Qijfi saliža tüzügār!

Altın örköštü aq adanıñ āzi,

Ala barstıñ sürmādi,

Aq mardıñ adazi,

Ajfir jaldu Qan-Čičqıl!

Pij ulüzü pijgä jät,

Qan ülüzü qanfa jät!

x

Anaŋ pašqa qan ada...
Un saliža kãligār,
Qijü saliža tüzügār!
Altin sōmniŋ adazi,
ür sōmniŋ āzi!
Baj čalŋa surlaŋan,
Uč tãŋārã tãbilgãn,
Tãmir qapkak qabilŋan,
Tanŋaq pazilŋan,
Altin parafi açil-jabilŋan,
Aldi sōögü sajlanaŋan,
Qupšun sōögü qužalŋan,
Qupqačaŋq ötpãs quba čöl,
Saŋisqan ötpãs sari čöl!
Attar ašpas aj muus,
Aq čaldarda minätü,
Ajjir jaldu jöc-Qan!
Qan ülüžü qanŋa jät,
Pij ülüžü pijgã jät!

x

Anaŋ pašqa qan ada...
Un saliža kãličär,
Qijji saliža tüzügār!
Anaŋ jadip jajajtan,
Anaŋ jadip tãmdãjtãn,
Ončolordin paščiizi,
Tolojlordin kindigi!
Qazi qarta barkiziŋ,
Qara araki sufaŋ!
Qulaš polŋon oqtu qan!
Qurdaq jãtpãs päldü qan,

Qučaq jātpās moĵindu,
Qurčaya tüškān saĵaldū.
Qanča čapqan čirajlū,
Qariš qamaqtu Qan-Ārlık!
Qara qumdus tözöktü,
Qara miĵiq saĵaldū,
Kār qumdus tözöktü,
Kār miĵik saĵaldū,
Qara arĵımaq minātü,
Qara pulut ojundu,
Kār arĵımaq minātü,
Kāsmāk pulut ojundu.
Qara kiliŋ ton kijgān,
Kār arĵımaq at mingān,
Kār kiliŋ ton kijgān,
Kār arĵımaq at mingān!
Jandu suruŋ jār jajkar.
Jaaq siĵalıŋ töš jajkap,
Āndü suuruŋ jār jajkap,
Āāk siĵalıŋ töš jajkan,
Āŋdärbisti āndärgān,
Ārlık adam üč pooktu!
Pook torbostu pooktorŋon,
Purul adam üč pooktu!
Qan ülüžü qanča jāt,
Pij ülüžü pijgā jāt!

x

Alti qatta aj ada!
Pāš qatta kün ānā!
Üč qatta ānām Poĵos, Qajraqan!
Tört qatta ānām jajuči Tāŋārā!

Qan ulúžú qanča jāt,
Pij ulúžú pijgā jāt!

x

Anaṇ pašqa qan ada!
Un saliža kāligār,
Qijyi saliža tūžugār!
Azārā pulut āuaktū,
jažil pulut jaqalu,
Jātti tapti taptalyan,
Jātti qatta qundu,
Anām mārgān tāngārā!
Pij ulúžú pijgā jāt,
Qan ulúžú qanča jāt!

x

Anaṇ pašqa qan ada!
Un saliža kāligār,
Qiyi saliža tūžugār!
Toṇus tapti taptalyan,
Toṇus qatta ojindu.
Jažil-pura minātū,
Jažil jibāk tiskindū
Jažil pulut örgöštū,
Jažil solonī tajaqtu,
Kižil pura minātū,
Kižil jibāk tiskindū,
Kižil pulut örköštū.
Kižil solonj tajaktu.
Adim Kižiyān tānārā!
Qan ulúžú qanča jāt,
Pij ulúžú pijgā jāt!

x

Anaŋ pašqa qan ada!
Un saliža kãligār,
Qijji saliža tüzügār!
On āki tapti taptalʻan,
On üç qatta ojınu
Ajlaniža aj qačırʻan
Altin qarāt jãringãn,
Ajfa kungã šařirtu,
Kõlonuža kün qačırʻan,
Kümiš qarāt jãringãn,
Kungã ajfa piziʻan
Äksäj Mäksäj tãŋārã,
Adam pırqan tãŋārã!
Pij ulüzü pijgã jät,
Qan ulüzü qanfa jät!

x

Anaŋ pašqa qan ada!
Un saliža kãligār,
Qijji saliža tüzügār!
On bäs tapti taptalʻan,
On alti qatta ojundu,
Adam pırqan āru qistar,
Adam pırqan jälü qistar!
On āki sälmãncik tãbilgãn,
On alti qatta ojundu,
Togus sälmãncik tãbilgãn,
Togus siriq ojundu,
Jãtti sälmãncik tãbilgãn,
Jãtti siriq ojundu,
Adam pırqan, pırqan āru,
Adam pırqan, jažil āru,
Adam pırqan ansaran āru,

Adam p̄irqan altin āru,
Adam p̄irqan p̄udaj āru,
Adam p̄irqan p̄irčaq āru!
P̄udaj čilap purul andar,
Qurčaq čilap törülgāndār,
Qijfiluša qičalular,
Qizil qošto jāmāttülār-jāmzilülār,
Anām bolzo qistar āru!
Pij ulūžū pijgā jāt,
Qan ulūžū qanša jāt!

Jajiq t̄übün jajqayʻan,
Tājis t̄übün tājšāčān
Talaj qannīq ulanī,
Ūzu tonjil kār baliq!
Ār pojmuḡ ton qurču!
Uč porolo qabil-kāl!

Ajna tudar ār(u) tonuzum,
Ajlanip jatpas ār jadiyim!
Aj qarazi joruqtu,
Aju pašmaq ödüktü,
Tün qarazi joruqtu,
Tüktü pašmaq ödüktü.

Alton aju tārāzi,
ajaq uqča jātpā jātpājtan,
Jātton aju tārāzi.
Jān učuna jātpājtan,
Kārā sööm azulu,
Kāžiq pičqaq tirmaqtu,
Adazinaḡ quctu tuḡan,

Adam küçtü, Qajrağan,
Uç äžiktü qara Gös-qan!

Gös-qan:

Aq adanıñ sağaražip,
Taş orbuna tajanip,
Tabiğına šadānip,
Aq adana söönüp,
Ala barsqa tajanip,
Qaži qanğa qabilip čiktin?
Qaži pijgā külāp, čiktin?

Qam:

Pilāp tjim sän ādāñ,
Pilbas quldañ mān ādām,
Jaan bijim sän ādāñ,
Jarladij qulduñ ämn ādām!
Qaži qanğa qabalip čijañ!
Qaži bijgā külāp čijañ!
Aq adannin āzinā,
Ala barstın sürmādinā,
Aq Nardın Aq Tajlıya,
Ajfir jaldu kis jālaskā.
Aq Nardın Adažina,
Ajfir jalaj Qan-Qičqıya!
Minañ ozo qayılbađim,
Minañ ozo külābāđim,
Qabiljam māniñ qajqalar,
Qal ačim tiñjalaq,
Aldim manıñ ačijalaq,
Arya jalim sözülgālāk.
Ar adıma älci bärzān,
Baštap čıpar başci sağan!

Pozovo (Göös-qan):
Är aldına älcï bārājin
Baštap čïyar baščï salaġin!
Qaraġiniġ köstö bolzin!
Qarmaġaniġ qoldo bolzin!
Qan aldında qazır bol,
Pij aldında pijiq pol!
Tiliġ bolzo jaru bol,
Tizan bolzo, čögü bol,
Qanča kirzän, qajranal,
Bijgä kirzän, bildi kār!

Qam:
Mörgü-bä, mörgü!
Aldï kijinim qarap qalzaġ,
Oġ közünän körüp qalzan!
Oġ alqïžin bārip qalzan!
Aām közün körü qalzaġ!
Arü čïraj paġip qalzaġ!

x

Äki közü qizarışqan,
Tanularu sarġalısqan,
Ot ordunča paj başa,
Tura jiktü tos könökkö,
Alaġaniġ jaba tut!

x

Saj sögüm saqčïlari,
Sanaġanda qurčularim!
Cuđij baži qažajġandar,
Qusqundij tiži sarġajġandar!
Oġ közünän körüp qalzaġ,
Oġ alqïžin pārip qalzaġ!

Saj sōgūmnūḡ saqčīlari,
Sanaḡanda qurčularim!
Qijji minaq ičqi tinaḡ!

(zu den Flussgeistern)

Äjälü siindu āki Osqotfi kāzā bilgān,
Änām qoḡus, Qajraḡan!
Qol ködürzām, čaču al,
Qoliḡ ačsam, ülüü al!
Taraq polḡon pažiḡa,
Tarsma polḡon činiḡa!
Oḡ közünān körüp qal,
Oḡ alqižin pārip qol!

Osqot ānā (Flussgeist):

Alaj, alaj, alaj, alaj, qam!
Saqtaj, saqtaj saq poldim,
Saḡisqan qujrugun šart Kāstim.
Qara jāriḡ qa zindin-ba?!
Qatū aḡažin čamindiḡ-ba!?

qam:

Qara jārim qa zinbaḡim,
Qatū aḡažim čaminbaḡim!
Ajluḡun küni küč polup,
Ajlik polup qabilip jāttim!
Kündüniḡ küni küč polup,
Kündük polup qabilip jāttim!
Qorloboḡor qoqsunbaḡar,
Tabučilar tolučilar!

x

Aq Ulgāniņ ċin alas!
At kōdūrbās ar tolum,
Aġin kōrūn ċaġili-otur!
Tura jiktū tos kōnōgūm!
Mālkildigān paj sabam!
Kōdūrmālū kōl tāpšim!
Kōk pulut-ċa kōċūp otur,
Kōk ūrūs-ċā jajili-otur!
Aġfir jaldū qan Ćiċkiġa,
Atqan oqtoņ sūrgūm tart!
Aqqan suudaņ tūrgān al!
Ār aldīmnaņ jajaġi-otur!

x

Alti ōrkōštū aq adaniņ altin qaġin.
Qaġi jārdān kāsti-nā?
Qaġi suudiņ qaġinaņ?
Qaġi tuuduņ burunaņ?
Alti ōrkōštū aq adanġa
Japqan bajtal qaġi cuuda poldi-nā?
Qaġi jārdā ōstū-nā?
Ussūn Ulgāniņ aldinġi juugum,
Ćolmon bolġon kōstūlārim,
Qalqan ala qulaqtular,
Tāġā ala kōrō bārgār,
Tābā ala siņaj bārgār!

Alti ōrkōštū aq adaniņ altin qaġin!
Anā Tomniņ qaġinaņ paq āmās.
Puq tunduņ purunaņ,
Kūn tūstūgū janinaņ,
Quzuq aġaštū kāskān poltur.
Quzuq aġaštū kāskān jārdāņ turub-alip,

Kün tüstügün köröndö,
Jažil torqo jajfan oşqoş
Jaqa zi silu Tom ānā poltur.
Qizil torqo jajgandij,
Cižil silu Tom ānā poltir.
Minin pütkān jārim körzön.
Jonip qojfon pilüdi oşqoş,
Mındaŷi pütkān aŷaštī körzön,
Qopqop jongon oqti oşqoş.
Sibisqidij tuularin körzön
Sinaŷardij sindarin körzön,
Mındaŷi jatqan jurttarin körzön,
Mındaŷi jatqan ālādāriŷ körzön,
Qara čimindij köbüzün körzön,
Mındaŷi nütkān maldarin körzön,
Qara taandij köbüzin körzön
Pulardin ičkān suularin körzön,
Aŷin suu ŷs tadipj at,
Aq čabaŷi maj tadip jat.
Ajlana pütkān tuularin körzön,
Aq tumanī jajil-turŷanı
Albaŷi jonin aŷirat turŷan.
Aldižinīŷ köbüzin körzön,
Aq köbölöktij jabiran turŷanı
Toptoj-pütkān tuularin körzön,
Tołŷonip aqqan suularin körzön,
Tus tumanī jajiŷip turŷanı.
Tundura pütkān jīŷtarin körzön,
Tākši qaliŷin aŷirap turŷan.
Qanattu quzunun köbüzin körzön,
Kök köbölöktü kübürāp turŷan.

Quzuq agaṣti kāzār tuṣta,
 Köksü tujuq kündü āl
 Tuudiṅ purunaṅ turupallip,
 Ābārādā körüp maqaṭip turu,
 Qaltaṣim sāāni! Tāgān boltur:
 "Minda jadip jurta zam-Ķi!
 Minda jadip āldāzām-Ķi!
 Mīnaṅ ojto janbas polzom-Ķi!
 Mīnaṅ ojto purbas polzom-Ķi!
 Anijip sülāp köṅülgān boltir.
 Quzuq agaṣtu kāzārdā,
 Qanča pilgāniṅ alqayan boltir,
 Ūssün Ūlgāniṅ adayan boltir,
 Adīngi juzin kiĶirṣan boltir,
 Aq saṣiṣin sanayan boltir.
 AlĶaq qiliṣin qilinṣan boltir,
 Anijip kāzip purulṣan boltir.
 Altı örköṣtü aq adanimniṅ,
 Anām Oskottin iĶindā,
 Aq pajtalı tulṣan jāri,
 Ānim Qoṅis, Qajraqanniṅ qojununda poltir.
 Aq pajtalḍi āmiskān ākāziṅ mini körzögör!
 Aq Ķaldarda-da tüktü baltir.
 Oṅ jarında jalı baltir,
 Ķuruṣi jalı kök Ķaldar baltir,
 Kündāgā oṅ ajaṣi aṣiṣında
 Ķābāzānan aqtu baltir
 TunĶuṣında qol paṣimi aqtu baltir.
 anan tulṣan aq pajtal,
 Aq Ūlgānnān jajılı baltir.
 Altı örköṣtü aq adanṣa,
 Ūssün Ūlgān puṣurṣan baltir.

Ülgännän üzülü baltir,
Juzunañ jarřilu baltir,
Aq pajtaldin ičkän suu,
Anām Osqottin özögü baltir.
Aq pajtaldin qaap jügän ölönin körzön!
Aq jazinin pojunañ ämtir!
Ölönñin bolzo, qurčun qaap,
Suudin bolzo, sügünüp tartip!
Añin suun tartqanda,
Arqa jalina maj örgön baltur;
Ölönñin qurčun qapqanda,
Cujungu jalina maj örgön baltur!
Közi jaman kör bögön baltur,
Küni jaman tan dabajt,
Anin jürgän jazizin körzön,
Jazan jongon pilüdiñ baltir.
Äbārā janin körgöndö,
Aābān ādār namā joq ämtir.
Jaja turup körgöndö,
Jalbañ ādār namā joq poltir.
Aq jazinin bojinda.
Kün kälättän janinda,
Tus jalıuu polton baltir,
Kün tüstügi janinda,
Küčü dā polzo, tuu baltir.
Aq jazinin bojinda,
Ölön üjā ailinganda,
Aq pajtal tulıan baltir.
Tulıannañ sonda.
Añin suu qabižarda,
Aq tajqa purun qaralarda,

Aq bajtaldı arqa qujrıyın salınıp,
 Al pörü alarfa sürtür;
 Kögüs quruyn salınıp,
 Kök pörü aq pajtali tudarfa,
 Aq pajtaldın ürüzinā,
 Arazina kirgan boltur.
 Aq Ulgännān jajalyan bolup,
 Al pörā aldırbaj salfir;
 Kök Ulgännān tämdālgān bolup,
 Kök pörö tutturhaj saltır
 Aldındaıı on ajaıı tujgayındaaqtū,
 Gol pazımı pālgālū baltır.
 Aq pajtaldın sufat tartqan jārlāri
 Kün tüstügü janında baltır.
 Ānim Osqottun jurtunuy
 Sufat tartarfa tūškāndā,
 Jardina ĆapĆaq salınıp,
 Tört Ćürmāzi törülüp,
 Qır ordozi arū jaš.
 Aq pajtaldı körgön baltur.
 Suu suzarın undup salıp,
 Aq pajtaldı köstözi,
 Uzaq paqatıp körgön baltur.
 "Qaltaıım sāni tāgān baltur,
 Jalı-mīnaĆ jābrāš poltır,
 Quruıı össö qalaš bolor,
 Qandij kündädiñ malı-nā?!
 Mān abamniñ kütkāni
 Ćumyan toltıra malu par.
 Jātti ajtır malında,
 Po jadār mali joq tāptir.

Tolzo tobozo jažin tołon,
 Jätsä jätpäzä, pojojo jatkāim.
 Kūjgā kūjba zā odim kūjgāndij.
 Izibizā-dā ordiņ izidān.
 Tulaj paštu tü jalajalu.
 Mān abam tągān baltir,
 Aldān pažin ābirgān,
 Altin aqčalu baj ādā.
 Ažimdi māniņ ičkān bolon
 Ajiłimdi kōrgōn polon.
 Aq jajiqta supattu,
 Tanaj köldö ordolu,
 Ānām Majfił, Qajraqanniņ,
 Tanaj köldün pojında,
 Pa za pajdiņ ūluna,
 Araqiimdi ičkān polon.
 Cačan ujlü aštu polzon,
 Ajfiřlu mali kārāk joq ādā.
 Mīna, bu maldī sadibi-alip,
 Mān abam maldinarfa,
 Ma jādāktāp pārāttān bolzo,
 Alqižim jātsin tągāj ādām"
 Anijip sülāp ajtqan boltir.
 Aq adanfa jargan bajtal,
 Arī pasqan jolunda,
 Ajlū kündü tuštayanda,
 Anī maqtabas kiži joq poltur.
 Ānij jaraš pajtal boltir!
 Āki jašqa jāt kāndā,
 Ānā Bajattiņ ičinā,
 Āki kündü āl parin,

Saribi-alip akkalgān baltir.
 Aq pajtalpa jaragan boltir,
 Aq adanpa jabilpan boltur.
 Ala barzin kaskān jārin
 Kōrzögör mini!
 Jurākāj qanniņ bojunda.
 Kūn tūštūgū janinda,
 Toptoj pūtkān tularđin
 Tudun pažinaņ kaskān boltur.
 Ala barsti kaskān jārdān,
 Ajlandira kōrgōndō
 Anā Bajattiņ jazizi,
 Ažira kōrūngān jār boltur.
 Kūčū. Bajattiņ qojini,
 Kāčirā kōrūngān jār boltur.
 Ala barsti kaskān kūdū,
 Kōzū miniņ ottu boltir;
 Kōksū miniņ ojlu boltir.
 Ala barsti kāzārgā
 Alančiyinan čiyarda,
 Aq čačilpi tāmđāp tuttur.
 Tākši tāņārāzin tākši adaptir,
 Ulgān bajanzin uzā adaptir.
 Algā polzo āptū boltir.
 Jatqa bolzo, jarulu boltir.
 Aq jaldinaņ čiyarda,
 Aštīņ bolzo, ūrsūm ičip,
 Arāān para' an tuškān poltur.
 Alča pōkkō tuškāniņ kōrōp
 Tārgān tāskān čiyarpan kizilār
 Pa za jaš ulandi jaqši ārdi
 Aa qožo tārgāgān boltir,

Ala barsti kāsķān jārđā
 Kōksü tujuq kündü āl,
 Samajīna ĉal qapqan,
 Čačilya miniñ purul qapqan,
 Ār jigit alqış sözün ajdalbaj.
 Ažira ašti ičkān polup,
 Alča pōkkō tuzā bārtir.
 Qožo pařan jaš ulan,
 Ala bars-ti kāsķān poltir.
 Aq sařižin sanařan baltur.
 Alča qiliy'in qilingan baltur.
 Alqış sözün pilbās poltir.
 Ala barsti kāsķān poltir.
 Alančiqqa aj jalđina.
 Ala barsti kizibā-alip.
 Alqışči jigitti alřanča,
 Anijip alar jangan jolunda.
 Anan jangan jolunda
 Ala barsti kāsķān kündü.
 Ajlana janin kōrgōndō
 Qizil torqo jajčan ošqoš,
 Cujuzu qijmat pajadim, dāp.
 Qořalup sarnap jangan baltur.
 Jažil torqo jajgandij
 Jaqazi jaras bajadim, dāp,
 Jazap sarnap jangan poltur.
 Altı örkōštü aq adannin,
 Altin qazin kāsķān ajlū,
 Aq pajtaldı tap kalgān kündü āl,
 Ala barsti kāzip kalgān kündü kižilār,
 Jaži pulardın uzaq polzin!
 Jajani pulardın monkü polzin!

Sabayanın südü ɣaɣılzin!
Jastat küstāp mal qut-sā,
Jabaɣa taji kör polzin!
Küstāp jastap mal kütsā,
Cunajin taji kör polzun,
Aɣiginā āl turlazın,
Tünüginā quş turlazın,
Aldıngi ādagin pala passın,
Kijini ādāgin mal passın!
Aldāg alardın aları polzin,
Aɣā pārārdın pārāri polzin!
Mān alqazam jātpazā
Ulgān bajanam alqazın!
Mān süülazım, jātpazā,
Ulgān bajanam alqan jāttirzin!

Der Schamane (qam) erreicht die Nähe des
Geistes Tajlik-kan

Aq mardın aq Tajliqqa,
Aɣır jaldu qan-Qiçqılta.
Uş jaqalu aɣır tolu,
Tura jiktü toe könögim,
Ar aldi-mnaɣ jajalip kirgār!
Pāş jaqalu aɣır tolu
Tura jiktü tos könögim,
Mālkildāgān paj sabam,
Ködürmälü köl tāpşı,
Aɣı mardın qadazına,
Aɣır jaldu qan-Qiçqılta,
Ar aldi-mnaɣ jajalı-otur,
Mānçā polup qabili-otur!

x

Aqim mardīn aq Tajliq,
Kökün mardīn kök Tajliq,
Ala barsqa tajanfan,
Aq adannīn āzi qan!
Aq mardīn aq Tajliq,
Ajfir jaldu qis Jālās!
Oñ közünāñ körgöj-minā?
Oñ alqizīn pārgāj-minā?
Āām közün körgöj-minā?
Ārū Āirajin paqqaj-minā?
Oñ qulafin soqotqor,
Oñ tabanīn sirlatqar,
Sol qulafin soqulotqor.
Sol tabanīn sirlatqar!

x

Körogör minī, qalīy cārülār!
Tajliq-qannīn qan ālġilār,
Küngük jārdön utquj-badi?
Qan āzigin açar jār kāldi,
Pij āzigin acar jār kāldi,
Qan jarfizīn alar jār kāldi,
Pij jarfizīn alar jār kāldi,
Qan āzikkā tu'ula tüstüm.
Alqizim jatsin üssün Ülgāngā!
Alqizim jātsin aldīnī jusqa!

x

Pir āzigin açā kirgār,
Pir adamnañ jarfi aġza qabilkirgār!
Pir suruqa suraj-kirgār,
Pir tilügā tilāj-kirgār!
Poqor tizām paġinip kirgār,

Podolbu mojnun suna kirgār!
Uč poɣuna mörgüj kirgār!

Tajliq qan:

Aāāj! Kiži kälzā kijdirbā-tāgān,
Kiik kälzā pasfirba tāgān,
Jida-mīnaŋ ħimīr-tur-tāgān,
Qiliš-mīnaŋ qimīr-tur-tāgān!

Die Geister:

Abrāj, abrāj, abrāj!
Qan aldında qoźır bol,
Pij aldında pijiq boll!
Qanğa kirzān qamajba,
Pijgā kirzān jaltanba,
Qanğa kirzān qajral al,
Pijgā kirzān pildi kör.
Tiliŋ ala jarū tart,
Tizān ala ħārū tart!

Tajliq qan:

Aāāj! āāāj!
Qarađi ala pojuŋnaŋ-ba
Qaŋiq-ta ala kižidān-bā?
Ađi bažin ajdin qam!

Qam:

Qara-da ala pojumnaŋ āmās,
Qaŋiq-ta ala kižidān āmās
Aršindajin taziŋim bir
Arbalajin qiŋam bir,

Ozü mîniñ adazi polyon,
Ajlü jirdāñ ajrılğan,
Arjıs qanğa sabılğan;
Kündü jārdāñ ajrılğan,
Kündüs qanğa sabılğan.
Är pojumnıñ özü māniñ adam polyon.
Alāş tāgān är jigıt.
Anın qulbu.
Anan qalğan qaldıqtar
Attıñ qulaşı üc tünāj,
Än orgonı är pojumnuñ.
Qanaqaj tāgān är jigıt-min!
Är pojumnuñ jār āñiktāñ qabıla jättim
Arjımaq ajaq tār alıp jättim,
Ärdiñ qaraşın jaş alıp jattım!

Tajlıq qan:

Aāāj, āāāj!

Pistiñ jajağan qizil qurt,
Qajış qurlu qara almandu,
Tüktü paştu kündü āl!
Pilinbāgān pilindi-bā?!
Tijin bağan tijindi-ba?!

Qam:

Jalınanimdi uqqaj-pādiñ?!
Jalbaranimdi sāskāj-pādiñ?!
Äām közüñ körgöj-pādiñ?!
Ärū ğiraj paqqaj-pādiñ?!

Tajliq qan:

Aāāj, āāāj!

Tajqa polʻon tolu tutsaŋ,
Talaj polʻon aʻzin tutsaŋ,
Qan jaryizi anda polor!

Qam:

Jās tirmaqtu qara quš!
Ustar atkān tor ajaŋim,
Ustar ātkān qizil čunir,
Qoldoŋ qolʻto qabil tüş!
Uč orolo qurčaj tüş,
Altin torin safip tüş!

Orfučular orʻij salʻar,
Purfučilar pirʻij salʻar!
Uzundaŋizin tūbānā,
Tūbūdāgizin uzuna!
Pirānči ajaq bilgilū-jar ilu ajaq,
Piradamniŋ alqıştu ajaq!
Ajl čājgān aq ajran,
Aj murduŋ nu jara alzin!
Kündü čājgān kök ajran,
Ton köksüŋdü polō alzin!
Ašira körzōŋ adam Tajliq-qan!

Tajliq qan:

Aāāj! āāāj!

Oŋ közümināŋ körörüm, qam!
Oŋ alqışim pārārim!
Azāndikkā tāmdarim,
Älbik küngā jajayim!

Qam:

Aq Ülgänniñ jajunça
Altı örköstü aq adanıñ,
Paptapkizim ala barsta tajandıñ,
Aq adanğa sööndüm,
Aq mardıñ aq Tajliqtan
Arfıs surap jajañip jättim.
Oñ közünnäñ körüp qalzan!
Oñ alqıñın pārip qalzan!

Tajliq qan:

Aāāj, āāāj!
Altı örköstü aq adanıñ,
Altı köstü ala barsıñ,
Salfinduda użuq polziñ
Sajlū kündā jölök polzun!
Janılyanda jaaq polzun,
Sürgü kändā tujpaq polzum!
Kündü ālgā tuza polzun!

Qam:

Miñiñ ozo qañilbadım,
Tunañ ozo külābādım.
Är aldima ālci pār,
Paşpat çıfarğa paşci!

Tajliq qan:

Är aldina ālci pārājin,
Paşpat çıfarğa paşci pārājin,
Qarağanıñ köstö polzin,
Qarmağanıñ köldö polzin!

Qam:

Mörgü-bā, mörgü! Mörgü-bā, mörgü!

x

On qanadin jaja sal
Sol qanadin qima sal!
Aq ajastın aldi minan,
Aq puluttun murdu minan,
Qapşıqajla qabilı otur,
Qalbıraqqa tartibi otur,
Alançım aq jaldıma,
Sāçis qijin tört toluqqa!
Sıriq jātpās taş könök!
Anām Pras içtāri!
Ajfir jalıu Qan-Qiçqildin,
Alançım aq jaldıma,
Sāçis qijin tört toluqqa,
Mān sabizip par-jadım.
Jajıq kāçsā jañılbas,
Jañi ala Çimar qas!
Ädil kāçsā ārikpās
Äāri ala Çimar qas!
Süt aq köldān suřatal,
Sürün tuudanñ āmātal.
Qarıluğa körünbā,
Qamçılta küzürbā!

EPIK

Pī Taš

(Radl. I. 215-217)

Pī Taš, Qarılıq, Tāminā üc qarındaś polyon. Alar jūya pararfa sanap turdular. Jūya pararda ānāzi alarfa sanardı:

Tündā, tündā tüş kördüm;
pu t'joruq toqtofor!
ūzu qandū ać qusqun
tünük pürköp uçup t'jat.

Qarañuida tüş kördüm,
pu t'joruq toqtofor!
ūzu t'jāldū al pörü
āzik oroi t'jürüp t'jat.

Üldar ānāzinin sözün uqpasta, ānāzi ilap āmcājinin sūdün sajit,
alarfa pištaq aziqqa t'jazap t'jat. Pī Taš ānāzinin āmcājin taşminan
pırqait. Anāzi qarpap sarnap t'jat:

Pī Taš miny'ān purul at
pura tartarda t'jıfılzın!
qu qalıqtın ūlanı
qazir polzin Pī Taşqa!
qandū t'jābā, sır t'jābā
ötkür polzin Pī Taşqa!

Qarılıq miny'ān qara at
qaira tartarda t'jıfılzın!

tālāḡāttin ūlani
qazir polzin Qariliqqa!
tāliḡ'ān t'jimdū, sir t'jābā
otkür polzin Qariliqqa.

Tāminā minj' ān Tālzarū
tāmdānārdā t'jilzin!
tālāḡāttin ūlani
qazir polzin Tāminā!
tālig'ān t'jimdū, sir t'jābā
otkür polzin Tāminā!
Alar t'jūya pādī, cāru alardi qačirdi, alar t'janip qacabārdilār.
t'joldo Pī Taš sarnap t'jat:
Sai kāčū, sai kāčū,
Sajin talažip körüjār!
Sajin talažip polbozoq
sai sök pirj'ā salaldar.

Qum kāčū, qum kāčū,
qumin talažip körüjār,
qumin talažip polbozoq
qum sök pirj'ā salaldar.
Üčülāzi anda ölo-bārdi; ānāzi ailda saqtap t'jat, ūdari kālbāj'āndā
ānāzi ilap sarnap t'jat:
Purul aiyir ūrū töldödü
Pī Taš kālbās nā poldi?
pudaičiq quš uja tartti,
Pī Taš kālbās nā poldi?

Qara aiyir ūrū töldösdü
Qariliq kālbās na poldi?
qara quš uja tartti,
Qariliq kālbās nā poldi?

Tālzārū ūrū tōldōdū
Tāminā kālbās nā poldi?
tālīfān quś uja tartti,
Tāminā kālbās nā poldi?

Pu Pī Tas kōrjōn kizā
purul aiḡir ūrū pārādim;
purul aiḡir malin albaza
müstū malin pārādim;
müstū malin albaza
sāmis qojin pārādim,
sāmis qojin albaza
pojim qulḡa pārādim.

Qarifiq kōrjōn kizā
qara aiḡir ūrū pārādim,
qara aiḡir ūrū albaza
müstū malin pārādim
müstū malin albaza
sāmis qojin pārādim
sāmis qojin albaza
pojim qulḡa pārādim.

Tāminā kōrjōn kizā
Tālzārū ūrū pārādim
Tālzārū ūrū albaza
müstū malin pārādim
müstū malin albaza
sāmis qojin pārādim
sāmis qojin albaza
pojim qulḡa pārādim.

SCHOREN

LIRISCHE LIEDER

1.

(Dyrenkova, Šorskiĵ fol'klor, S. 362, Nr. 129)

Qumaqqa ösken quba tal
qubarbānce össün-me!
kežiden tuĵan er-pala
qunanmānce össün-me!
Sasqa ösken sariĵ tal
sarĵarbānce össün-me!
kezeden tuĵan er-pala
sananmānce čörsün-me!

2.

(Dyrenkova, S. 362, Nr. 130)

Sajrap aqqan sajliĵ suĵ, sajliĵ suĵ,
at kešpes suĵ pede, suĵ pede.
El ajmaqta qis polza, qis polza,
pojdañnabas qis pede, qis pede.
Čer salije pir čoqta, pir čoqta
aqqan suĵ qajdañ čajalčan, čajalčan.
Tört tuĵaqtıĵ mal čoqta, mal čoqta
čolım qajdañ šiĵčan, ol šiĵčan.
El ajmaqta qis čoqta, qis čoqta,
ajmaq qajdañ tañiščan, tañiščan!

3.

(Dyrenkova, S. 366, Nr. 136)

Sarıg sarıg saralim, sarafim,
sarbajrance qalajin, qalajin!
Aqqan suum sal-bila, sal-bila
aq tufandim cor-pile, cor-pile.
Sarıg kiik palazi, palazi
sug kespence col albas, col albas.
Aq kiiktin palazi, palazi
tag aspance col albas, col albas.
Kolge osken qoja ot qurulbas, qurulbas,
men tufanin tarinmas, tarinmas.
Turna qustin tabizi, tabizi,
sas cerinde ufula qaldi-ba.
Men cabaldin sarini, sarini
qizajlarda ufula qaldi-ba.
Qola qanxa qolimda, qolimda
tere nancig nanimda, nanimda.
Qartifan qustin uja zi, uja zi
alfi ajmas azra, azra.
Men cabaldin tufani, tufani,
alfi ajmas azra, azra!

RITUELLE GESÄNGE

Begrüssung des Neujahrs

(Dyrenkova, S. 338, Nr. 104)

✓- ✓- ✓-
Sök, sök, sök!

Ene bol emisken,

ada bol aziraʃan

ulug tağ enebis!

Alti azira täziñig

altin pürlüg paj gazin,

✓čil baži ajlandi,

✓čilan baži söjledi

agın sug saladi,

arsil tağja sögüldi,

ulug agas pürü salbaqtandi.

✓Salap aqqan agın sug,

altin ✓cabiğdi ezildirdi,

altin köktün arıg ünü

aq tasqilda ✓cajildi,

aq tasqildin, altin martqazi ✓✓secildi.

Alfin tağdin

altı ezigi aždı

aj paži ajlandi,

✓čil paži čilışti!

Eski čil šıqtı

nā čil kirdi!

Qol ködürzem, ✓✓sacig polca,

qoltug ašsam, ilig polca!

Suqsuyların qāzın
suƣattarın çetsin!
Aqın suğ saladı,
Sabal paži çimcadi.
Aq şacığ şaşcabis,
çil pažin kōdūrcabis,
oŋ qaragın-ma kōrūp-odur,
oŋ qolun-ma pereb-odur!
oŋ qulağın uqup tur
oŋ alqızın perip-tur!
Usqan turƣan tağ suğƣa cacığ polžin!

Bitte an den Wald

(Dyrenkova, S. 338, Nr. 103)

Aq tajğa-ba til aŋış,
aqın suğ-ba qol aŋış,
aq tajğaga annap şiqsam,
aŋ quşqa tōƣastir!
Aq tajğaga annap parzam,
iristiq çöl per!
Oŋ polcaŋ miiltiq-per!
aŋniq sergejge aŋ quşun kelsin!
Aqın suğda keçig per!
Aq tajğa-da aşıq per!
Attig şaptig qajaŋni aš!
Aŋ quşun poşada-per.
Annap telepciƣan kişine
aşıq pōlip per!

Bitte an das Feuer

(Dyrenkova, S. 340, Nr. 105)

Alas, alas, alas!
Ödus tistig ot enem!
Qırıq tistig ot ene!
Qijra-bila, qılıs-pıla
tağ āzira sür,
suğ kežere sür!
qaraqızın qadaçı pol!
kündüsküzün küzeçi pol!
palamni qadarb odur!

Lied an den Bären

(Dyrenkova, S. 340-342, Nr. 106)

Qobraq pažin qaçırada tajnaçan,
maltırğan pažin maçırada tajnaçın,
çajğu günde sōm ala çör,
kükü künde öbünniñ gürendiginge pās-çörejini!
Maltirgannin tanda
miçiranda pās-çörüb odır
tabiljalıñ tañda
täzirada pās-çör!
Adalañğa pařip qatıs!
Maltırğannıñ tañda maçıranda,
qobraqtin tañda qaçırada
çajgıda sōmni keze çör,
olğan uzaqtı qorçıs pa,

tīgī pōni čistašfirba!
Tağdañ šiqqanulu tajīm
adalarınca parip qatis!

EPIK

Öleñ tajči

(Dyrenkova, S. 72-80, Nr. 11)

Purun purun polčattirziñ -
amdıgı töldün alında,
purunı töldüñ sonda,
čer çajalñan tuzunda,
alñin tağ puluttañ šigara özerde,
aq talaj qazına çetre çajilarda
alñin kök kögtegen sonda,
añ-quş çajalñan sonda,
qalaq-pila çer pölerde,
qamiş-pila suğ pölerde
qan suğduñ qazi polčattirziñ
qan tağdıñ tözü polčattirziñ!
qan tajfa qazi polčattirziñ!
qan tajañıñ tözünde,
qan talaj qazında
ufla pažiža ulus con catca,
quzuruq pažiža aq mal turca.

Qan tagđın tözünde,
 qān suğduñ qāzında
 til pilişpes ulus çon catça
 tük pilişpes mal çajılça.
 Aq çazın ortada,
 albatqı çonnuñ ortazında,
 ajfa künge şalfance,
 altın örge turça.
 Üstüñüzü üş tegri şifara turça,
 altınfizi üş tam çerge şifara turça.
 Öñ közüneginiñ ālinda
 at qōdur polbas
 altın şarcın turçattırzın.
 altın şarcın tözünde
 ölenge paspān qulun-at turça.
 altın örgendiñ ištinde
 altın stolfa tōldura,
 tajjadıg arpadıg alıp tölü ödurça.
 Azira aj şalbān çattırzın,
 kezere kün teğbēn çattırzın!
 Ölenge paspān aq qulun atfıg
 Ölen tajcı çurtapcā.
 Kögej kōk alpan kizizi pōltur.
 Ödur-kel, aş tabaq çib odurlar.
 Uş tölge şifara çazannar poltur.
 Pāyrinan, siqqan palları çoq,
 pasqan çerde nançilari çoq poltur.
 Aş tabaq çib-ödur çadip,
 çüstü çügürtüp,
 munnu qattıstir, erbektesçalar.
 Çaqsı ajdış, külüşçalar,

çabaldi ajdīs, ilfāscalar.
 Ajtqan erbek ertkence,
 kōrgen qaraq nūñence,
 çerdiñ üstü negilça,
 çerdiñ tūbü tarfilça.
 çabis tajfa paštari çaba şābilça,
 mōzük tajfa pštari ūze şābilça.
 Altin sārçin tōzünge
 qara tōr' at qazala tūstū.
 Tajgadiğ aryađiğ ałıp tōlü mün-saltir.
 At sirtinañ tūze serkip,
 alfin örgege kire-pasfi.
 Ežik aza, ezen berdi,
 öñmeñ ködür, mençi berdi.
 Kögej Kök qaldañ qāp,
 qoltuqtañ çölep,
 alfin ustolfa odurtupça.
 Ałıp tōlü ajtça:
 "Señ-da aş tabaq amzarfa kelbedim,
 elçi keldim!
 Öleñ tajçin adi-sabi
 kün çariqqa tōldura ufulfan.
 Mınañ āra çer tujufu çerde çatqan
 Kök qanniñ palaži
 Kök Pubāñ uluğ toji pōlça.
 Uluğ merijin sālperzin tep, 'isqan", tepça.
 Kögej Kök ajtça:
 "Tañda künde çeder", tep.
 Ałıp ajtça: "safa pūtpençam,
 Öleñ Tajçidan pōzunañ surarim" tepça.

Qırıq tizineñ ün sıfərbānca,
Öleñ Tajcı aş tabaq-la çipça.

Kögej Kök ajtca:

"Ol ajt, men ajt - paşqa ebes!" tepça.

Afip alfin örgeden sıya pāşca,
adınfa çarfanat quş-ce çapşınca,
qada purul kir-kelça.

"Sıya pütpeñcam,

Öleñ Tajcıdan pözunañ surarım" tep tur.

"Ol ajt, men ajt - paşqa ebes!"

Kögej Kök ajtca.

Çer teñin, çöqtapça.

Afip alfin örgeden sıyoq pastı.

Adınfa çarfanat quş-ce çapşınca.

Pasqan azaq par poldu,

parfan çerin pilbēn qaldibis.

Kögej Kök ajtca:

"Pis alısqannañ pertin üs töl aş pardı,

alfin örgeden altan-şiqqalaqşın!

Qattar-çilep emge çatçan!

Adı sabıñ rāq parfan!" tepça.

Qırıq tizineñ ün sıfərbān - uqça.

Eliq sös-pile eptepça,

alton sös-pile ajlandırça.

Qırıq tizineñ ün sıfərbān

tündere körgen qarañ in öre körbēn,

alfin üstoldañ tura pās,

alfin şirge qirabadınfa

ara ajlandıra çadibisti.

Kögej Kök anañ pilgen: parçanı çöjul.

Alton tarbaq-pıla, çetton sūme-bile

şirtina şaptur.

Afip teze, olōq ōzuba
 qarīq tartip uzuptur.
 Ōdus künge tarbalap uzup saldı.
 Arīg abaqaji teze
 qirīq qatpaş túbünge
 kire čügür-pardi.
 Ispeşkede āzilīg turfan
 Öleñ tajčiniñ odus qat qujaşın afip,
 odus qat multaşın kezib alıp,
 şıya paşı.
 Āñ sōnda Kögej Köktün
 pōzunuy köjgen čünü čoq polup,
 Öleñ tajçıya čünüg pol-parfan.
 Qirīq qat saltımları
 çaş qajış-şeni püktep, pās-şıqtı.
 Tōñ çerdi tōbuq ala,
 Erig çerdi edek ala pārça.
 Aq qulunğa čügür-çör, çügen suqça;
 ēbirkēl, ezer salça.
 Çarfanat quş-ce çapşinoq tūskenin
 aq qulun Kögej Köktün ārin pilbēn qaldı.
 Altı ajmaqti ālap şıqça;
 albatqı çonnu teksilep şıqça.
 Anañ ara pasqan azaq par polça,
 parfan çeri čoq pōlça.
 Aq qulunnuy paşiniñ teri,
 qara kōbük pōl, tōyalānça.
 Po çerge tōş ala şögüre tēp parça.
 Qōruqpas pōzu qoruqçattırziñ
 ürükpes pozu ürükçattırziñ,
 Öleñ tajçı purunşu tuşta
 çörgende niñaq polçañ,

am čök endig ār pol-parfan!
Anañ ara parib odurfanin
po čer čara šabilca,
čer altinañ alti qādil qanattig
aq sar' at šifa saldi.
Qoštana kelip, aq qulun-mila čügürdü.
Tajgadig arfadig ašip tölü mün-saltir.
Ezen menči perišcattirziñ,
"Tört töluqtug kün čariqqa töldura tūfan,
Öleñ Tajči, qajdig čerge parčan?" tepčar.
"Qajdig čerge parañin!
minañ ara čer tujufu čerge čatqan
Kök qanniñ čeringe parčam.
Uluğ merig šalarfa parčam!"
Altiñča mungen adin
alti qanattig aq sar' āt poltur.
Nō tegen atfig šaptig
ašip čaqšizi poldun?" tepča
"Ne tegen atfig šaptig ašip polañin!
atqan oqtan tābraq,
ajtqan erbekteñ qabčifaj,
aq sar' atfig Altin Šappa polarim!"
Altiñgizi četton tām čer altinañ
tālap šiqtim! tepča.
Am Kök qanniñ čeringe parčam!"
Müsten niñnaq ijgi nanči polčalar.
Altin oqtarın ālišтира sofunup,
ergek čarip, qan ortas turčalar.
"Eze, arşis čölek polzan, pararim;
Arşis čölek polbazan, parbašim! tepča.
Kök qanniñ čeringe
tōfus qulas šinnig

Aj qar' attig' Altin Šur
 tofus qattig', onuncu qatin
 alarfa pardi, teptur.
 Šinapta ulug merig salza,
 men sara tartarziŋ!" tepcar.
 Ede erbekteskence,
 sibisqaliŋ sinfa ūqtılar,
 salañajliŋ pelge tūstiler.
 Anaŋ kör taŋnap turŋannarın
 ūš qulaqtiŋ qazanniŋ tūdünü
 cetton tegri cājila pertir, tepcar.
 Cilfan ałiptari qarlıŋaš quš-šeni qajiniŋzip,
 qara kebelcik-šeni iŋliŋcalar.
 Altin šarcin cedispen
 altin oqtarin qaziŋ,
 attarin paŋlap partirlar.
 Altin Šappa aq caziŋda qalca.
 Öleŋ Tajci altin šarcininiŋ
 tözünge pästir-keldi.
 Toŋuzon qulaš sinnig
 aj qar' at turcattirziŋ.
 Adin poš tašta,
 altin örgē kire pasti.
 Ezik azip, ezen per,
 ūnmen ködür, mençi perca.
 Altı qat ajlandira ödur-parŋan
 ałiptar parcazi ezen peristiler:
 "Tört tölüqtuŋ qani, piji
 Öleŋ Tajci keldi". tep.
 Altin Šur qiriŋ qatpaŋstin
 tübüne kire pasti.
 Altin örgeziniŋ istinde

qis odurçitqan poltur.
 Anı körüp, Altın Şūr ajtca:
 "Kūs-pile alaroqqum,
 kúcúr-pile alaroqqum! tepça.
 Q'is ajtca:
 "Qaçan Öleñ Tajcı kelze,
 anda, kemge perer, afa pararım!"
 Öleñ Tajcı qırıq qatpaştın
 túbüne kire çügürdü.
 Anı körüb añıp, qis ajtti:
 "Mina! Öleñ Tajcı keldi!" (tepça.)
 Öleñ Tajcı ajtca:
 Atqan oqtan tabıraq,
 ajtqan erbekten qabçıñaj
 aq sar'attig
 Altın Şappa pererim!" tepça.
 Anı uqqan Altın Şūr
 ijgi pilegin siqşınca,
 ijgi edegin qajra sālca.
 Altın örgeden siya çügürca.
 Alaqanın tazılañı
 qādıg'ı misten otca.
 Altın'izi toñus erlik qan çeringe,
 üstüñüzü qırıq qurqan çeringe sabıqca.
 Altın Şūr Altın Şappa tuduzup,
 aq çazıya sörteşçalar.
 Qādıg'ı añas qaqsalca,
 qara çer sögölca.
 ujalıg'ı quş ujadan çasca,
 palalıg'ı añ paladan çasca.
 Ijgi añıp qarbaşçıtqanın
 Öleñ Tajcı altın qalqı közenekti

qajra tasta¹p, körcädir.
 Ödura-odura kelgenin
 odus çil¹a şipara ödur-saltir.
 Odus çildin pazında sanandı
 "- erimni odus-la künge uzutqam,
 pōzum ödus çil¹a çet-par¹am.
 Minañ ara çaqşı polbas!"
 Qörü¹ubiza perdi.
 Altin örgeden şifa pastı.
 Ulug a¹aş uzup aşca,
 Ulug küçün östep aşca.
 A¹ar-kelip aj ölüb aşti,
 köger-kelip kün ölü astı.
 Qara tuban arazınañ
 Altin Şappa şifa saldı.
 Aq qulun atqa
 Öleñ Tajci çar¹anat
 quş-ce çapsindi.
 Anı körüp, Altin Şappa çij¹irca:
 "Ulug tojum körüb aşıp,
 anañ nan!" tepçär.
 Altin Şurdu āzir-sal¹fanıñdu
 paşa ulug aşıp çoq!
 Pozumnuñ çeringe nanañın!"
 Öleñ Tajci ajtca.
 Çer ebidinge kirbēn
 çer to¹razin tarttı,
 suğ ebidinge kirbēn
 suğ to¹razin tarttı.
 Sibisqajlıg şin¹a şiqti,
 silañajlıg pelge tüstü.
 Ulug sinnañ kör-tur¹anın:

Öleñ Tajči alfin qalqa közenegin
qajra taştap, körüp ödurça.

Anda körüp tizin qıçıratcattırziñ:

"toqta, pör, el çerin ebirerge
meneñ surabān qajdañ tapqanzıñ!

Nō adaj, no qul!

meniñ-öq qujañin kezib añip,
meniñ-öq aq qulun adim münüb añip,
el çerin ebirçañ.

Pere kirzeñ, āzira tulunnañ qāb añip,
altın sārçinğa üzesabirzarim!" tepça.

Kögej Kōk kirerge qorufup,
aq maldıñ ajlandır çörça.

Ölbeske qačan çajalğan polğan tep,
altın sārçin tözüñge pāstir-kelça.

At sirtinañ attibisti,
altın senek pāzinğa şifa-çügürdü.

Öleñ Tajči altın örgeden şifoq saldı.

Āzira tulunnañ kēl qaptı.

Po teze quçaqtancattırziñ

"attig şaptig Öleñ Tajçiniñ

adi şabin uşarğa, tep, parşam.

Po künnü çariqiñ üstünde

sēñ adi şābiñ çajılarda quş-qurt qalbān,

pōzada şabiqfir!" tepçār.

Erin quçaqtanıñ añip,

altın örgege ākirip,

altın ustoldıñ arğazınğa odurtupça.

Aş tabaq cib odurçadıñ,

çüstü çügürtüp, mjnnu qattıstır, erbekteşcelar.

Çaqşı ajdıñ - külüşcalar, çabaldi ajdıñ - ilaşcalar.

Çurtap pajlap çadaberdi.

CHAKASSEN

LIEDER

Ir 1.

(Radl. II, 648)

Qara tasq̄il p̄tnān̄ polza
Qara Ūs qaidan̄ aqqaiŷiq?
Qalīq̄īnan̄ jon joq polza
pu oin qaidan̄ polŷaiŷiq?

Aq tasq̄il p̄tnān̄ polza
Aq Ūs qaidan̄ aqqaiŷiq?
arŷal jon joq polza
pu oin qaidan̄ polŷaiŷiq?

Ir 2.

(Radl. II, 648)

Tākāniŷ m̄zū t̄sp̄jān̄ polza
Tāgīrgā tiri ōzōnŷūk,
Tāksi qalīq ōlbōŷōn̄ polza
Jārgā siŷmīn̄ jadanŷiq.

Pulannīŷ m̄zū t̄sp̄jān̄ polza
Fulutqa tiri ōzōnŷūk,
Pu jatqan qalīq ōlbōŷōn̄ polza
Pu jārgā siŷmīn̄ jadanŷiq.

Ir 3.

(Radl. II, 648-49)

Qas paradi qañirap,
Canat altın jāl toñan,
Qan qudaidiñ qosqan qizima
Parip toñas körim!

Qu para-dir quñurup,
Qurñun altın jāl toñap
Qudaidiñ qosqan qizima
Parip toñas körim!

Ir 4.

(Radl. II, 650)

Cis:

Iñamnıñ qolında jürgänjā
Argā parib-issam pir sañış,
Abamnıñ qolında jürgänjā
Abısqa parib-issam pir sañış.

Ärkizi:

Qañap polzañ qis kizi,
Qazap sañam adimdi kör!
Parar polzañ qis kizi,
Pañdañ adimdi körüp tur!

Ir 5.

(Radl. II, 651)

Ai qaraŷın k l tk n
Aq puluttuŷ qalini,
Arŷal jonnin irjizini
Alip irlazin, tinirŷa jaqsı.

K n qaraŷın k l tk n
K k puluttuŷ qalini,
K lm k jonnin irjizinin
K gl n  jaqsı tinirŷa.

Ir 6.

(Radl. II, 652)

Aq tasqildin  st nd 
altin saldım  ss n! t p,
Alton t b n k g saldım,
arŷal jonim  ssip! t p.

K k tasqildin  st nd 
K m s saldım  ss n! t p,
K lj  arig k gl d m,
K lm k jonim  ssin! t p.

EPİK

Qan Mārgān

(Radl. II, 157-173)

Aq talaidīn qazında
aq qula pāilig
Aiday Arig örökön kizi pol-tir.
Aljan eri čoq pol-tir,
azrān palaži čoq pol-tir.
Ala qul' aqčirliḡ
altı pāilig maḡi pol-tir,
čegrān aqsirliḡ
četti pāilig maḡi pol-tir,
ikilā aqsir maḡin qadarjan
qara čoqur attıḡ
Tarqan čaizay kizi poldi.
Anay pasqa pir-dā čoni čoqul,
čer pütkāndā pütkān pol-tir,
čer kizi kirbān pol-tir.
Ol qara qon-tir,
ertān kün siqqanda
kün azar cerdān pāri
qannay qizil čergān atfiḡ
kizi par-kel-tir.
Tarqan čaizay toḡas-šadır.
"Na kiziziḡ sen?" tādir,
"adıḡ seniḡ kem poljan?"
Kelgān kizi sölöp čadır:

"Sendirlār adīmni surza
 adīmni sōlōp perbāssim,
 seniñ adıñ kem poljan?"
 Tarqan çaiẓan sōlōp çadır:
 "Sen mā adıñni sōlōbözōñ
 men-dā sā adīmni sōlōböspün."
 "Kemniñ çurtu pu?" tedir.
 "Erbā par! sur ezināñ!"
 Kelgān kizi adın palfan
 ezik azıp, ezān! tān
 erkān altap mendā! tān
 örökōngö parip kostī odirfan.
 Örökōn tarin-çadır:
 "Sen afigba? sen çuifaba?
 ari parib-odir!" tān.
 Anañ odirfan İrgā çettrā
 anañ sōlōn pu kizi:
 "Seniñ er çoq, meniñ qat çoq,
 qada qonañ ikilā!"
 Örökōn oñnabın-odir:
 "Men çerdā parbaspin."
 Köp sōlōdü pu kizi,
 elig sōsmināñ ebir-odir,
 alton sōsmināñ ailandır-odir;
 Tarqan çaiẓañ kir-çadır.
 "Azā, örökōn!" çōqtap çadır,
 adın solazın surduñba?"
 "Men er emāspin", tedir,
 epçigā surarfa çarabas,
 sen Tarqan sur!" tedir.
 Kizi polza attig poljan,

kīk polza tūktūg polʃan,
 no t̄ān aʃip pol-odirziŋ?"
 Kelgān kizi cōqtap čadır:
 Četti qulas sinnig čergān atfig
 Čedār Qan polabin!
 čeri, čurttu tappīn čūrābin,
 sen mā par qada qonaŋ!" tedir.
 Pu örökön par-čadır,
 Čedār Qanni al-čadır.
 Tarqan čaizay sölöp čadır:
 "Toi edār kerāk!" tedir.
 Tojin toilan anda,
 toji toilanda
 qarada qad'uzp čadır.
 Ertān tay atqanda,
 ertān kün siqqanda
 Čedār Qan fiqtan-čadır,
 aŋ aŋnirfa fiqtandi.
 Talai qastap qustap parī,
 qustay semizin adip parī,
 tasqil qirlap aŋnap parī,
 albafaniŋ qarazin adip pari.
 anaŋ nanip kālgāndā
 örökönmā paz'oq qonʃan,
 ertān paz'oq aŋnap parʃan,
 irdā paz'oq nanip kālgān,
 qarada uzup čadırlar ikölāŋ.
 Qarada sölöp čadır örökön:
 Sen saŋai kādārā čat-čadirziŋ,
 parīn tāzāŋ parib-is!
 men seni tutpassim" tādīr.

Čedār Qan ait-čadır:
 Farīn tezām parīb-izarbīn".
 Pirdān arī iki čadır,
 ikidān arī ūs tāp čadır,
 orta qarā qirīš-šadır,
 qarada ikizi-dā turup čadır,
 ikōlān uruš-šadır.
 Kūn siqqanda Čedār Qan
 tiqtan-čadır pararfa,
 ezik sārī parī qanda,
 örökön qağır-kālip tükür-čadır,
 ebiniñ ezigi pektāl-čadır,
 ebiniñ tündgü pektāl-čadır.
 Čedār Qan sōlöp čadır:
 "Ezigiñni pektāzān
 törün pektābāssin sen!"
 Eziktān turup čügür-čadır,
 törün üttrā sāp
 šiq-par-čadır Čedār Qan.
 "Azafim parfanina
 pazim paz' oq parzin!" tedir,
 "pazim parfanina
 azafim paz' oq parzin!" tedir,
 pa za qattap kirbāspin."
 qannañ qizil čātti qulas
 čegrān atqa münüb - aldı.
 Kūn azar čer sārī parfan,
 ūs kungā čettrā
 qannañ qizil čegrān adiniñ
 tuifaq čoqizi estil-čadır.
 Örökön estib-odir,

ilfab-odir örökön:

"Cedār Qan sen tördöy siqtin,

men Aidan Arig örökön

eziktāy siq-körin!"

Örökön tiqtanib-alfan,

alti azaqtı ala qula päigā

münüb-alfan örökön.

"Azafim parfanima

am pazim paz'oq parzin!

pazim parfan çerinā

azafim paz'oq parzin!

eri coq pu çurtqa

paza qattap kirbāssim!"

Kün azar çer säri parfan,

üs küngā cātrā

alti azaqtig ala qula päidin

tuifaq çoqizi estil-çadır.

Tarqan çaizan estip çadır,

ilfab çadır Tarqan çaizan.

Örö körzö tegār müzük,

töbün körzö çer çalbaq,

parar kelār çer coq,

ilfan çür-çadır.

Tobur tuifaqtig at kālbas,

tolu mīstig er kālbas.

Pir qonfanda, kün siqqanda

iki tōi kizil kir attig

iki alip kel-çadır.

En çerdā es qal-tir,

çazi çerdā mal qal-tir.

İki alip sölöp çadır:

"Tarqan čaizaŋ, tāk tabraq
 pu maldī sūr!" tedir,
 pistiŋ sōbišsa sūr!
 pu maldī sūr!" tedir,
 pis am qaida parzabis
 and' ar' oq maldī sūr!"
 Tarqan čaizaŋ ilfī, ilfī,
 qaidaŋ kalgān iki aŋip
 and' ar' oq sūr-par-tir.
 "No tān aŋip pol-tir zār?"
 "iki tōi qizil qir attig
 Qir Sürgü, Oi Sürgü
 iki qarindas poljabis."
 Ceri čurtu čoq
 kün azar čerdā
 Tarqan čaizaŋ estip čadir,
 aranjula at kistāp čadir,
 četti čergān pāilig
 cegrān asqir kistāp čadir.
 Tarqan čaizaŋ estip čadir.
 Kün sipar čerdā
 mal čaqsi kistāp čadir,
 alti pāilig al asqir
 anaŋ kistāp čadir.
 Tarqan čaizaŋ čaŋ istap
 kistānin estip čadir,
 pasqa kizi espin-čadir.
 Kün azar čerdāŋ
 qizil ögö uçuc-čadir,
 četti pāidiŋ paššizin
 cegrān pāidi tāp čadir,
 kün azar čergā nan-par-tir.

Kün si^vfar çerdān
 qartı^vfa ucuq-cadır,
 altı pāidin^v paşsizin^v
 ala pāidi qāp-cadır,
 kün si^vfizi çergā
 nan-par-cadır qartı^vfa.
 Tarqan çai^vzañ kör-cadır,
 pasqa kizi körbīn-cadır.
 Altı pāilig al' aq^vsir çoq pol-cadır,
 altı pāidin^v paşsizi çoq pol-cadır,
 çetti pāilig çegrān aq^vsir çoq pol-cadır,
 çetti pāidin^v paşsizi çoq pol-cadır.
 Tarqan çai^vzañ çaf^vistan kör-cadır.
 Çegrān aq^vsirdin ordında
 üs-sillig ala tai poldi.
 al' aq^vsirdan ordında
 üs-sillig ala tai poldi,
 Qir Sürgü, Oi Sürgü
 iki taidi kör-cadır.
 Tarqan çai^vzañnañ sur-cadır:
 "Çetti pāilig çegrān aq^vsir
 qaidari par^van?" tedir
 "altı pāilig al' aq^vsir
 qaidari par^van?" tedir.
 "Çetti pāilig çegrān aq^vsir ölüp
 çetti çil poldi,
 altı pāilig al' aq^vsir ölüp
 altı çil poldi.
 Üs-sillig iki taidi
 alardin ordina sal^van."
 Am alar parib-isqan.

Örökönnün çurtunda
 ikilā aqsir çürüb-isti,
 pasqa kizi coq poldi.
 İkilā pašsi pāi çürdü,
 pasqa kizi coq poldi.
 Çegrān pāi cāldān çadır,
 anıñ sōnda tūp çadır,
 ūs qulaqtin cegrān qulun.
 çegrān pāi tūp çadır.
 Ala pāi cāldāp çadır,
 ala pāi tūp çadır,
 köksü kümüs, köcögü altın
 pir öl törön çadır.
 İki aqsir ani çazir-çadır,
 ot çulup, çulup çadır,
 pu ōdıñ üstünā çap çadır,
 üstündāgi turfan
 ulug qudai minı körbözün!
 altındaşı turfan
 aina minı körbözün!
 Qara tor' attig alip kizi
 kün azar çerdāñ kelip çadır,
 "Pu qudai saıñan kizi polbas!" tep çadır,
 "altışı aınanıñ simili polar!"
 Kurjākçā ofın tartıp at-çadır,
 tınmın-çadır,
 qilisminan sāp çadır,
 qilis tınmın-çadır.
 "Qilizim tınmaza
 toşis azir çida tınar!"

toʻʻis azir ʻcidaminan sasti,
 toʻʻis azir ʻcida tinmin-ʻcadir.
 Ol ʻolaq emaktap cinap ʻcürüp
 ol aʻipti qolimīnan tudup al-ʻcadir,
 qolin üzā tudup ʻcadir,
 paza pir. azaʻin tudup al-ʻcadir,
 pos salip ʻcadir azaʻin.
 Ol aʻlip tor' atqa münüb-aʻlip,
 tezip ʻcadir ol aʻlip,
 qidaŋ kelgān and' ar' oq par-ʻcadir.
 Us tegār ödüp ʻcadir,
 sinʻa sip ip kör-ʻcadir.
 ʻCeri ʻcirtu pozinīŋ,
 ʻcazi toltra mal pol-tir,
 aq talaiʻa endirā
 ʻconi köp pol-tir.
 Tasqari ebiniŋ ezigindā
 pir kis tur-ʻcadir, sölöp ʻcadir:
 "No kerāk parʻaziŋ sen?
 meniŋ sözümnü espizāŋ
 am pilindiŋmā, tuŋmam?"
 Torʻu pilatqa qu kis
 am üs qattap tükürgān.
 "Peri kel, tuŋmam!" tegān.
 Qara tor' attig Qan Qartaʻa
 tuŋmazin pu pilitminan
 üs qattap sapqan pu qis.
 Sinʻan qoli ʻcaqsi pol-tir,
 sinʻan azaʻi ʻcaqsi pol-tir.
 "Cā közön! tuŋmam! tedir,
 ol ʻolaqtin ʻcirtuna

sür malıñni, sür çonıñni!
 tabraq pařip azrañ!" tedip,
 "ala pāidiñ törōn olçaq
 qaǵanda kerāk polar!" tedir.
 poziñ, çonın pozi sürdü,
 pozin mařin pozi sürdü,
 pu kis ala çor ƣat tut-aldı,
 purnap pař pāǵāzi.
 qu ōlaqtıñ çurtuna çetti,
 ōlaq odirdi çazid' oq,
 pařan, qirında odirƣan,
 ōlaq anı kōrbīn-çadır,
 az aıfig ças ōlaq pol-tir.
 Qoldañ tart-çadır pu kis,
 örökōnnüñ ebin zāri ōlaqtı appar-çadır,
 egbā kirǵān olaqtı azrān.
 Ōlaq pir qonza
 pir çastig pol-çadır,
 ōlaq iki qonza
 iki çastig pol-çadır.
 Ōlaq çür-çadır oınap,
 sōlöp çadır ōlaq:
 "Pu mal, pu çon kemniñ, peǵā?"
 "Pu mal seniñ malıñ, tuñmam!
 pu çon seniñ çoniñ, tuñmam!"
 Ūs qulaqtig çegrān qulun
 egbā am kāl-bār-tir,
 ebdıñ qirında tur-çadır.
 Ōlaq peǵā sōlöp çadır:
 "Adarƣa oq per, peǵā!
 añnap qustap paraƣa
 ezār çügān-ber, peǵā!"

Pejā oq aḡil-čadır,
 ezār čügān aḡil-čadır,
 Ōlaq ebdāḡ siq-pardı,
 čügürüp čürüp čügān suqtu,
 ebirip čürüp ezār saldı,
 talai qastap qustab-ođır,
 tasqil qırlap aḡnab-ođır,
 albaḡanıḡ qarızın
 oqḡınaḡ at-čadır,
 talai qustuḡ semizin
 talai qastap at-čadır.
 Pejāzinā nan-čadır.
 Ol qara qonıp čadır,
 ertān kün siqqanda
 paz'oq aḡnap par-čadır,
 irdā egbā kelip čadır,
 ol qara qonıp čadır,
 ertān turup kelgāndā
 pejā asminaḡ ārlap čadır,
 araḡaminaḡ sāilāp čadır,
 ōlaq araḡa ispīn-čadır.
 "Čoq, tuḡmam, is!" tep čadır,
 "Čoq, pejām, ispājāḡmin,
 arai čas kizibin."
 Qan Qartaḡa kelgān,
 "Is!" tep tuḡmazına pergān,
 qada pis izārbis!" tedir.
 Am ōlaq araḡanı isti,
 izip sölöp čadır ōlaq:
 "Men ispādim, tedir,
 četti qulas sīnnig čegrān attig

Čedār Qan is'-sādir."

 İkinjizin par' oq perdi,

 izip čadır am ōlaq.

 "Men ispādim", tedir,

 "Aidaŋ Arig ijām is'-sādir."

 Uzünjizin per-čadır,

 sölöp čadır pu ōlaq:

 "Men ispādim", tedir,

 ūs qulaqtig qannaŋ qizil

 čegrān adim izip čadır."

 At kistāp čadır tasqari,

 qu ōlaq siŋip kör-čadır,

 ūs qulaqtig čegrān attig qirinda

 aq qula qulun turup čadır,

 ari körüp nanib-iza-bārdi.

 Törtinjizin paz' oq per-čadır.

 "Men ispādim", tedir,

 "aq qula qulun is'-sādir."

 Pezinjizin pejā per-čadır.

 "Am pozim is'-sadirim" tedir,

 Anaŋ ari iskān, iskān.

 "Seniŋ, tuŋmam, adig kem?" tedi.

 "Ūs qulaqtig qannaŋ qizil čegrān attig

 maldaŋ törön Qan Mergānmin."

 Arafa iskān, ezirgān,

 ezriktā polza sölön:

 "Qairan, qairan sen!" tedir,

 "qara coqir attig Tarqan čaizaŋ!"

 Anaŋ ari uzān.

 Ertān taŋ atqanda,

 ertān kün siqqanda

turup keldi Qan Mergān,
 tasqari sifip kör-çadır,
 pu çerdi ebrā kör-çadır,
 pejāzi qad' oq çür-çadır,
 pirdā nemā körünmedi.
 Pejāzi egbā kirgān,
 kirgāndā nandra siqtī,
 "Tuḡmam, tabraq kel pāri."
 Tuḡmazi kirip keldi.
 "Nemā kördüḡ, pejā?" tep çadır.
 "Kir, tuḡmam, egbā, poziḡ körörzūḡ!"
 Tuḡmazi ebinā kirdi,
 ebindā ottiḡ qazında
 qorjazin qaraqtiḡ
 qola tumjuqtug
 pir sibāldāi odir-çadır
 tofus qadil qirla tonniḡ.
 Maldan törön Qan Mergān
 qabarfa çügür-çadır.
 "Sen altinḡi çerdiḡ ainazi
 kem surup pu çergā siqqazin?"
 Qan Mergān edā sölöndā
 ebiniḡ ezigi azil-çadır,
 eziktāḡ pir kizi kir-kel-tir,
 talbaq tonniḡ kizi poldi,
 qab-aldi pu sibāldāidi pu kizi,
 sözür siqqan tasqari,
 Qan Mergān paz' oq siqqan,
 tudustu sibāldāidimināḡ ol kizi,
 köp tudusqanda, as tudusqanda
 sibaldai ol kizini tüzürüp parī.

Qan Mergān čügürgān,
 tuskān kizini qāb-a lip
 čara tartip tstandi,
 sibāldāiminā tudusqan,
 sibāldāini aʃilip tstandi,
 tastān čergā pasqan,
 arqazinaŋ qās tilgān,
 qoʻlin azaʃin anda palʃān.
 Andig čadip qaldī sibāldāi,
 ebin-zāri parī Qan Mergān,
 pijāni kizini kōr-čadır,
 ari aʃilaqtanʃan pu kizi,
 peri aʃilaqtanʃan pu kizi,
 al' aqsir ol pol-parī.
 "Kōr jeʃā!" tedir Qan Mergān,
 "al' aqsir poʻnisqan mā!"
 Al' aqsir mal-zari pardi,
 arafa iskān paz'oq.
 Qara qonʃan ebindā,
 ertān kün siqqan,
 tasqari siʃip kōrgōn,
 anin siqqanda iki adi' coʃil,
 tastān sibāldāi čoʃil-oq.
 Tilāp, tilāp parib-isti,
 attardi'n čolın tappān.
 Al aqsir kelgān oq.
 "Mün mā," tedir, Qan Mergān!
 "tilāp paraŋ ikōlōn!"
 Mungān ōlaq aqsirʃa,
 ezar čoq čügōn čoq mündü,
 čürüb-iza-berdi ōlaq,

enjā, enjā kün, ür çürgān,
 kizi tofaspas, kizi körbön.
 Nono cergā parfan
 aq tailadıñ qazında
 pir ebi tur-çadır,
 mal köp tur-çadır,
 çon köp tur-çadır.
 Ezik azip ezān tedir,
 erkān altan mendi tedir.
 Alton çil asqan aqçaq pol-tir,
 çātton çil asqan örökön pol-tir.
 Airan susqun per-çadır.
 "Adi solañ kem poljan?"
 "kik polza tüktüg poljan,
 kizi polza attig poljan."
 "Qannañ qizil çegrān adim
 çitkān!" tedir,
 "kördārbā adimdi?"
 Pir aq qula qulun çitkān
 kördārbā quldumdu?"
 "Çoq! çoq! körbödük!" tedir,
 "paq parbadim apçaq polfanda."
 Tasqari pir kizi kel-çadır,
 ezik azip ezān tep,
 erkān altap mendi tep,
 kirip kēldi egbā am.
 Qan Mergān sölöp çadır:
 Adıñ solañ kem polar?"
 "Qara por' attig
 Çarān Çapqan tãp kizibin,

pu apçaq abam poljan,
 Alfin Qan-adi poljan!"
 Qannanq qizil cegrān at citkān,
 aq qula quldum citkān,
 kördüqmā, nanjim?" tedir.
 "Körbödüm", tedir Carān Capqan.
 Körgön polzan sölö! tedir,
 nanji pis polarbis" tedir.
 "Coq, körbödüm, nanji!"
 Körgön polzan sölö!" tedir,
 iki qarindas öskös polarbis."
 "Sölözöm sölöp perin!" tedir,
 "mında pir qis par, " tedir,
 "ol qisti alip perār polzan
 adimdi sölirim!" tedir.
 Parfan ikölön pu qisqa,
 aq tasqilfa kirdilār,
 aq tasqildin istindā
 pir ep tur-çadır,
 kirgān pular egbā.
 Alton çastig apçaq odır,
 çätton çastig örökön odır,
 pir abaqai çaqsi qis odır.
 Qudalap çadır pu qiska,
 pu qis parar pol-çadır.
 "Carān Cappanfa paran!" tedir.
 Anan siqqan olar
 Çarān Capqan sölöp çadır:
 "Körgömün, tedir, adini,
 pir kök puçaliq Çelbāgān
 adini çedinip parı,

pir qara qula pāilig örökön
 sōnnaq ari qamjilap pari,
 Kün siŋizi čerdā
 iki tōi qarattig
 Kün Mergān, Ai Mergān
 iki qarindastin čurtunda
 toi pol-čadır" tedip,
 and' ari alip parfan olar,
 and' ari ikölön paral!"
 Anaq par-čadır olar
 Ai Mergān, Kün Mergān čurtuna,
 aq tasqildan ol čurtu körgön,
 čegrān at kök puŋanın moinəna
 palŋan salŋan tininā.
 Parip egbā kirgān olar,
 aliptar köp odır anda;
 Qan Mergān kirgān sōlön:
 "Meniŋ qizil čegrān adimni
 qaidan alfazar, aliptar?"
 "Tā pis pilbās!" tāp alip.
 Čelbāgān sōlön anda:
 "Men aŋilfabin", tedir,
 "attarminaq čarizarfa aldım."
 Čelbāgānni Qan Mergān sapqan,
 Čelbāgānminā tudusqan,
 Čelbāgānni odurgān.
 Örökön qara qula pōigā inūngān,
 teskān örökön.
 Čarān Čapqan tutqan anda,
 örökönminā tudusqan,
 örökönnü ödürgān.

"Čā, Qan Mergān nanji, paraŋ!"
Qannaŋ qizil čegrān atqa mūngān,
aq qula qulun qas' oq parfaŋ,
Čarān Čapqan čurtuna cetkān,
pu qisti Čarān Čapqan alip pergān,
toi tolfan alardiŋ;
Qan Mergān ūs kün arafa iskān,
ūs kün ertkāndā nanfan.
Čarān Čapqan ūdāskān.
Čurtuna četip pejāzinā tofāsqan,
čurttap čadir Qan Mergān.

SIBIRISCHE TATAREN

LIEDER

Xoʻjaʻ

(Radl. IV. S. 165-166)

Xoʻjaʻ Kūcim xānniḡ bātiri idi.

Xoʻjaʻ tigān ir āitir:

Tuḡai jatqan miḡ jilqi
Tulyanḡan kün tusqaila!
Tumra širtip nai tartqan
Ašüvātli künlār usqaila!

Xoʻjaʻ tigān ir āitir:

Bār čāḡimda, āi jaranlar, kūrdiris,
Āraḡi tāḡlap, bāl išip,
Qārīḡanda indi saira kildilā,
Sausaḡanīm qara suḡa qanḡaila.

Xoʻjaʻ tigān ir āitir:

Bar čāḡimda, āi jarankar, kūrdiris,
sousarḡa tišlap sup kīdim,
qārīḡanda indi saira kildilā,
arḡam miniḡ indi küngā küigāillā.

Xoʻjaʻ tigān ir āitir:

Bar čāḡimda, āi jaranlar, kūrdiris,
arḡimaq tāḡlap āt mindim,
Qārīḡanda indi saira kildilā,
Alaša minā qoisam āt bulḡai.

Xoǰas̄ tigān ir āitir:

Bār ǂaǂimda, āi jaranlar, kūrdiris,
Kānikā taǂlap qis quǂtim,
Qariǂanda indi saira kildilā,
ānǂāinni quǂa qoisam xuǂ bulǂai

Xoǰas̄ tigān ir āitir:

Jatir idim bir bustanda,
Bustanī tirāknīǂ tūbūdā
Tigālāini tūǂānīp,
Altin iār jastanīp,
Azrāil tigān Auan Bai
inīp kildi saira ūstūmgā.

Ālmas qilǂim tajanīp
Ātain tip ātmadim,
ǂābain tip ǂāpmaǂim,
Alǂanim Kūsā Kūrik sulūnīǂ
Uǂ ininā tajanīp,
Kūkrāgimdā azis ǂanim ajanīp.

Atulū Batir

(Radl. IV. S. 166-168)

Atulū Batir āitir:

Atulūnīǂ ār bir sūzi tatulū!
Jaman kiǂini kūrǂāǂis
Qaǂiqǂa qara su bīrsāǂis safulū.
Bilā, bilā, bilā quǂ
bilin uǂar jas künü;

qulunların qoudırıp
biälär kişnāi inār jas künü;
air ürgäç mai basqan
täülär jāilāu tartap jas künü;
quşların qoudırıp
qoilar maḡarai inār jas künü;
sadaxları şousıldap,
tulumları jilgildip,
kujāülär jurtap jas künü;
aq küimāgā nar jigip,
aq jauqların jil alıp,
kilinçāklär küçār jas künü;
jainiḡ qışniḡ un ikā ai,
bār qudaḡim ūs künü;
ütätigān qārtlarḡa,
ūsätigān jāslārgā
qudaḡim ūlim birmāgāisin jas künü.

Atulū Bafir äitir:

Atulūniḡ ār bir sūzi tatulū,

Jaman kişini kūrşāḡis

Qaşıqça qara su birsāḡis satulū.

Jaman jardan su aqsa

jaiqlar birmās kiçū kiçkāli,

jaman xātin us bulsa

kūrşūsünā ūlgā birmās biçkāli.

Atulū Bafir äitir:

Atulūniḡ ār bir sūzi tatulū,

Jamanlarni kūrşāḡis

Qaşıqça qara su birsāḡis satulū.

Taudan tauğa çabain!
tau kıklâri tussin tip,
ingâjip uŷim atarmin,
jüldüm minin ussin tip,
sürâtâli sût qîmîs
sürâp irip süigânimân içârmin;
sulûdan sulû taŷlap quçarmîn.

Qiramşa

(Radl. IV. S. 189-190)

Qiramşa bir kül idi
Sairasa bülbul idi,
Qiramşanı ūltriġân
Bitpaq Şarap qul idi.

Qiramşanınġ âtlari,
Tastarında qatları,
Qiramşa ūldi tigândâ
Vairan qâldi Sartları.

Âli künġlinin tuŷı,
Batır Tâügâninġ juŷı
Batır Tâügâ juqlarında
Ūtti qalırninġ uŷı.

Qasır ūzi minġ kişi,
Mininġ quŷim san kişi,
Tajit ūlgân tuqsan kişi,
Şul âm qudâninġ işi.

Arī xānman Būri xān,
sağalları buldı qān,
alii dārja jayasında
sudii aḡır qizil qān.

Aq Buḡa

(Radl. IV. S. 190-191)

Tobillarnıñ içindā
Aq Būḡa tigān bī āitār:
Taqtālaḡan bičqaqtai
Tabanı jazı jirān at,
Kilāplāḡān jibāktāi
Jañ buldı jirān at,
Uzun čačlı čıstai
Quıruḡı uzun jirān at,
Ālāmni ozıp jültü aḡan
Uḡicim joqtai jirān at;
Şul jirān atnıñ ināsi
Sul baitalñi kürsānā!
Qačaḡan bulıp qars bulsa
Arḡasından qulun iārtmās,
Qisqač bulıp bai buisa
Janında kürşi qunaq toqtatmas
Qulununda inā imgān,
Tai bulḡan son taḡı imgān,
Qulununda qullar qurq salmaḡan,
Janaḡ jaidaq minmāsān.

Tobillarniḡ iĉindā
Aq Buḡa tigān bī āitir:
Altin sadaq ilinip
Qapqa auziḡda turḡaimin,
Jaman jirdān uq tidi,
Janinda indi turalman.
Tobillarniḡ iri Qoĉai
Qolḡimnan jūlādi,
Jaurinimda taptaidi,
Jiti san qulnu bustilda,
Sini atqan qafirni
Tutup alip soidila.

Abil Qasim

(Radl. IV. S. 192-193)

Januar Bosniḡ iāsi
Abil Qasim mirza āitir:
Januar Bos arḡimayim,
Alḡan idim min sini satūda,
Iki toḡus mal birip,
Jitmāgānimā nar birip,
Qoḡimdan qara qul birip.

Januar Bosniḡ iāsi
Abil Qasim mirza āitir:
Januar Bos arḡimayim,
Inḡāū inḡāū jirlārdā
Sin ijilsān utārsin
Artū artū jirlārdā
Sin artilsaḡ jitārsin.

Januar Bosnin iāsi
Ābil Qasim mīrza ātir:
Uč artuda bir qara
Uzūlsān kitārsin Januar,
Tūrt ajamin sōsilip,
Tujaḡından čaučilip
Tulbar idiqlā Januar.

Januar Bosniḡ iāsi
Ābil Qasim mīrza ātir:
Arḡada qoṣṣi kŭp bulir,
Ularḡa sis āitiḡis!
Obaḡasīn busmassīn!
Kiḡ saurisīn ūsmāssin!
Kīrā tartip turḡaim' idi Januar.

TUWINER

LIEDER

1.

(Radl. S. 409-10)

Sari söldüñ jazılǵani
sari jājāk silbārini,
sarfilimniñ jazılǵani
sari torǵun silbārini

Aq poromniñ omaqsani,
aldi jājāk silbārini,
altan saldattıñ omaqsani,
aldi sadaq silbārini.

2.

(Radl. a. a. O. S. 410)

Xhar kalgāniñ podimni
Xhar kiži tābiñār,
qar xhaltir adimni
Xhalqa qunnu tābiñār.

Östön kalgāniñ podimni
āskö kiži tābiñār,
ölö xhaltir adimni
Ölöt qunnu tābiñār.

3.

Añci arat

(İrlažılı, Kızı, 1959, S. 44)

Ödügen tajga çurtug-la men
Öveñcizig çittig-la men.
Çalim tajga çurtug-la men
saanaq sigen çittig-la men.

Eder çarim munupsumza
elik sugda dezig-le çoq.
Mıñdı çarim munupsumza
mıjgaq sugda dezig-le çoq.

Ertinelig Ödügenin
eres añci oglu-la men.
Ezim arga qadır berttiñ
Egliş dives eezi-le men.

4.

Samagaldaj

(İrlažılı, S. 47)

Doorazından xarap köörge,
torgu xeelig Samagaldaj
toptavila körbeen kiži
dovuraktig deer-le boor oñ.

Xažiti zından xarap köörge,
xana xeelig Samagaldaj
Qaraa-bile körbeen kiži
Xaja-daştig deer-le boor oñ.

Adaanajdan xarap kōörge,
Ažik šōldüg Samagaldaj.
Argivila čorbaan kiži
Arga-daštig deer-le boor oŋ.

Üstünejden xarap kōörge,
üleger deg Samagaldaj.
ürgülčü-le čorban kiži
üzük suglug deer-le boor oŋ.

5.

Tooruktug dolgaj Tanđim
(İrlažili, S. 51)

Tooruktug dolgaj Tanđim
Dolganžimza todar-la men.
Tos-la čüzün malimajni
Dorukturza, bajıir-la men.

Eziriktig eer-le Tanđim
Ergilžimze, todar-la men.
Ereen šookar malimajni
Aziraza, bajıir-la men.

6.

Kizil čiraa
(İrlažili, S. 54)

Urug čaŋstan ojnaŋ ösken
Ulug sikktig Kizil-čiram.

Uzak kezek čorok coruur
Usta čeler ojum čüve.

Ertinelig Kizil-čiraam
Egiir šagdan čurtum čüve.
Erge qara, čaras qara
erte šagdan ezim čüve.

Xaazilangan Kizil-čiraam
Qazan šagdan čurtum čüve.
Qap-la qara čaras urug
Qadi-la osken ezim čüve.

7.

Qadarči
(İrlažili, S. 108)

Qadararda, xojum čaras,
Qatap sogleer avam eki.
Ündürerde, xojum čaras,
Üttep surgaar avam eki.

Ündürerde, xojum čaras,
Ünüp köörde tejim bedik.
Qadararda, xojum čaras,
xarap köörde tejim bedik.

8.

Baza qatap körbes men be?

(İrlažili, S. 165)

Qara dorug derlig turar,
qandig oran kirgeš kelgen.
Qara salbaq xadip turar,
qandig xejniñ bejee kelgen.

Baški sinnar közülbejn-dir
baraan bulut duglaan-na be.
Bastaq qaram közülbejn-dir,
baštañgilap alğan-na be.

Turug baari közülbejn-dir,
tuman duglaj bergen-ne be.
Dunda Karam közülbejn-dir,
Dumaalajlap alğan-na be.

Sancig baari ulug siqti
čašpan duglaj bergen-ne be.
Čaras Karam čaakkajin
čaži duglaj bergen-ne be.

Ol-la xeveer baar sen be
Ooñ soonda körbes men be.
Bargan ojaar baar sen be.
Baza katap körbes men be.

9.

Dekej-oo

(İrlažifi, S. 167)

① Cırgılçinnig çinge xovaa
Çide düzüp, çeler dorug,
çinge Karam saj-la çazın
seleñnedir çeler dorug.

Xaragannig kara xovaa
Karannadır çeler dorug,
kap-la Karam saj-la çazın
xadiñnadır çeler dorug.

Dorug dajın çeleringe
dovuraktig oruk şidaar
dozur Karam çañnaaringa
dongun setkil kajın şidaar.

Kara doruum çeleringe
xaragannig xovu şidaar,
Kap-la Karam çañnaaringa
kadig çürek kajın şidaar.

10.

Kattirimzap organ işkaş

(İrlažifi, S. 168)

Öske çerniñ iraan inaj
öskeer şöjli bergen işkaş

öske xejniņ koncuun'ınaj
öskeer körnü bergen'ışkaş.

Xarı černiņ iraan'ınaj,
xarin xerli bergen'ışkaş,
xarı xejniņ koncuun'ınaj,
xaja körnü begen'ışkaş.

Kaa-Xemni saktirimga,
kariş durtu čitkan'ışkaş,
karam ežim saktirimga
kattirimzap organ'ışkaş.

Ulug-Xemni saktirimga
uruk durtu čitkan'ışkaş.
urug ežim saktirimga
udup, ottup čitkan'ışkaş.

RITUELLE GESÄNGE

Elehen des Jägers

(Potapov, Materialy ... S. 54)

Aar atıg čoon solalıg Baj Kudurguj
arti-sinü azip
adıņ adap suraņ suran
atıg teeş adap
suraglıg teeş sunup keldim
beerıņ belc-kep!

Alīrīmni aajlas tīrip
černij orguzunga
njaštij čarāzinga
sarig sarig saktig
saglagar kuduruktug
čuvulerin kelet kep tur.

Samanenlied

(Potapov. a. a. O. S. 53)

Koos bile koldamnaškan kolduum aldi orlup ālāān
Četker bile četinišken čenim adaa orlup ālāān
tuškan xolum tučuruglug
kakkan xolum kavinnig
iji xolum temir kiskas
iji budum temir tegāā
šulu bodum šulu kaja
kara bodum kanj temir
boo bile adarga-daa
xoržok xam men
xači bile kezerge-daa
xoržok xam men
Oktargajnin Xoor-Albis Kijgirgan men
teerinden tuže kel'
tejimejgè teškilep kel'
oktargajdan tuže kel'
oorgamga ojnāp kel'
otuk pižāām ajnāp kel'
telegejni teže kōr

oktargajni oja kör
 kuštar keži ovaatajim
 Kurbustugda sastiksınan
 ārāān alam āstiptim
 ār šilgim tudup aldim
 čingirtilep čuglup olup
 čirgil' činej šojlup olup
 kižil otun kipsin olur
 čalar otun šaktinnin olur
 uzun tutun šojlup olur
 čaris xures kiñilinar
 aaj tedir xadip olur
 kazirgalaj kagaafinar
 āktimejniñ pažinda
 ār kara kongularniñ unu bile
 čarnimajnin bažinajda
 čajir-temir konguraa bile
 'igi-šigi čoruktug
 'imis-simis čupaafig
 adir fildig azažagim
 koštar tildig xooš kunum
 urug tarig ulaaratpa
 xol malim xojguspa
 kaldar'idim kanzatpa
 kandig kandig tidir sler?

Segenspruch für die Neuvermählten

(Potapov, a. a. O. S. 35)

T'õn cerge öögin xondurzun
tõs cerge ma'lin maldazin
sara askir cilgalig bolzun
sarig baštig ooldug bolzun
ãzertããni ciraa bolzun
ãdertkeni ool bolzun
ak xadinni biški kizin
ak inekti saar bolzun.

Scherzlied

(Potapov, a. a. O. S. 15)

Ojalani munup aarga
Xat-la ijn salg'in-na ijn
ojlar ondar akilařim čannap orda
opčok-la ijn, denek-lo iřik

JAKUTEN

EPIK.

Qloŋxo

(Böhtlingk, über die Sprache der Jakuten, S. 79-95)

Toŋus da xallān toxsuonnaŋin tobulū tūsān
Sir da annittan jōlō ūnān taxsibit̄in biliminā
Äräidāx-buruidāx Äŋ-sofotox diān
uōskān uōdūjān ololor ūsū.

Bu Äŋ-sofotox bisita tutūta buollaŋina,

Uon'illar xaris ustalāx,

tūörd xaris tuoralāx,

hiās xaris sarinnāx,

Ūs xaris ottūktāx,

Suon tīt kurduk sotolōx,

urusxal xarīja kuruk ullaktāx,

xappit xatīŋ kurduk böfō xarīlāx,

ūn tiārbāsīn sāŋa xaraxtāx,

ulluk uŋuofun sāŋa xansardāx,

sīsapat ililāx,

āndāibāt ārbāxtāx,

tabar tarbāxtāx,

sūōmāidīr sōmūjālāx,

orto uostāx,

tāŋ tīstāx.

Kūsā buollaŋina,

tupput toy masa tosturuta barar,

xappit xatīn masa xajita barar,

tārītibit turar masa silistīn siŋnār,

xamnappit masa xasīti xālar,

ūppūt ūōtā ūōgūlū xālar,

uktüöbüt sira köñürütā barar,
turbut toņ sirā tobuluta 'istanar,
xāmpit xappit kirdala xabirita barar,
siālbit sirā siñnāritā barar,
āppitā ātiņ buolar,
tīmmita tial buolar,
saņarbīta sata buolar,
kōrbūtā ča'ijān buolar.

Sanā xoton tiibat uigul doiduta,
xor'oljūn xonūlāx,
altin alāstāx,
šia šisilāx,
xartasa xal'ajilāx,
kōmūs tomtordōx,
ari bulunnāxtāx,
āt murānnāx,
xartasa xajalāx,
bari'fir bar tialāx,
kurulūr kūruņ tialāx,
kīllīr xara tialāx
kōrūlūr kōr tialāx,
sinānar širdāx,
salgīlīr tumulāx,
jārbajar xal'ajilāx,
ūrūmāttiibāt üt küöllāx,
sütüölūr sūrūktāx örūstāx,
usuga suox kūōx dalai baja'fallāx.

Baja'ala buolla'ina,
xara kōmūs xa'alāx,
xariānki čaidāx,

aʃir̄ia kumaxtāx,
ūrūŋ kōmūs dolunnāx,
sia xalʃasalāx,
kūndū mas uruxallāx,
kit bafik killāx,
soxxor kāmbala bultāx,
kōmūs xafiriktāx āgin āttāx bafiktāx.

Xara fiata buollaʃina,
xaxai killāx,
uordāx āsālāx,
kūōx bōrōlōx,
ulu killāx,
taŋara tabalāx,
kirgillāx kistāx,
tolbonnōx ūstāx,
ūrūn ūjānnāx,
xara tiŋnāx,
kārāmās sašillāx.
Kisina suox kiāŋ
ān doidutugar buollaʃina,
tojōn ʃorgujar,
kitalik kiʃārar,
turuja usutūr,
ʃiārān ʃiārijār,
kuraʃacc̄i kujārar,
kūōrūgāi kūōdārār,
kūtān kūdūjār,
dalbarai dajar,
kiptii kinattāx kittisar,
xolboʃoi kinattāx xomullar,

āriān kinattāx ālāfāl'ijār,
muos tumustāx munnustar,
tiñiraxtāx tiksār
tistāx tiāstār,
muostāx jarbajar,
kōfūllāx čuofujar,
tilāxtāx tāpsār,
kāfātā xarābat,
masa oto xafdarīibat,
mučuktata tūspāt,
tuorāfa torommot.

Urūn xara sūrūgā
kōñūl ūōdūibūt ūōskābit ālbāfittān,
ajan kisitā āsara ibit buollar,
atīn ojojoso irjaccī ālājiāgā ātā.

Jiātā uota buollafina,
kūōx unār xonūtun ortotugar,
kisi xarāfa sātar
tūōrd uon tūnnūktāx,
tūōrd muñnūktāx kilbāgir kōmūs balaḡannāx.

Balaḡana dolguibafin diān,
biās uon baḡanalāx,
otut ūsūōlāx,
tūōrd xat xolloḡostōx,
samir ilbafin diān,
ūs xat ūrūn kōmūs ūrūttāx;
sīk ilbatin diān,
tūōrd xat kisil kōmūs muostalāx.

Bala^fanin xaba ortotugar
ūs ābān^v jaxtar
sārgāstāsān turalla^rin kurduk
ūs üölāstāx^v xatīn osoxtōx.

Biās bi^viktāx billiktāx
uon o^vjūlāx oronnōx,
batas^v 'ijīr battaxtāx,
sādax^v 'ijīr satanaxtāx,
taṇas^v 'ijīr to^vsolōx,
kōfūōr^v 'ijīr kōxōlōx,
alta kisi al^vcāccī tābān turan
asar altan^v jib^v jiāllāx,
sitar oṇūrūmār of^vus sāfa timir mo^vjo^vfolōx
at ākkiritār kōmūs külālāx,
a^vfis kisi aṇappat altan xal^vfannāx,
kātā^vfāriṇṇitigār kāgā killax,
xaṇas diākkitigār uordāx killāx,
uṇa diākkitigār xaxai killāx,
suolun ā ni^vgar suor killāx,
kōmūs dolbūrdāx,
xor^vpoljūn kollaruktāx,
tās^v carap^včilāx,
tūōrd ataxtāx^v stuollāx,
kūndū mas olox mastāx,
kōlūjā kūōl sāfa tās kitijalāx,
alās xonūtun sāfa mas būlūdālāx,
ūrūṇ kōmūs bilkāllāx,
kisi^vl kōmūs xamijaxtāx,
'istal timir bisaxtāx,
to^vfus tomtor^volōx tojon ajaxtāx.

uon kurdūlāx matarcāx isittāx,
 ūs kurdūlāx ofo čorōnnōx,
 sātā ofus tirittān tikpit siri isittāx.
 Jiātin tula ūs kōsūnān
 ūrūŋ kōmūs būtāidāx,
 kōrūlūr kūrūōlāx,
 Jārbayar dallāx,
 siārkālā tālgāsālāx,
 kilbāfir tiārgānnāx,
 ūb ūrār tofus timir xospoxtōx,
 at turuorar altan ambardāx,
 kulun xājar xorfoljun xasālāx,
 sūōsū xājar sibinās titiktāx,
 suon tīti sulumaxtān oŋorbut
 xarirgīr xaxai kīllax,
 tofus tomtorfolox tojon sārgālāx,
 ōtōn killax orto sārgālāx,
 illīr čičaxtāx ilgin sārgālāx.

Ilin diākki ārgillān turar,
 kūlātin ānittan kōrō tafīstafīna,
 kūōx unār xonūtun ortotugār ūnān turar
 āxsīta suox ūjālāx ār mastāx.
 Bu masa nās tūōrd ūtūgāŋŋā
 jōlō ūnān kīrbit silistāx,
 tofus xallān toxsuonnarīn
 ūnān taxsībit čīpčīrxaīdāx,
 sāttāli bilas sābirdāxtāx,
 tofustū bilas tuorāxtāx.
 Silsin ānittan ōlbōt māŋā ūta ūllār.
 Mutuguttan tuorājtītan jīlāi dabīrxai sūrān

munnuſtan ũrũjā buolan ſirkiri turarin
kirjibit āspit'irbit ũruŕ xara ſũrgā
kõtör ſũrār kila
amsaidaxtarina, ſalātaxtarina,
urukku ādār tot tõllõrũgār tũsār
huolulāx buollaxtara.

Soguru diākki kõrõ tafiſtaſina,
ũrdũk tomtorun ũrdũgār
kis ſaxtallar kārā taſaſtarin kātān
ſiātisān ſibigināsā turalların
kurduk arī xatiſnāx.

Ōl annaraſi õttũgār
kirjan baſiibaxtān ārār bitācaxtar
kiſiſſi bārgāsālārin ſāksāccī kātān
aſtara arballan,
"ā buollar, buollun" diān turalların
kurduk arbaſar bās ſialāx.

Arſa diākki kõrõ tafiſtaſina,
ādār uolan ſon kõrgõ
barār kiārgānār taſaſtarin kātān
kākkālsān turalların
kurduk kārā tīt oidõx.

Onu āsa kõrdõſünā,
torujan barbit tojon ſon
top gina Silliān baran
ſoto kābisān turalların
kurduk tũſ xarija ſialāx.

Xotugu öttün körö tafistaḡina,
udaḡan ḡaxtallar
kulusunnāx kirar taḡastarin kātān
kirari kiḡirasa turalların
kurduk tālibirāsā turar
sābirdāxtārdāx tātiḡ tumullāx.

Ol annaraḡi öttürār
sirānnara suburuibut
tistārā barammit
simāxsın āmāxsittār
icigāstābit mastarin
sīsın nökcöccü
sügān ātābāstārin bialarınan
iānnārin tasınan isāllārin kurduk
samnarxai üöt mastardāx.

Bu üöttār sārgālārigār
sosolox sonnōx oḡulāx ātārbāstāx
Toḡus ofoloro ḡiārānkāidān
sirsan isāllārin
kurduk iarḡa tūbālāx.

Taḡasa saba buollaḡina,
kirgillāx kis istāx sonnōx,
küōx böro saḡijaxtāx,
siāgān buoḡulāx buobra bārgāsālāx,
tūnā śialijalāx,
solkolōx suturuolāx,
kōmüstāx bilālāx,
usuordāx ātārbāstāx,
sinnālāx kätinčilāx,
kōmüs kurdāx,

solko kusaxtāx,
xāmpa xappardāx,
sukuna sapijalāx,
af'irialāx kiafiktāx,
soton'ilar xattatāx,
fistāx battaxtāx
tolbonnōx ūs tiritā tāllāxtāx,
xara sasil suorjannāx,
kuba tūtā šittfiktāx.

Tuttar sābā buollaj'ina,
alta kisi at'ippat muos sālāx,
baliksēt kisi mas balajanin sāja
maltār onojostōx,
Suottu ūsa oxsubut sulumax oxtōx,
āttāx ūs oxsubut atirj'ax oxtōx,
Batili ūsa oxsubut bira oxtōx,
ūs pud ūnūlāx,
biās pud batijalāx,
tofus pud timir čompo sūlūgāstāx.

Kōlōtō buollagina,
xāmilāx xara attāx,
siālilāx siār attāx,
j'oruolūr cuofur attāx,
sūrūk kārā attāx,
bultūr bulur attāx,
kōrūlūr kōj'olc'ōr attāx,
j'arbajar j'ajillāx attāx,
ajanna minār sāttā bilas siāllāx
kudurulāx kōgūllāx kōmūs tujaxtāx
alla bulla kuturuktāx arafas attāx

Kūn kīrdājinā,
 tūn bollayina diān,
 suptu siginnaxtanan
 ūs kīs tāllāgār suorjanigar
 sūlanan utujan,
 kūn taḡistayina,
 usuktuoxxa uolḡastaya diān,
 tura ākkiriān talbīt
 taḡasin taḡnan,
 siānan xasanān asān siān baran
 Ār-soḡotox biātār
 kōrūlūr kōḡolčōr atin mīnān
 ūrūḡ xara sūrūgūn kōrōr ḡasajar buollaya,
 biātār bultūr bulur atin minān
 xara tiatigar taxsan
 xara kilānnāḡi kidijan
 kūōx xonūtugar baran
 kīptii kinattāḡi kidijan
 ḡiātigār inḡirdan aḡalan
 asān siā nolordoḡo,
 tuox da sanāni onōnu biliminā,
 kuttanari ḡitta kōrsūmūnā,
 uolujari ḡitta bilsiminā,
 kimtān da tōrūōbūtūn axtimina,
 tuoxtan da ūōskābitin tājiminina.

Uon orduga toxsus xāra tuolarin sāḡina
 čor čor sūrāḡā tābār
 kām kām xāna orgujar
 buolan barbītūn billāgā,
 kilbāḡir sūsā kārdistānār buolan bardaḡa,

bilā ilik sanā basigar bataidannaḡa,
istā ilik čūnkük mājitigār ārilinnāḡa.

"Āt tatai oḡolor!
Körön bāliātān istāxpina,
tuox xannik bari xanilāx,
kil āmiā ikkilī buolan silḡar,
kötör ün āmiā ikkilī buolan silḡar.
Arai mijigin aḡi soḡotoxtu aibita duo?
Suox!

min kurduk kisi kām xanna
āmiā bār buoluoḡa."

Bu sanā üödūjān ūksün
utujar üttutan
asir asittan
oloror oloḡuttan
āsarar buolan bardaḡa.
Bīr kiāsā ujadīlbatax sūrāḡā ujadījan
ītabatax xaraḡa itān,
bütün tünü kum da ginimina
kūn taxa iliginā turan,
xara ḡai sistibita buoluoḡa diān,
xara dalaḡin ütunan saxti oxsunan,
küöx kir sistibita buoluoḡa diān,
küöx dalaḡin ütunan köḡü oxsunan baran
kārā taḡasin kātān
üstā üölān kūn diākki ünān baran
xonūtun ortotugar ünān turar
ār maḡigar tojon kisili tuttan
bārd kisili maigilanan bardaḡa.

Masin tördügär kalān
üstā üölān sügürüjān baran
bārgāsātin sāgātān
kiñisaxti kātān turān āttāḡā:
"Ār masim icčitā xotun!
ān doidum icčitā ābām!
tujalax bājābin torolupputuḡ bara,
kuččugui bājābin ulātinnarbiḡin bāra,
ürüḡ sürükpün üödütān
xara sürükpün xarajan
kötörbün sürārbin küöjān xara
dalajimbaligin xājan oloruraḡ bāra.

Isit mijigin!
Sanābin mājibin aptāx da aralḡippitḡin bilbāppin,
sürāxpḡin biarbin ojun da dolgupputun bilbāppin.
Kün ii āsta:
utuḡar ūm ū buolbata,
oloror oloḡum olox buolbata,
sürār bājām sūmāx buolla,
küstāx bājām uluk buolla,
sanār sanām alḡanna,
öidūr öjüm baranna.
Kāskilbin kāpsiān kulu!
oloxpun ijan kulu!
Abām! töröppüt ijām buol!
āibit aḡim buol!
sügürüjārbin kör! ātārbin isit!"

Nir nir ātiḡ āppit,
dabdir dabdir samir tüspüt,
kötör ürüḡ bilütar köstübüttār,

Çayılğan çayılıbit,
 tial salgina sabābit,
 doidu dolguja tūspūt,
 sir titirī tūspūt,
 örüs ūta ūllübūt,
 bajaḡal ūta xamnābit,
 Bu kännittān turar ār mas
 kikinān kikinān sällal sällan baran
 tönürgās buolbut
 tördüttān xār kurduk astāx
 xabijaxan kurduk āttāx
 ikki kögüör simir saḡa āmiidāx
 aḡi xotun āmāxsin kurugar diāri
 taxsan oloron āttāḡa
 "Min bariptin bilān olorobun:
 sanarḡāxxin sanarḡatayın,
 kördösüöxxün kördöstöyün.
 Isit! Än aḡaḡ Ār-tojon,
 āḡ ijāḡ Kübāi-xotun.
 Kinnār ürdük aḡi oḡorutūnan
 ājigin üsüs xallān ürdüttān
 törötöt tūsārbittārā bu doiduga,
 oḡo törötön ḡon üöskātān,
 kisi tördö buol diān.
 Bu kām källā: ān tutlujumuna attan,
 bar Çiḡxa soguru;
 suoluḡ ārāidāx buoluoḡa;
 tului, ārān: anallāxxin buluoḡ.
 Birastii! ḡolu sorgunu ḡitta sirit!"

 Bu alḡisin ḡitta
 silsin annittan ölböt māḡā ūtun ilan

xabaxxa kutan biārdāḡā
"xaḡas xonnoḡun annigar bājin,
ölör xālar küḡḡār tusalāx buoluoḡa" diān.
Bājātā kikinān kikinān ūrdūön ūrdūön baran
urukku tölmān ār mas buolan xāllaḡa.

Ār-soḡotox ḡiātigār tōnnūmūnā
xonūtugar sūrān kīrān
ajaḡḡa mīnār
araḡas atin ūrdūḡār ālijān tūsān
ūrūḡ xara sūrūḡūttān xaris xasalāx tutum
sāllāx sāttā biāni arara ūrān
ḡiḡan ūstū sil kurulābit sūöm tastāx
tostor [✓]coḡo[✓]colox
sāttā oḡusu talan ḡiātigār aḡaltāḡa.
Bu sūsūlāri ūltū āttiān
kūöl sāḡa kūösūḡār busartān
aimān saimān bīr simircāxxā simān
atin uḡa kulḡaḡar iḡārān kābistāḡā.
Ūs ullarīsīk taḡasin afin
xaḡas kulḡaḡar iḡārān kābistāḡā.
Atiḡar surāsinnāx sulari kātārpit,
oḡulāx kōntōsū bāibit,
tūḡ kōmūs ūnūnān ūnnābit,
nās tūörd ūtūḡān tāllijātinān tāllijalābit,
Xan-taḡara iḡirīnan iḡirdābit.
Batasin sādāḡin kātān
sābin sābilānān ān doidutugar ār masiḡar
ūḡān sūktān baran afin
ūrdūḡār kīrd kurduk ālijān tūsān
cīḡxa soguru kustuktu kōttōḡo.

Altaḷi kōsū atillatan
 sāttāḷi kōsū siāllārā
 sūstū kōsū sūrdān
 kisīni kīriatinan bilān
 sajīni samirīnan bilān
 xallāni gitta xabirīsa turar
 tās xajaḡa källāḡā.
 Atittan tūsūmūnā muos sātin maltār
 onoḡosun supturuta tardialān ilan
 'ii otut xonugun kiāptān turan
 kirsittān 'isiktan kābisipit onoḡoso sirḡalāx
 ot taxsiāx ḡina xajaḡi ḡölö kötön
 taxsibītīn ustun sūrdān tajistaja.

Isān isān bilikka tijār
 timir isirik ojurga kālān
 urukku maigitīnan āmiā
 onoḡosunan itan taxsan
 iḡi iḡinan sili sīlinan ajannān
 uot tölönnōx xān örūskā tijān källāḡā.

Bu buomḡa kālān turan araḡas ata āttāḡā:
 "Iccim! ān tūs min ūrdūbüttān,
 min sinnāna tūspūtūm ḡānnā
 xolummun ḡirimmin oḡoron baran
 ūcūḡāidik mīnār: kötön körūōm."

Sir kitita Sibiktā buolan
 xallān kitita bolbukta buolan
 bājā bājālārin gitta xabirisar ipēilarīḡar
 kūn uota külūbürāccī tīḡar
 'ii sardaḡata 'iksari ḡar sirigār

us ujāni oloron tördüs ujātin törüttüöbit
usun ʃollōx kätit kāsillāx
Ulu-tojon ujuora Xan-taṇara siānā
Xaraxxan tojon kitta kirjibit ojoxtōx
uon uollāx toṇus kistāx āxsita billibāt
ʃonnōx kāmā suox süösülāx
olonxo doidulāx buolan olordofo.

Kārgānin isittān tuoxa da
xolumuna tapfir ilgin
Xotūna diān āttāx kīsā
kūn sardaṇatin kurduk körūṇnāx,
ürūṇ kömūs siraidāx,
kīsil kömūs inṇāx,
xara kömūs xāstax,
sättā bilas sisiaxtāx,
salgin asiliktāx,
sīk utaxtāx.

Taṇas bütāi ātā köstör,
āt bütāi uṇoṇa köstör,
uṇox bütāi silitā köstör;
ürūṇü asābīta ürūṇünān köstör,
xaranī asābīta xaranan köstör,
xāmpit sirā xasa buolar,
sippit sirā sāl buolar,
sūrbūt sirā ʃoṇoṇo buolar,
körbūt kisitā külüm ḡinar,
tārībībit kisitā toton xālar,
ūmmut ilitā ʃolu biārār,
Atiāxtān bārd kāpsiāxtān
Kārāḡāi kīs ʃaxtar buollaja.

Xaraxxanî gitta Kitta Kirjîbit
 Jiâ iccîta buolbut
 ikkis ijâ kurduk kôstûbût
 ikki xamias sâfa iranâlâx xaraxtâx
 silin sirânin sasafastabit
 tölkölôx tüllâx açaça suox bittâx
 simâxsin amâxsin bîr sarsin ârdâ
 tojonun innigâr kâlân kitarçi körön
 samtirxai âtarbâstâx atayîn
 soto kâbisân turan ättâyâ:
 "sürdâx tülû tûsütüm,
 Jikti körünü kördüm;
 aljarxai uçugasâta,
 olorbupput baçça buolla.
 Sârânin sârbanin!"

Kün kirân, im sûtân,
 sûs Jiâ kârgânâ kisi asân siân baran
 amâxsin tülün töskülün
 tâja kâpsâtâ olordoxtoruna,
 tasirjâ Jiâ arfatittan
 sîlî anhi tiasîn kurduk
 Çibirfaççi attâx kisi
 siällârâ kâlân külâ
 ânigar balağan buora bitarijiafar diâri
 tofus uon bağana dolgujuofar diâri tofusibut.
 Bari balağanğa bâr Jon kuttammittarîttan uoluibuttarîttan
 ätâ olorbut tillarittan
 xarbit kurduk ajaxtarîn atan
 xamnâmina olorbut olorbutunan
 turbut turbutunan xällaxtara.

Sojotox simāxsin āmāxsin
 s̄ip ḡina taxsa sūrān kōrdōyō.
 Tasir^y turar ibit
 tirītā suox ūs attaxtāx
 timir xara afin tuora minān
 toṅ tīt sāya bājālāx
 Čān algii sa^o bastāx
 sūsūn xaba ortotugar
 oibon sāya čipčilliibat xaraxtāx
 arbija sāya ikki ārā tistāx
 tūsūn xaba ortotugar sojotox labiāx
 kūrjāk sāya tarba^o suox bilas ililāx
 sama^ojin tuorajigar ba^oana sa^o
 sojotox sojox kurduk ataxtāx
 basittan atafar diāri
 timir taṅastax timir sālāx
 tās onojostox altan ūṅūlāx
 abāsi kisi ikki ardīnan kisi.

Afittan tūsūmūnā simāxsin āmāxsin
 āriličči kōrōn oloron āttāyā:
 "Min ātim Ūllār-ātiṅ uola
 Būra-doxsun diān.
 Nās tūōrd ūtūgān doidualāxpin,
 xara xaria sirdāxpin,
 kisi^l čox jiālāxpin,
 uottafar itī sa^oinnāxpin,
 kitarppit tās asilik^otāxpin,
 uot tōlōnō utax^otāxpin,
 ōlbōt tinnaxpin,
 ubaibat āttāxpin,
 illitā atafa suox sitī

muostāx usuktāx kuturuktāx
 bayarbit ālbāx timir Jonnoxpun.
 Idām buollayina, olürü üördütābin,
 aljarxaji ālbātābin, Soru tārijābin.
 Xaraxxan ilgin kisigar Jiälānā källim.
 Ol tās tumul ürdügār togus xonuom,
 tillařin kütüöm.
 At, biārbāt buollaxtarina,
 küspünān iliam.
 Jiälārittān Jiāřānitiām,
 uottarittan ořdolutuom,
 sirdāřin xara xaria ġiniam,
 süösülāřin ubatiam,
 ial ustun itiam. "

Bu tilin ġitta sūs bilaska turar
 tās xaja tumulga uodannatan xāllayā.
 Simāxsin āmāxsin kuttammüt uoruttan,
 tila tüösügār tūsān,
 xarāřa kātāřar āřgillān,
 atařin onnuřar ililāřinān
 xāman Jiātigār sūrān kīrān
 sartas ġina uřan
 oxtan tinin biljasa sittayā.

Us küös biřfinin turxarī
 otut iayas būstāx unu ürdügār
 sukkujan tilinnārān tilin istān baran
 Xaraxxan kāřgānnin itir
 ütütün itān soņūr ütütün soņuon
 xarīs xālan süöm tönnön olordoxtoro.

Ārāidāx-buruidāx Ār-soyotox
 tojus uon tutūru
 āxsita suox ārāji basijan
 Xaraxxan doidotuga kālān
 kiāñ tātān kāstārūn isān
 ulān ubasa sañjixtāx fisa
 ātārbāstāx battaḡa
 bārgāsālāx tatār
 tiji taḡnari inḡān
 kuturugunan tāsinnān isār
 tulajax oḡonu gitta kōrsō tustāḡā.
 Bu oḡo bilā ilik kistin
 bārd māḡitittan kōrō
 ilik kistin utūō sigilittān
 sōxpūt uoluibut bisitān ullarīnan
 Xaraxxan oloḡun bājin utūōtūn
 kilbiānnāx kisin bārdin abāsi kāmnnāx
 Būra-doxsun sūriin suorunḡutun
 sāmmitin kāpsiān baran
 tās tumulga sirdiān aḡallaḡa.

Uḡugasān isān Būra-doxsun ottūktān sitan
 uonnū biāstī biāni aḡisfi
 toḡustu oḡusu uruidan
 ila ila kuturuktarittan
 tuta tuta aḡaḡar
 uga uga māḡiārā
 sitarīn kōrdōxtōrō.
 Tijān kālāllārin gitta
 Būra-doxsun tura ākkiriān
 suodax ḡina tūsān āttāḡā:
 "kōrbōtōx kōrūpnāx kisim kōsūnnāḡā,
 tustan olōrsōn kōrūōx baḡalāx buolajājin."

Bīr tili ātimnā

ikkiān sālāran supturuta
tardan ilan itialastaxtara.

Xaja xajalara

birdā da tapsimīna oxtorun ono^oostorun barān kābis^opittār,
timir čokoččulara tūruta ālājān xālbittar,

usun ūñulārā bulguruta baran xālbittar.

Bafijalara ālājārin kām^onārigār

Būra-doxsun xasī^otī tūsān baran

xantas gimmit Ār-sojoto^ofu

kīptii kittar

xaņas xonno^ofun anninan

āt sūrāxxā asta^ofa.

Xonno^ofun anni^ofar bājimmīt ölböt

mānā ūta kutullubut

xaba^ofa tāstibittān bāsigar sūrān kīrān

körüöx bātārā^oi öttügār osoron

Ār-sojoto^ofu urukkutunna^ofar

uon öččö kūsürttā^ofā.

Bārgiābit kūsün bāliātāt

Ār-sojotox üögülū tūsān baran

Būra-doxsun sinigās biligār tūsān

siri sāt^otā bīlas ān doidu dolguja

tūsüö^ofar diāri bīraxta^ofa.

Bu kānnittān basīn bisā üktüön baran

istal bisapīnan isin tālā tardan

sūrāxtāx biarin xostu tardan

kira gīna kīrbastan

kūñnā iiga isīaxtan kābistā^ofā.

Arai sūrā^ofin usuga xālan

xara suorunan kubulunan
"xara xargis buolarbin kabisiam suofa" dian baran
siri suptu tusan xallaya.

Munustubut Xaraxxan
Yono uor susu bustax
unu isan xalbigalaxtarin tarttaran
titirasa turalların kurduk turan
ifistarın tasija tusan baran
alijan kalın kulusun yottu otton
olorbüt Bura-doxsunu ubatan külün
sir doidu ustun isan kabistaxtara.

Xaraxxan tojon satta uon kisiaxa
siattaran kalın
Ar-soyotoyu Jiatigar ajalan
as tallax ustun
xamtaran us tiritagar olordon
kis tiritagar ututan.
mani utuotunan manilan
kundü utuotunan kundulan
ilgin Kisin ojox biaran
sus kisinin Yonnön Jiatigar tonordoye.

Xaraxxan kuttamita uoluibuta
atarar aidana asarin gitta susutun ajan korbuta,
us gimmit birä Bura-doxsunan sianan kabisillibit ibit buollaya.

Ar-soyotox doidutayar tonnon kalın
urux xara suruga ikki xat alban kotör surar
kila ikkim ocço turarin bullaya.
Kitta ayalbit Yonuyar Jia uot tarijan baran

ofo üöskätän törötön
Saxa tördö buolan
anī anīaxa diāri asan siān oloror üsü.
Arai Būra-doxsun surājin usuga
suor buolan āppitinān
Är-sofotox ujuora jono
ürüj xara sürügā kötör sürär
kīla xāja jaṅnān
kām kām kijigīran biātär
mutukka ijanan ardīna maska atillan
anīaxa diāri ölör xuolulāx buollaxtara.

BURJATEN

LIEDER

Lob eines Rosses

(Šaraksinova, S. 158)

Durben xursa turuunhaan
Duen tooho tataasa
Durmeger xursa ŝehenheen
Dule tatan jereese,
Xuregse guunej unagan
Xundelen ene bajgaasa,
Xuže xuder xabirgaar
Xuleg erdeni ene geesel!

Gesang beim Austreiben der jungen Schäfchen

(Šaraksinova, S. 159)

Xadin sahan xajlanal daa,
Xaxinan hajram urdanal daa,
Xajlgana ŝubuun jerebel daa,
Xabaraj xara hal'xinda
Xazuudaŝni
Junŝi xehtexeb daa!
Teege, teege, teege, teege!

Jägerlied

(Saraksinova, S. 160)

Xuhan dooguur gujdeltej
Xurдан xulteј inzagan
Xotolzon bajsara xarbaxa
Manaj axajn Mergende.

Narhan dooguur gujdeltej
Nar'xan xulteј inzagan
Nasis bajsa xarbaxa
Manaj axajn erdeni.

Chorsänge der Jugend

(Saraksinova, S. 162)

Altanaj sarada zuel
Ajagtaj zaluudaa zugaal el
Müngenee muxeroonde zuel
Mondogor zaluudaa zugaal el

Altanaj sara menxijme
Ajagtag zaluu xudalsijme
Müngeneј müxeroon monxijme
Mondogor zaluu xudalsijma.

2.

Narhan sooguur jabaxadam,
Nazaraj dajda hanuulna
Nahan zaluu jabaxada,
Naadan zugaa hanuulna

Xuhan soguur jabaxadam
Xabaraj dajda hanuulna
Xolsor[√] zaluu jabaxada
Xatar naadan hanuulna.

3.

Sunduk jurgee neegit daa,
Segeen torgoo gargit daa,
Seeze[√] jüügee neegit daa,
Sesen zugaa gargit daa.

Xobto jüügee neegit daa,
Xüxe torgoo gargit daa,
Süde[√] amaa neegit daa,
Xüxüü zugaa gargit daa.

4.

√
Sandaganaj xojnohoo
√
Samdaad jabaad mürselee[√]
√
Sanaahataj xulooroo
Gesxen[√] duulan xataraje.
Toxomoj[√] seneen gazaraa
Toluur bolsor xataraje
Tolgoj deersi saazajaa[√]
Xantir jantir xataraje.
Namtar dubuun gazari
Narin seseg zosjoono
Ajagtaj hajxan saastaje[√]
Altan matzaan[√] zosjoono.
Erit[√] naasaa xatarit...

Begrüssung der Gäste

(Šaraksinova, S. 165)

Orježo garahan naramnajl
Xadin šuluu xalaanal daa,
Ušarža jerehen uraguudnaj
Manaj zürxe xalaanal daa.
Mandaža garahan naramnajl
Xadin šuluuu xalaandal daa.
Bajarlaža jerehen uraguudnaj
Manaj zürxe xalanaal daa.
Xügleşe jerehen moriinetnaj
Xojto xajaada ugtanalbi
Xüxişe jerehen bejeitnaj
Xonin toolejgooroo ugtanalbi.
Unaža jerehen moriinetnaj
Uulin nogoogor ugtanalbi
Ušarža jerehen bejeietnaj
Unda duxarjaagaaraa ugtanalbi
Under haxan dajdietnaj
Ugi seseg zojoon bajna xajaal.
Olon baabajn xojmoriije
Aşa guša jeren zojoon bajna xajaal.

Rätzel

(Šaraksinova, S. 166)

Xuxaran bejeer urgaxa
Ali tajgajn modon hem,

Xoron bejeer udexe
Ali xaanaj albatan hem?
Umtiren bejeer udexe
Ali tajgajn modon hem
Utelen bejeer udexe
Ali xaanaj albatan hem?

Hochzeitslieder

(Saraksinova, S. 168-172)

Klagelied der Braut:

Ajataj zaluu bejemni
Andaldaanaj beše le,
Xaanaj xuullin xatuusje haa
Xajrlit namajgaa, abamni,
Uxin zaluu bejemni
Ugesoonej beše le,
Erlig xuuliin xatuusje haa
Erxeluulit namajgaa, ezimin,

Lied der Brauteltern:

Xajban xajban xaraaraa
xajbalzuulan jabaaraj
Xarii zondo ošoxodoo
Xarjuugujxen huugaaraj
Uxerejngoo erexede
Xunegoo barjaad garaaraj
Uingoo nuxedoo erexede
Ugejee delgen huugaaraj.

Abschiedslied der Braut:

Engiin, engiin temeegēe
Emeclexe[√] zē mordolojb.
Ezi[√] aba xojoro
Ujluulxa[√] zā mordolojb.
Atan, atan, temeegēe
A[√]saalxa[√] zā mordolojb,
Aba, ezi[√] xojoroo
Ujluulxa[√] zā mordolojb.

Die Brauteltern begrüßen die Brautführer:

Bul[√]zumuur[√] subuuni xubuud
Butajⁿ nogoondo hūsine,
Burjaad baabajⁿ xubuud
Bajartaj xūnde hūsine!
Xarsara[√] subun bolhol
Xadajaa nogoond inag,
Xadamiin hajxan xubuun
Zaluu[√] saastajdaa inag!
Ereen exe noxojmnaj
Ereheⁿ xudadaa xusaxabee
Ere xurehen bejenaj
Erū galzau bolxobee!
Xara morin unagamnaj
Xatar[√]sa exeheen gujxabee
Xara munxag xubuumnaj
Xadam exeen gujbee!

Gesang des Brautführers:

Būrehi ūdetej homojoō
Behedee hūrlezi ereelbi.
Būxe exe zajaanditnaj
Murgēn[√] surgan ereelbi!

Xabtargaal[√]zan üdtee homojoo
Tasa[√]andaa hür[√]zi ereelbi,
Talaan exe zajaanditnaj
Murgen[√] surgan ereelbi!
Xarsaga üdetej homojoo
Xazu[√]udaa huruulan ereelbi
Xada exe zajaandatnaj
Murgen[√] surgan ereelbi!

Antwort der Brauteltern:

Bürgen üdetej homee[√]šni
buduun teenje ugtaza[√] abna,
Boo[√]žo erehen beje[√]šni
Sagaagaar bar[√]za ugtanaldi!
Xabtargaal[√]zan üdtee homee[√]šni
Xabtagar teenje ugtaza abna
Zugaal[√]za erehen beje[√]šni
Arsjaaraa bar[√]za ugtanaldi!
Xarsaga üdetej hoee[√]šni
Xanaj[√]n teenje ugtaza[√] abna,
Xanil[√]za erehen beje[√]šni
Xabaaraa bodo[√]žo ugtanaldi!

Gesang des Brautführers an die Eltern des Bräutigam

Xara torgon palaaha
hasjaatanditnaj xeder[√]zi ereelbi
Xaramtaj jabahan ürejee
Zajaanditnaj mür[√]tülieldi!
Ulaan torgon palaahaa
Usaatanditnaj xeder[√]zi ereelbi
Uugan jabahan urejee
Zajaanditnaj mür[√]g[√]tülneldi!

Gesang der Eltern des Bräutigams:

Mansitajaa xebtexedin
Manilaza[∨] urgoo xalta,
Mandagar bolzo[∨] jabaxadin
Xariin bolgozo[∨] osjoo xalta.
Oobejtejee xebtexedin
Onsoleze[∨] urgoo xalta
Under bolzo[∨] jabxadin
Ondoo bolgozo[∨] osjoo xalta!

Belehrung der jungen Frau:

Najman bagajn exe bolooree[∨],
Najaan adahanaj ezen[∨] boloorees!
Jühen xubuuni exe boloorees[∨],
Eren adahani ezen[∨] boloorees!

Xunzelo[∨]or duure xubuutee bolooree,
Xureegeer duure uxertee bolooree!

Gurguldajn duugaar bolooree,
Xaraasgajn duugaar untaarajs[∨]!

Under tenjerte orjoo ba xaruun,
Delxeen dajdaa dalajaa ba xaruul,
Gali exe ezen[∨]de sarajgaa ba xaruul,
Xajsajaa "kan" geze[∨] ba xaja,
Xadmaa urdaa jard geze[∨] bu duugara!

Heimweh der jungen Frau

(Šarakšino[∨]va, S. 176)

Undehen[∨] ündehen taksadam
Urme xeze[∨] bajnal daa

Ujedee jabahan nuxedni
Xüleeze jadaza bajnal daa.

Xübzergenejee hanaxadaa
Xülhemni exe garana
Xüürse nuxedoo hanaxadaa
Ujamni exe xudelne

Ulaaganajaa hanaxadaa
Undaham saanahaan xürene
Urajsi nuxedoo hanaxadam
Ujamni saanahaan xüdelne.

Erinnerung

(Saraksinova, S. 177)

Malgajn seneen uulemnaj
Manan bolood taraa,
Ujeleed jabahan ujetemnaj
Übges bolood taraa.

Liebeslied

(Saraksinova, S. 179)

Xadin saanhaa naran garaža
Xabtagaj delxeje gereltuulne.
Xanihan gansaahaam beset ereze
Xaraxan zürxiem gereltuulne.

Üülenej saanahaa naran garaža
Ürgen delxeje gereltuulne
Üelhen gansaaham bešeg ereže
Ulaan zurxiem gereltuulne.

Lied des Sildej Sengi
(Šarakšinoa, S. 189)

Xüxe nomin haadagni
Xübsin semeg bolobo,
Hüjxer baaxan Šeldee Zanja
Xünej gazarta xošorbo.

Xojor xara njüdemni
Xarahan zandaa xehtexel
Xori burjat njutagaa
Xorihan šengi hanaxab.

Im Dienste des Zars
(Šarakšinoa, S. 193)

Xazaar nogto xojorhoo
Xazara boloo morimni
Xaan ezenej albanhaa
Xasar boloo bejemni.

Emeel toxom xojorhoo
Emnig boloo morimni,

Ezen[√] xaanaj albanhaa
Erjuu boloo bejemni...

Düröö[√] dürööbse xojorhoo
Düüleger boloo morimni
Dürben zelej albanhaa
Düzer[√] boloo bejemni.

SIPPENGESÄNGE

Hori-burjaten:

(Baldaev, Izbrannoe, S. 80)

Xon[√] subuun garbalitaj,
Xühan modon sergetej,
Xorjoodoj nojon baabajmnaj,
Xondoli xatan iibiimnaj.
Xobol[√] müngeñ xusuutan,
Xotogoj müngeñ dalitan,
Sagaan[√] müngeñ xusuutan,
Samsaal müngeñ dalitan.
Ganganama duutan,
Galbalzama[√] dalitan,
Xonxinomo duutan,
Xotolzomo[√] dalitan...

Hongodor

(Baldaev, S. 81)

Erexe xon[√] subuun ebernaj
Xarixa xon[√] subuun xanimnaj.
Xorin jühen Xongoodor
Gurban zuun[√][√] sošolog.
Sagaan[√] subuun erexelen'
Salimtaj bajxin tülöš,
Xuxesgejn erexelen' Xürengetej bajxin tülöš...

Olzon

(Gesungen von Damba Nikolaev, 67, Dorf Xandala;
Baldaev, S. 131)

Unahan exe dajdamnaj
Üd' xelhen tiirgemnaj -
Xu[√]zar hajta Xudajn gol.
Xu[√]šan dajdamnaj.
Tajn bajhab tajlgamnaj.
Taxi[√]za bajhan mürgelnaj.
Xa[√]šaaje exe e[√]žen
Xan doš[√]xon nojon.
Zül[√]xen e[√]žen
Üxeri xübütün
A[√]zaraj Büxe
Almaj türgen.
Nü[√]xerzehen nü[√]xersin.
Xani[√]sahan xani[√]sni -

Ünegeṅ xübüün
Xaracaj mergen.
Nüüze jerehen dajdamnaj -
Xudarin sagaan xeer,
Xudarin ezen, Xuhan sagaan nojon,
Xulahan sagaan xatan.
Fofanojn ezen, Xan Zarligsa nojon,
Xanilhan xanitnaj,
Nüxerzehen nüxertnaj
Ivan Timofeevic, šodojn mangad;
Posolskoj ezen
Posol exe nojon.
Sool exe xatan...

Segen

(Gesungen von S. N. Bajnov, 64, Bolsoj Duulan, in 1955;
Baldaev, S. 137)

Agnahan dajdamnaj -
Altaj exe gur'ba,
Xüüzeḅen gazarnaj -
Xüxejn xorin gur'ba,
Zülgeze jerehen dajdamnaj -
Zülxejn ürgen gol.
Udxalama udxamnaj,
Unšalama tüüxemnej -
Xašaaje ezen, Xan došxon nojon
Üneen Garamajn ezen -
Gedereg exe nojon,

Gudagar exe xatan.
Xodor[√]zi erehen dajdamnaj -
Xudariin sagaan xeer,
Xudadariin e[√]zen, Xuhan sagaan nojon,
Xulahan sagaan xatan.
Posolskin e[√]zen, posool exe nojon,
Sool exe xatan,
Under Posolsko namnalga,
Ūrgen dalajn xeljeen...

Chajtal

(Gesungen von Mihail Adunov, 66, Dorf Kudara in 1966:
Baldaev, S. 139)

Aljaadahan dajdamnaj -
Altajn arban gur' ba,
Xūlböorehen dajdamnaj -
Xūxejn xorin gur' ba.
Udxalama udxamnaj
Ungilama garbalimnaj
Uneen Garanajn e[√]zen,
Oroj deeree bolbol
Gansa sagaan njūdetej
Oo[√]si dundaa bolbol
Gansa sagaan šūdetej,
Sel deere buuhan Segeen,
Xajr deere buuhan Xajtal,
Xajr deere buuxadaa,
Xatu turuu turuulhan.

Uhan deere buuxadaa,
Ujan turuu turuulhan
Eren sarga moriton,
Jühen xuuli xešeten,
Altaj Xangajn jodoogoor
Amitaza garalajt,
Xücej Xangajn arsaar
Xüngedxeze erelejt,
Üneen sara nuurta
Ugaalgajaa xeze garalajt.
Sadantin sagaan nuurta
Aršaalza osolojt,
Urjaanxa exe udxajaa
Abaza erelejt,
Sengil - sebee dajdajaa
Sengelgeze garalajt,
Zülxe deere buuxadaa,
Züün ergiin daralajt.

OPFERLIEDER

Opfergesang zur Vermehrung des Viehes

(Baldaev, S. 188)

Seeg!

Eren jühen xad,
Axalagsan bolbol
Xan Sarga nojon,
Sabarta xadin ezen,

Dolgilmo Xumuguj xadin
 E[√]zin barin durdanam,
 Bu[√]mal sagaan burxan,
 hu[√]mal sagaan xatan,
 Sagaan torgon degelten,
 Sagaan sanxir moriton,
 Bu[√]xajr sara nomoton,
 Angir s[√]ara homoton,
 Xu[√]lgajsanaa xorigtuun,
 So[√]nohoo xalxalgtuun!
 Uta hüülte s[√]onojoo
 Xu[√]rsa südejn moxoogtuun!
 Uta buguuli s[√]erees[√]enej
 Buguuliin axigtuun,
 Aduu malimnaj olon bolgogtuun,
 Uta nahataj, udaan jargaltaj bo!gogtuun!
 Urdamnaj xaraan bologtun,
 Xojnormnaj baraan bologtun!
 Sanxir morinoj e[√]zen,
 Sagaan torgon degeltej
 Xumuguj xadajn e[√]zen,
 Mergen baatar,
 Bu[√]mal sagaan nojon,
 Hu[√]mal sagaan xatan!
 seeg!

Anrufung der Gewittergötter

(Baldaev, S. 210-211)

Baruul[√]za durdanam,
Tabin taban tengeri,
Züüle[√]ze durdanam
Dü[√]sen dürben tengeri!
Sagaan buudalaj tengeri,
Tad geme duutan,
Tag[√]sin[√] seneen münderten,
Tajga buri buudaltan;
Tus geme duutan,
Teb[√]sin[√] seneen münderten
Tala gazar buudaltan!
Buumal saagan burxaduud,
huumal exe xatanuud!
Tengeriin homojn e[√]zen,
Under tengerin xurjie
Xadalga[√]za bajgaa[√]ša,
Xüxedej mergen baabaj,
Xültej xatan iibii!
Mandaa xajraa xürge[√]ze,
Tarjaa nogooemnaj urguulagtuun!
Manaa xübüdeeremnaj xajrlatguun,
Xurajaa oruulagtuun!
Under tengerimnaj,
Xurajaa ügegtüün,
Ürgen delxejm[√]naj todon aba!
Xara halxi saasan bolgog[√]tun,
Xura manaa naasan[√] tuugtuun!

Tarjaa nogoojemnaj
Aadar xura münderhöö xaxkalagtuun,
Ünder burxadta mürgenemdi,
Targan xatanuudta doxinobdi!
Seeg!

Anrufung der Schmiedegötter

(Baldaev, S. 193-195)

Baruulza[√] durdanam
Tabin taban tengeri,
Axalagsa[√] tengeriin
Esege Malan tengeri,
Sagaan tolgoj hamganiin
Exe Juran tengeri,
Ertin ertenden
Enxe sagan bajxadan,
Ürgen delxejn zonoj erilteer
Božintojn[√] juhen darxije
Eelig-Mojlig egešeten[√]
Ülgen delxejde buulgalajt!
Božintojn[√] juhen xübtün
Darxan tonog tuuxajaa
Aradaa[√] ügelze,
Zebseg zederee
Gartaa[√] bariza,
Mundargajn ermeg deere buulajt,
Xamar Dabaaje ezelelejt,[√]
Düse xusuugaar[√] düse xelejt,[√]

Darxanaj exe abargajn e[✓]zen
 Abarga sagaan nojon,
 Darxanaj xürxejn e[✓]zen
 Xöör sagaan nojon,
 Darxanaj baltajn e[✓]zen
 Ba[✓]zar sagaan nojon,
 Darxanaj üremej e[✓]zen
 Som sagaan nojon,
 Darxanaj xihajn e[✓]zen
 Xilman sagaan nojon,
 Darxanaj baltajn e[✓]zen.
[✓]Sa[✓]sa sagaan nojon,
 Darxanaj o[✓]sono[✓]j e[✓]zen
 Xirab[✓]sa sagaan nojon,
 Darxanaj dü[✓]sin e[✓]zen
 Dülete sagaan nojon,
 Tüxeröön[✓] sarajtaj ege[✓]setnej,
 Hajxan Eelig-Mojlig!
 Altan gadahan me[✓]seer
 Morindoo serge xelejт,
 Morinoj baahaar tüürge xelejт,
 Arjuun sagaan nuuraar heljee xelejт,
 Xamar Dabaanaj (ünder xu[✓]uugaar Bar' sa xelejт!
 Darxal[✓]za gargahan tümeretnaj xajadahan
 Ünder xadataj aldi bololoj,
 Darxalxa exe xürxetnaj
 Malaj bel[✓]seeritej aldi bololoj
 Tengerihee buuhan
[✓]Suluun dü[✓]setej belejт,
 Taanar buladaar xegdehen
 Baltaaraa darxaldag belejт,

Sagaan münge xajluul[✓]za.
 Sara alta esxedeg belejt,
 Xara tümer xajluul[✓]za,
 Xüxe tümer busalga[✓]za,
 Boro tümer xajluul[✓]za,
 Bulxan togoo sudxag[✓]sa belejt,
 Xara tümer xajluul[✓]za,
 Eldebin tonog - tuuxa xeg[✓]se belejt!
 Bozintojn juhen xübüün,
 Dür[✓]sehen darxa[✓]suul!
 Juhen sagaan argamaguud unataj belej,
 Baruun gartaa barihantnaj
 Agujexe mürgelej abarga belej,
 Züün gartaa barihantnaj
 exe balta belej,
 Ulaan exe o[✓]son
 Tanaa tojron garadag belej,
 Argamagajtnaj xüle[✓]höön
 Gal xiidee belej,
 Uraj xojguurnaj!
 Hüüle[✓]e serehen[✓] sonojoo
 Sü[✓]dien moxoj bolgogtuun,
 Uta buguuli[✓] serehen xulgaj[✓]sanaa
 Buguuliin ogtor bolgogtuun!
 Xartas[✓]ani, borto[✓]soni üldeltüün,
 Hajn, hajxan juni[✓]e nasaan bolgogtuun!
 Urdamnaj xaraan bologtuun,
 Xojnomnaj baraan bologtuun!
 Noxojdo bu xusuulagtuun,
 Xartas[✓]anaj muuxaj jumin xorigtuun,
 Bozintojn juhen xübüün!

Zoloo bajaa ügegtüün,
Aduutaj bayan bolgogtuun,
Asataj üner üröögütüün!
Aduuemnaj olon bolgogtuun,
Malimnaj xünirbej bolgogtuun,
Edjeenej arxiije ürgenebdi,
Tengeriin münder büteer,
Mürgen surgan barinabdi
Edjeenej arxi - em dom!
Mürgenemnaj duulagtuun,
Ereheemnej ügegtüün,
Tengerijee ünderhöön
Zol bajaa ügegtüün,
Gazaraa ürgenhejn
Zol bajar ügegtüün!
Asataj üner bolgogtuun,
Aduutaj baje üröögütüün!
Garahan gargabalimnaj,
Türehen türelnaj,
Ündejme übgednaj,
Xandajma hamgadnaj,
Xeleebejemnaj xelegtüün,
Hanaabejemnaj hanagtuun,
Ojlgoobejemnaj ojlgogtuun!
Seeg!

KAMNIGANEN

Lieder

(Kóhalmis Aufzeichnungen in Dadal-Sum)

1.

Dsajin nava mineju
Baidan nava mineju
Dsajin dsajā dsajada
Dsajāni mini nitogda.

2.

Xatarixdam xojir dālte
Xadsar darumar mori jumda
Xan' lad jauxodam ildamxan
Xarue dsamar nuxur jumda

Ǟorolxdam dsoxidxan
Ǟilofa darumār mori jumda
Dsugakxodom dsoxidxan
Dsorig dsamar nuxur jumda

Unad jawxodam ildamxan
Unafan Ǟiro mori jumda
Učirad jawxodom ildamxan
Uxan dsamar nuxur jumda.

3.

Ǟilin aguwanda čučara ugue
Ǟibšin barguen unafa jum-a

Čini xêlêndê čučara ugue
čejin alag dsurexandê

Xata aguwanda čučara ugue
Xalxa numurgen unaya jum-a
Xamagin xêlêndê xariuda ugue
Xara alag dsurixenda

Ula aguwanda čučara ugue
urtu numurgeng unaya jum-a
ulusê xêlêndê xariuda ugue
ulan alag dsurixenda.

4.

Xarginda mori min
Xamnigan kunê nuxuri min
Coxor gênde mori min
Congol kunê-da nuxuri min
Borol gëndā mori min
Bured gênedā nuxuri min.

5.

Toxoite baljēsa ganzara bi
Toši min guwiji tosāled
Xabtagai baljēsa ganzara bi
Are guwiji tosāled.

6.

Hochzeitslied

Talāin čimug tarwaga
Tanarin čimug tanar širū
Burī, burī, burī.

Barun ulēn urēd
Barin činē šilūs
Burī, burī, burī.

Xoit ulēn urēd
Xoninē činē šilūs
Burī, burī, burī.

Dsun ulēn urēd
Dsuri čine šilūs
Burī, burī, burī.

Urt ulēn urēd
Buguen čine šilūs
Burī, burī, burī.

7.

Kodun nūrē xoimort
Kolusun jund nāgawē
Kowi dsurukunen ajart
Orman jund kogora bāj?

8.

Naranā garxain ordaxantā
Nabčitē délēkēin budēnkē

Nalānké nuxūrê xoloxondō
Nasunda doton budêlkē.

Unasan morini xatarin
Orotkal usunê dolgeisig
Učirsan nukūrem sêdkilin
Ordosunin dsudēšig.

9.

Šilide orgasun cêcêgni
Šilwin narintê gankon
Čitidiŋ martasan axainar
šilte xaraduni gankon.

10.

Daganê ulanê bāisaweter
Dalain bora xodor jagum-nê da
Damei nuxūrê baisaweter
Dakin nögerne jagum-nê da.

11.

Adunda baidagtê adilxan
Artag ĵoro xan bāixan
Awunda bāidagtê adili
Aidar ĵargal xan bāixan
Ijildê bāidagtê adilixan
Ēmneg ĵoro xan bāixan
Ijide bāidagte adilxan
Ildin ĵargal xan bāixan

12.

Ūlên orê karaxêdêm
Ūnêr mana tatad bāin
Ūcîrsan nuxurê sanaxêdêm
Ulan dsurukêm ojdad bāin.

13.

Borul morinê katarne
Boddatê têne rê tosunsig
Bêjêntê ijîn dsarlinnê
Burkanê dsarligte adalixan

Sara morine katarne
Salkinê tostê adalixan
Saixan ijîn dsakistan ugen
Sansaran kurdunte adalixan.

14.

Ule burgūd koirsin
Êrgidêg amitan baidag ugue
Êkê êcigê kojirsin
ênêrkû amitan baidag gue.

EWENKEN
(TUNGUSEN)

LIEDER

Wiegenlied

(Aufzeichnung von G. Huth: Materialy, S. 238)

A-bā, a-bā!
nuḡan hūjun huikutkan
tiniwa baldusa^vn.
Nuḡan étan soḡoro,
nuḡan bāldimakta!

Das verwaiste Mädchen

(Aufz. von G. Huth: Materialy, S. 240)

Ikadéwat, ikadéwat! arakódep!
upkatkāndewi soḡodoḡnom
é[^]ntilwā é[^]mtilduwi haḡadeḡnām,
iḡnamuktaw oktirrān
āhila indawida aḡnam ajāwdire!
nēḡnikārduwi soḡodoḡnom.
é[^]n[^]nam adém dulaš^vki!
amāka, ḡē[^]nē[^]pkē[^]l ajamalā awunkīla!
tikin āhila āmukun
aḡadakān ōdan!
hukutēmnun ajewūkinēn,
bikti bototedém ankārwal dulaš^vki!
āhila ahim sāre badajēwi!

Besingung eines Weibes

(Castrén, Grundzüge S. 138)

Derbokōnin tumulkulmo turungātiw,
sākānin ančāndun damarengātiw,
xalkaptunnin damarengātiw,
nulinnin namaručingātiw.
ukundūnin sobdōntunnun kumulčingātiw,
handrinnin ōkānam dahičingātiw.

Drei Mädchen

(Titov's Aufzeichnung von J. Ajeulev:

Materialy, S. 190, Nr. 24)

Ilan a ^{v-} sal	"Miné [^] gaka!"
gūniṅnārā:	sērulaktaj,
"Miné [^] gaka!"	hukačānaj,
gūniṅnārē.	ēwan tarā
"iliwatin	ēktan ^v jāndī?
ga ^v jal ^v ṅināw".	Gūnjār [^] kēs [^] -ka
Ilan-jar ^v ji	černa ^v mašnār
s ^{v-} na ^{v-} cār ^{v-} ji	krilčē [^] dun:
mana ^v ljitan	"Miné [^] gaka!"
in [^] mēkiwēna,	Ilan binēl
ār ^v pukil ^v jitin	teet [^] cār [^] kāt
usi ^v wjana,	gūnjār [^] ēs [^] -ka,
sē ^{v-} se ^v jitin	gūnjār [^] ēs [^] -ka:
ti ^v jeptūnma.	"Ambarlāwun
Ser ^v ge ^v cana ^v aj,	ajānawāt,
nenakinaj,	amī, amī
okin gūcēn:	dawuduči.

Spöttlied

(Titov's Aufzeichnung von N. Bukidaev:

Materialy, S. 192, Nr. 28)

√ √
Caja Cunum

daʃandutin

kaṇaldāwē

lokodōwōt.

Bejeṇselbi

gūkitjētin

eri - tāri

kaṇaldājan.

Kālukitin

unājitin.

Hégellagin!

Hégügelän!

Traum

(Titov's Aufzeichnung von N. Bukidaev:

Materialy, S. 192, Nr. 30)

Tolkindo tolkitičitcaw -

hunātnun arāwi.

Ulgūjimēmenke,

hulujinmamanka,

jēkinke, jēkinke,

bēliketkēninke,

sinē-sinēmeme

ēkun bijāsinde?

īle edū bijēsinde?

Scherzliedchen

1.

(Titov's Aufzeichnung von O. Aeulova:

Materialy, S. 198, Nr. 41)

Mindü ^{-v} acim [^] enine [^] -wel [^],

mindü ^{-v} acin [^] amine [^] -wel [^],

neküne [^] -wel [^] acin ^{-v},

akine [^] -wel [^] acin ^{-v},

amakaje [^] -wel [^] acin ^{-v},

apakaje [^] -wel [^] acin ^{-v},

ninakcanmi mukalcan!

2.

(Titov's Aufzeichnung von S. Kovalev: Materialy,

S. 199, Nr 46)

Lamu - lardi,

japkajalin

multakacan

girkujaran.

ljemetje acin,

injektemetin kiculgara!

Abzählreime

(Titov's Aufzeichnungen: Materialy,

S. 200, Nr. 47, 48)

1.

ümüldewé ümjëm,

jüldewé jürüm,

2.

ümükën - ümpëti,

jür - jüküsel,

ilaldawē ilācīm
 dildēwē dikēncēm,
 tunaldēwē tuksam,
 nūfūldēwē nūruncam,
 nadaldāwē nađicīm,
 japkuldāwē japkaram,
 jēfildēwē jokotim,
 jaldēwē jaricīm

ilan - ifēlikte,
 difin - dikšine,
 tunna - tukala,
 nūfūn - nūrkuje,
 nadan - nakita
 japkun - jaltuna,
 jēfin - jokōčan,
 jān - jagdakān.

Neckmārchēn

(Voskobochnikov, S. 159, nr. 31)

Kundukar kurumimilcētīn,
 Igen igimnitin bičēn
 Uluki ulurumitin bičēn.
 Tuksaki tuksaldakin, delēki deluvčēn,
 Delēkī deluvdēkin, soloŋo soltočon.
 Soloŋo soltorokin, dantaki dajačan.
 Dantaki dajarakin, sulaki salčan,
 Sulaki saldakin, turakī turgāčan.
 Turaki turgarakin, kukī kunilčēn.
 Kuki kunildēkin, bējun bėjusčēn, bējun ŋēnēdečēn.
 ŋēnēderēkin, čuška čunilčēn. Taravē vačan.
 Ugačan dulavi.
 Igen igilčēn.
 Igdekin, nondo nonosčon.
 Nondo nonorokīn, kirikte kirēsēlčēn.
 Kirēktē kirēsēldēkin, isēlē isēlčēn.
 Isēlē isēldēkin, burbuki aildan.
 Isēlē ajalčan. Ajaldakin, ukur ukulčēn torgat.

Tanzlied

(Voskobochnikov, S. 276, Nr. 7)

Ēvenkitkĕr, umunupkĕt, dĕgiel, dĕgiel
Dalavsajal, ĕvilĕgĕt! Osorojkon, osoroj.
Sĕvĕpĕvĕ binievĕr, Dĕgiel, dĕgiel,
dĭlaĕangit garpallan, osorojkon, osoroj.
Dagdanilluk, ĕalbuŋilduk, dĕgiel, dĕgiel.
Omolgilti, asatkartĭ, osorojkon, osoroj.
Xulamadu ĕvikittu, dĕgiel, dĕgiel,
Umunupkĕt, umunupkĕt, osorojkon, osoroj.
Biralduĭ, urĕlduĭ
Sĕvdĕmĕmĕ biderĕp.
Goroldĭdu, kĕkkozildu
Ajakakun biderĕp.
Asatkarti, omolgilti, dĕgiel, dĕgiel!
Dĕgilgĕĕir dĕgielgĕt! Osorojkon, osoroj.

RITUELLE GESANGE

Herbeirufen der Seelen der noch Ungebohrnen Kinder

(G. M. Vasilevič's Aufzeichnung von A. Kambagir:

Materialy, S. 138. Nr. 105)

Timanī! gelkār^êkellē, čulē^êkellu
Tēgētēmilwēn gēmunkallu!
Dolboksodun gēmunkallu!
Timanī hēkalandun hanjukallu.
Hūtēkērwi imnējwētīn!
Giralwatin jūwkēki jūgdūwkēllū!
Hūtēw omīwan tumnējkēllū!
Hūtēkērwi dunnēwētīn čuksēwkēllū;
Baldinil čalbakār čuksērjītin čuksēwkēllū!
Čimkar, ēkī nīntērdūlin hōlinmunal,
Jalunmunal, gēmunkallu!
Nikāl^{wē} hūtēkēr^{wē} timanītkī ulgēnkēllū!

Geleitgesang den verstorbenen Seelen ins Jenseits

(Vasilevič's Aufz., von I. Bajaki: Materialy, S. 136. Nr 103)

Širunjal! širunjal! širunjal! širunjal!
Ewal širundakīč togindulān!
Omī ēdēwi sēktakārra!
Ēnḡēkēr itiwul, ēmēl kagančaldri!
Nimḡakājādu-wal ēlada itiwul
Itiwul gajičāl itiwul

Gelgarunġikuldru, ênêl minikčara,
 Amġarišajanaldru čagidālā!
 Omī ênêl ĵalalīwra
 l uĵuri dolbonī êjindulān.
 Omī! Bi-wal čōligajam!
 Ēwal ukšajakuč.

Bitte an die Geister für die Seelen der Verstorbenen

(Vasilevič's Aufz. von A. Kambagir: Materialy, S. 139, Nr. 106)

Noĵon kênên tēmigdēt!
 Êkī čimkar niġtêrġilin tēminêl!
 Êhī haran gēlkārġilin tēminêl!
 Arakūkān himurmēgdēt tēminêl!
 Amtiġil, nāĵul ġewimagdāt,
 Haranġil muhuraltin būwginnēĵêrê.
 Êrukirdu ġêlūčêmêt,
 Amtiġil ġênêksênmêr tiĵuriwdātin,
 Hûtêkêmi imnēĵiwên ērunkallu!
 Timanġuġin omīwān ērunkallu!
 Dolboksonmon omīwan ērunkallu!
 Êhī timān ġarpaltandun tāli ērunmat!
 Amtiġikārri hûtêkêrwêw
 Timānītkī doturiġdum nūlġiwkêllu!
 Aĵamamat ġūlinmúnêl hûtêw omīwān!
 Utêlêwtil amakaltin ġiraltin
 ĵugdiwkānêl ġūlġiwkêllu!
 Ūtalāwtil amākāl ĵugdiġiltin
 Ūlġênkêllu hûtêkêrwêr!

Bitte an die Geister den Rückweg der bösen Seelen
zu versperren.

(Vasilevič's Aufz. von A. Kambagir: Materialy,
S. 140, Nr. 107)

Dolbonītikī gūlinmūnēl hargiwa,
Dolboniŋiw ŋĕkĕrkidun tinučanal,
Dolbonītkī gūlinmūnēl, dolbonī ŋekĕrkidun,
Hargiwa enĵĕkīt gagilkāndun mūmēnānūkĕllu!
Ĕnĵĕkit gagilkāndun kaliritpar dōrpisallu!
Tāduk čāskī dolboŋiw, hakanin hūrúwĵĕŋĕn!
Ŋĵĕnĕksēnmēn tiĵurkallu!
Tāduk čāskī dolbonī gĕmakadin nūlgikĕllu!
Mučānduwar ĕkurduwar lapkāmūĵas!
Upkatpān hoktol binēl mučānduwar
Ĵūr nadar tĕrkĕlĕrĵi upkatpa lipkidēwĕr!

Bitte an die Bäume

(Vasilevič's Aufz. von P. Bajaki: Materialy,
S. 141, Nr 109)

Ĕpkĕrĕĵil ginilkĕšun!
Irĕwĕĵil širgilkĕšun!
Ĕgĕĵĕnĕ, ĕĵalĕnĕ: ĵĕleŋ, ĵĕleŋ, ĵeleŋĕ-ĕj!
Čalbukāĵil ewilkĕšun
Taktikaĵil koĵrilkošun
Ĕgĕĵĕnĕ, ĕĵalĕnĕ: ĵĕleŋ! ĵĕleŋ, ĵeleŋĕ-ĕj!

Anrufung des Windes

(Vasilevič's Aufz. von I. Momol: Materialy,
S. 142, Nr. 112)

Jêher! Jêher! jêher-jê!
Jê! jêher! jêher! jêhahar! jêher jê!
Hinôdê! nôdem êdin! êdin!
Hêjûgê! hêjûgê! eju! ejujê!
Êlelê! êlelê! jêherjê! jêharjê!
Henalbukal ênêkê! šlakajê! êhêké sêrjê:
Olkumkal! kumkal kukajê! êlilê! êlilê!
Hêki šêle! hekî šêle! šêli! šila! šolâ! šolo!
Hinôdê! nôdem! hêdin! êdin!
E bi bajê! bi soronmudin be! hêdin! êdin!
Añajakānučana bijam be!
Amikāma, noan! hêdin! êdin be!
Ašilāw alkarin hêdin! êdin be!
Êni êduka êmêšučêna hêdin! êdin be!
Dulin mōda muligačāwi hêdin! êdin be!
Itikin êdin añajakāne hêdin! êdin! be!
Pêpêlêjêmili bēja êhirjê! jêhirjê!
Ēna polademi bēja êhirjê! jêhirjê!
Êhêgej jê! hêgaj! ikān! ikan! iken!
Čulugda jo hêgaj! ikān! ikan! iken!
Kokčagda ja hêgaj! ikān! ikan! iken!
Hêrê êmêjêmjê hêgaj! ikān! ikan! iken!

Beschwörung der Hindin

(Titov's Aufz. von H. Bukidaev: Materialy,
S. 195-196, Nr. 33.)

Satarikān
ênúktikēn
êméřékin
ūzastakiš
turgarikan,
ūzalzalim.
Satarikān
ênúktikēn,
bidanuwēr
dirčektēri,
bildanuwēr
kurgēlgētpi
kurejanēn
kulurmaja
bidēnuwēr
igdēyētpi
igdērjanen
igdēyētpi.
Satarikān
ênugdikēn,
sī-wu, sī-wu
turkumnitin.
sī-wu, sī-wu
hōramniti
huorarikān?
ūzaldakis,
turgarikān
ūzaldalim.

Guktetkēre
umyēdāwēr
sī-wu, sī-wu
umjēnāde?
Guktēkēre
umjēnādi?
Horor hororduwun,
čurčārduwun
êdeselaj
paričalaj,
on-mu gunnēl,
zawurzalgan
êri, êri
turkumnitki.
Mittenuwer
zawurzanāt.
Satarikān
čukēstēkin,
êzēlgēn-le?
Satarikān
guskētēkin
êzēlgēn-lā?
Satarikān
turkurakin,
amaskīwar,
mugdērēra,
êzelgēn-le
mugdēnmattē!
Duñilduli
sinjilduli!

Jagdzauber

(Titov's Aufz. von N. Bukidaev: Materialy,
S. 193-195, Nr. 32.)

Duškačani
derewnêdun
êžalim-le
arkatčiste
êre-êl-du
anjanîldu?
Bolonîkân
turgarakin,
sačarîla
tūrgaščiŋāw.
ŋandarkânma
solokōkî
gāšimžêkit
urindêlân
êglên gunde.
Gūkêščelim
žulāskiwêr
guŋajewêr.
Êželim-lê
kumnužestê?
Karmačila
kumnužestê?

Kuti munŋi
bugadukwi
ātêpsuglê
kuperiželim.
Žagdajaŋli
bōŋanduli
sinitikin
ugdužena.
Êni Čaŋi
bošoodun
sačarîkār
alinnakār
ōni tēur
ojojolin
ātaksuglê
êdinželim
žêlgêtikin
žêlgêsčînê,

Čuwkatikīn
 Čuwkānžēna,
 jūktētīkīn
 uminžēna
 hēgal-lagin!
 hēgu-gelen!
 amaṣugla
 diuktāmčē.
 Sačarikār
 nusuktele
 ōtāmēllē
 ukulčildē.
 Gēgēnčijē
 ukulčildē.
 Kuti munji
 muņiktēkēnin.
 Čūkaje-wal
 gērbirikēn.
 Ilē-uwul
 ūžastakin,
 ajamēk sōt
 gērbizeņān.
 Nirēktēni.
 Nirēktērdun
 žalēr bējun

ēdinžesten.
 Kowoktoņi,
 kowočoldun
 bējuņirkē
 girkunžeren.
 Ešīn sāre
 mudanēwi.
 Okin-mal-ka
 ōmačinan.
 Gēwēktēņi
 gēwētildun
 irkin bējun
 tēwālžērt.
 Oronowi
 gērbizeņēw
 tēwānkēnzi
 gērbideņēw.
 Tēwālžērt
 ōžačindān.
 Okidolā
 arkātčelim.
 Duškāčāni
 uličedun?
 ēglen-ēglen!
 hēgu-galen!
 Eriēldu
 anņanīdu.
 Okidolā
 mulijalim
 sēlēmētējdukwi
 muližēņāw.

EPIK

Dulin Buŕa Ūmūsninĵan

(Vasilevič' s Aufz. von A. Afanaseva: Materialy, S.
115-117, Nr 81)

Dulin buŕa dulkakindun,

Ūmūn jêñê burkačāndun,

Dulin buŕa Ūmūsninĵan bira.

Ūmūn ūtūk utakāci

Ĵapkun mō kaltakajin ōwča

tāduk ēkuņinda ač'in,

êlê anņidā ņaladun bihin

ularin mēņun ūhakaptun.

Têtin upkač'in kumaksa.

Tawar bijana,

ūmnakān togotkokīwi ičaksa,

tikan gunna, turātčaran:

"Niki, ņikimê, bi ōn ūmūkīn baldičāw?

Dulin buŕa-du oņi minņāč'in bējê āč'in".

Tāduk tuliskī jūkanam,

ularin mēņun ūhakaptunmi

ņaladukwi čuptuliksa,

ūĴiskī garadāran,

tikān gūnna, tūratčaran:

"Niki, ņikimê ularin mēņumêčame ūhakaptunmi,

bi turānmi musilkān êdu ōdākin,

ularin mēņun ūmūrêčun ōĴaksa, tikkêl".

TêĴemê-dê ūĴiņit

ularuin mēņun ūmūrêčun tiktên.

Ĵê! Ūmūsninĵa ularin mēņunma

úmùrécúndúwi tēfēkse,
útakāntikiwi ičetcenē, turatčaran:

"Útúk útakānmi pudan purasaj!
Okin mučunariwi sāna, ilkaŷam,
gúnam sot gorolmi,
ilan tugurun anṇanilduli
mučana-wal éjēm".

Tardāt éhila éjēkēkt éjējēhinan.

Tar éjējērēkin,

úmún kumačān júksa túratčaran:

"Mata béjē

dulin buṣa Umusṇinṣan

dorowo! dorowo!

ilé ṇēnēljeja oṣanni? ilka!

alatkā úlgúrkāna úlgúčannat".

Úmúsṇinṣa, éčē-ket ičehina,

ṇēnēwi ṇēnējēhinan.

"Dulin buṣa bultaran,

ēwa sōkančanni?

ni sinawa éhin sāra?"

ǰé! Tar ṇēnējēna

Úmúsṇinṣa ičéran

jēnē ulidun

ularin meṇṇunma čōraamawa.

Tartiki éjējēhinan,

tar ṇēnējēnē jēnē ulidun,

ičeren ṣūr ahātkaṛ

Gē ahatkān,

nuṇanmān ičéksē, turatčaran:

"Kimē, kimēkē

nuṇaj Meṇṇunkān!

ičétkal ēkun émérēn,

awadi bagas ajatāran,

gujĕjtĕrĕn ularin mĕngun ūmŭrĕcunin".

Ūmŭsŭninĵa tawar āktan.

Ākkānam, nuŭartikitin sŭrŭren.

Aharkar, matawa űaladukin ĕlgĕnĕl,

ĉōramalāwar iwra.

Ajagda segebuksĕ,

sulakiksa sĕktĕwŭndŭ tĕgĕwkāna.

Ūmŭn ĉaldi saĉarĭwa wāksakar,

ajadigdawar tŭjĕnturetin.

Siksĕnni ōllan,

ĕdindĕgu tikān gŭnna turātĉaran:

"Kimĕ! Kimĕkĕ!

Mata Ūmŭsŭninĵa

bu ĕmĕri sururĭ matawa

ĵŭduwar ĕwkil anĵawkāĉina bihiw".

Kimĕ! Kimĕka

ānĵawkānakwŭn ĉiwkān,

keikān upkatkāntin inaktĕlĵinĕtin.

Bu mata sōniĵa Ānĵawkāwun,

ĵŭlāwun ānĵanākai".

Ahātĕkār, Ūmŭsŭninĵawa

űaladukin gāksakar, ĕlgĕĵĕhina.

Ūmŭn hoktokōnĵoli sŭrŭwrĕ,

tāduk ūmŭn selemĕ ĵŭnĵalā iwre.

Ūrkĕdŭk ūrkĕlā űĕűĕwuksāl,

kataksāl Ūmŭsŭninĵawa mĕrtin tŭliskĭ inĕĵdĕtin:

"Kimĕ! Kimĕkĕ!

Dulin buĵa Ūmŭsŭninĵa

bulĵar kiliwlilwatin űulgiwrĕn".

Ūmūsŋinĵa tikulčālāwi soŋočōlāwi
ēja -da bēlājēn, nēkēĵiŋān,
Nān-dat ahātkār inēgdātin:

"Girukanin! Girukanin,

ĕkāj Sēkankān! inēmēčājē!

Dulin buĵa Ūmūsŋinĵan

diljan bučuwrtlāwi istan biĵanĵu".

Ūmūsŋinĵa ajat ičeren,

bējēl giramnakākuntin gēltanĵāčĭn,

bējēl munnuktikindu ningujērē.

Ūmūsŋinĵa amaskakī tuksaksa,

ĵapkun ĵūptil sēlēmē ūrkēĵēnē ĕkihinčān.

Tar čāklān tuksanĵahinan.

Ahātkār ŷulātin istan,

ahāl, tēgētčēnēl,

ajagda serēwa serēĵera.

EWENEN
(LAMUTEN)

LIEDER

Gedichte von A. Čerkanov

(Čerkanov, Čukusi nevtė, Moskva-Leningrad, 1938)

Mut d'ut

Mut d' učanti Xuksilê,
Êkičil-lê tarak nodan-a!
Ngejdamalin xuksi n' evtê,
Xulin êjdu čurulran.

Nêlkê

Nulukêndi dagamran.
Bujusêmqê êvêldêlrên,
Tonjêrel kesaprulra.
Ênutêl dêt čajlan
Čulbê nukêndêvur kemra.
Nakatandjajal gopkên.
Dêgikêr kemadilra
Nêgniningtêkivur.
Kubêčči xiralkan-nun.
Njanin tuldêdun odni.

Unma began

Xunqênrê bilên manun.
N' ěgoran oron tugun.
N' ěgoran xonngačan baldan.

Gilkê xonngáčami ulên.
Anngamta nimêť n'uvunni.
Êmanra d'avasakla unni.

Badič badikar

N'ultên êngênni,
Tur xulalasan,
Garpanngadi xevin
N'êcê xilêsi olgičilran.

Tugêni

Dêgil nodal, xêbdenil
Mutu d'ulêskiklê êmên.
Čamak, čidiga, nakat điprêr.
Bêj bolgitu, inov êmalgan.
Xuličan, munrukan bukêslu n'êmačilra.

Montêlsê

Dêgil êvêčil dêgêlrê.
Avlanduli n'ôcê kačunni.
Oron dêvênngitu xuttên.
Čalban êbdênrêj bêrin.
Čamak xuklêsendêj kêmran.
Montêlsê dagamran muttêki.
Kelta dagamran muttêki.

Montêlsê dolbonin

Montêlsê xingkuvên

Orduki mêrêkren.

D'un bisin

Êlgên xulilên.

Irbêtu d'ugarmav

Aran-aran bakran,

D'ugarmali gerkan,

Jav-da ênikên jasaldi kojer.

Okat êjenni-tkên

Isni koratlan

Ikêrigçin

Uldan.

Begav çêlêv

Togêçin jadu

Mênngij nekrigçin

Çidalij d'ajrin?

Kêrêmri

Badirapli, timbêneli,

Noldi, n'êbatili,

Buldufili êmanrali

Kêrêmri gêlêtêddên

Aju, n'amu, giim xuklêku.

Ngonomu irgêj maltaridi,

Kevangi takan xêrdêdun,

N' amdu, ilêngdu orattu
D' alutti kêrêmri xuklêsnên.
Xangra, russkaj ngenkaja,
Ngonomač bu dêldi, êgden, mivendi
N' angtič ênngatči uldin udin.

Xunngé

Urêkčêndulê xebgigčîn xin.
N' ultên togêčindulê in.
Čalbukag čimên nurgênêlrên.
Bujusêrngê dasin êdêmêlrên.
Avlanduli xêbgi nokun.
Xotoran êjdu xakun.
Bujudil amaski mučur.
Asukut učikalbur učur.
Xitkili êsni ičulrê.
Kungal êvéčil nabučilra.
Urkêli ivênilirên ungu.
Kebalasčîn xunngê xerangu.

Jav xu omngarisan?
Orbur ilê ulêrisên?
Orbur bujla êngênêlrê!
Nêndêkêlbur aič učêlrê.
Xunngê xunngêlrên -
Êlkan xugi xugilirên.
Ok xunngêrij oddin?
Ok xêbgêlênij bavdin?

Gedichte von Platon Lamutskij

(Lamutskij, Êven kuŋan ikêgen, Leningrad 1960)

En' mu ikêrin (S. 8.)

Bêju bi
Bêbêddêm:
Bêju-bêj
Bêjuku!

Êdu bêj
Bêbêlêj
"ko-o" - bêj
Gônîlêj,
Ilkan aj
Tarak bêj.

Bêju bi
Bêbêddêm:
Bêju-bêj
Bêjuku!

E[✓]cin bej,
Isudêj
Dêbêdi
Xuklêmi,
Ênjigêj
Cakran bêj,
Bêju bi
Bêbêddêm:
Bêju-bêj
Bêjuku!

Ěgden bĕj
Isumi,
Xavaj bĕj
Xupkuvmi,
Inžener-ul
odiŋan,
bujussi-vul
bidiŋĕn.
Bĕju bi
Bĕbĕddĕm:
Bĕju-bĕj
Bĕjuku!

Itikn'a (S. 16-17)

Itikn'a-mitikn'a,
inŋat-a mirgita.
Ĉurun'a mĕrĕne
Ĕmŋĕ-tĕ jasan.
Buc[∨]u[∨]a uc[∨]u[∨]a
X'akita-tĕgĕnmĕj.
X'aliki tuttĕkĕn, -
Xigili ĉoraŋĉin.
Munrukan ilrakan, -
Dalitkin ĉ[∨]onmĕlrĕn.
X[∨]ottet[∨]ej, x[∨]ĕttiven!

Turaki (S. 17.)

- Turake!

Körbê nimmên

Xukusli!

-Kak! Kuk! Êk!

Kolluk! Kolluk!

-Turake!

Toki jasallon

Čugasli!

Kak! Kuk! Êk!

Čouk! Kouk!

-Turake!

Bujun xujêllón

Êkêsli!

-Kak! Kuk! Êk!

Čouk! Kolluk!

-Turake!

Turaki jasallon

Coŋkasli!

-Kuk! Mulla!

Êtêm! Mulla! Kuk!

-Turake!

Jaduk-ta xi jav

Ajavanri?!

-Kuk! Kak! Kuŋav!

Kuŋav! Kak! Kuk!

NANAJEN
(GOLDEN)

Akim Samar's Gedichte, die in Form und Inhalt der
ursprünglichen Folklore entsprechen.

(A. Samar, Nanaj d'arini, Leningrad, 1946)

Andaxa aojani

Balapči d'arin.

(Samar, S. 85-89)

Pudendi simata ojavani

Gerinken pukčuni dide-me.

Dide-me, dide-me.

Dide-me, dide-me.

Seden-morin poktolani

Xujun indasal pukčiel-me.

Pukčiel-me, pukčiel-me.

Pukčiel-me, pukčiel-me.

Xujdun kongoktolani durgimi,

Segden garxanci purdumdi.

Purdumdi, purdumdi.

Purdumdi, purdumdi.

Seleme kejur ojalani

Andaxa aojani tesie-me.

Tesie-me, tesie-me.

Tesie-me, tesie-me.

Saxarin čekedi tetueku,

Tungeni lojk ilgaku.

Ilgaku, ilgaku.

Ilgaku, ilgaku.

Segden seuredi omolku,
Gioksa nangtadiani tergemiku.

Tergemiku, tergemiku.

Tergemiku, tergemiku.

Muedukseme aponi lerbemdi,
Sepekseme sonočani sorbomdi.

Sorbomdi, sorbomdi.

Sorbomdi, sorbomdi.

Angia ngaladii kaoričia-ma,
Deungie ngaladii gavačia-ma.

Gavacia-ma, gavačia-ma.

Gavačia-ma, gavačia-ma.

Mangbova xediedi pojngalbalba
Mai xonkovani xolia-ma.

Xolia-ma, xolia-ma.

Xolia-ma, xolia-ma.

Andaxa aojani dide-me,
D'uke gerberidieni kaoričia-ma.

Kaoričia-ma, kaoričia-ma.

Kaoričia-ma, kaoričia-ma.

Andaxa aojani tora-ma,
Mengume toiva tora-ma.

Tora-ma, tora-ma.

Tora-ma, tora-ma.

Andaxa didieveni ačandaosu,
Andaxa indavani elgendeusu.

Elgendeusu, elgendeusu.

Elgendeusu, elgendeusu.

Andaxa indavani ujusu,

Sisama torači ujusu.

Ujusu, ujusu,

Ujusu, ujusu.

Andaxa aojambani ivendusu.

Elgemi i ivendusu.

Ivendusu, ivendusu.

Ivendusu, ivendusu.

Andaxa tegueni seučierusu,

Mori-tenkuveni sekčierusu.

Sekčierusu, sekčierusu.

Sekčierusu, sekčierusu.

Andaxa omigoani teučiusu,

Andaxa daidoani teučiusu.

Teučiusu, teučiusu.

Teučiusu, teučiusu.

Andaxa debdueni bargiosu,

Andaxa aojambani jaoxiosu.

Jaoxiosu, jaoxiosu.

Jaoxiosu, jaoxiosu.

Andaxa ekeselni

D'arin

(Samar, S. 91-93.)

- Andaxa ekeselni-e, xej,

Xaosi-da enejsu-e, xej?

-Sengdeke xevenčieni-e, xej,

Amtakava nganipo-a, xej!

- Andaxa ekeseⁿⁱ-e, xej,
Mimbive-de ovandos^u-a, xej!

- Aga, a^časi-a, xej,
Ogdapu xetesi-e, xej!

- Aja, ovandos^u-a, xej,
Xonkodoasu orambi-a, xej!

- Xonkodu ovo^časi-a, xej,
Xonko xodiari-a, xej!

- Aja, ovandos^u-a, xej,
Ketenduesu orambi-a, xej!

- Ketendu ovo^časi-a, xej,
Keten keltedere, xej!

- Aja, ovandos^u-a, xej,
Tokondoasu orambi-a, xej!

- Tokondu ovo^časi-a, xej,
Tokon tomtoad'ara, xej!

- Aja, ovandos^u-a, xej,
Selexinduesu orambi-a, xej!

- Selexindu ovo^časi-a, xej,
Selexin sengdedere, xej!

- Aja, ovandos^u-a, xej,
kiondoasu orambi-a, xej!

- Kiondu ovo^časi-a, xej,
Kion kingdad'ara, xej!

Alxa d'an,

Patalan d'arini.

(Samar, S. 95-99)

Ivoron-ma

Xevenduleni-e

Ilan d'ai-a

Agbingoa-ma.

Tokondu bi d'ai-a

Alxa d'aidi-a

Aroanda-ma.

Xe-ne-re-nin-ne.

Xoni-da ičeive -

Gusiken durini-e,

Xoni-da ičeive -

Gusiken d'aini-a.

- Gusiken, xejkuru-e,

Gusiken, kiriru-a!

Xe-ne-re-nin-ne,

Re-ne-re-nin-ne.

Xejkuesi osini-a,

Xener-de kečeriru-e.

Kiriasi osini-a,

kiro-da ičeru-e.

- Xon' -tulu xejkuri,

Eukendiesi-de eksečiembi.

Xon' tulu kiriori,

Agdiasi-da ad' asiambi.

- Gusie-gusieken,

Gusie-gusieken,

Dedu naj xeseveni-e
Dekpemi enexembi-e, -

Depče, depče-me
Vatod' ači-a.

Xe-ne-re-nin-ne,
Re-ne-re-nin-ne.

Asi naj xeseveni-e,
Agdami enexembi-e,
Alisad' ači-a.
Xe-ne-re-nin-ne.

Xediedi xeduluru-e,
Soliadi soiloru-a.
Agdi agbindu-a,
Tugde tularu-e.

Saxarin teveksele
Sabdapsindu-a.
Gengien teveksele
Gere tuvuru-e.

Bojtondi bonoru-a,
Kojorgindi tugderu-e.
Xe-ne-re-nin-ne,
Re-ne-re-nin-ne.

Nava enejveni-e
Namčialaxari-a.
Mueve enejveni-e
Mučixulexeri-e.

Čondova enejveni-e
Edu Čočaora.
Xalimba enejveni-e
Edu xamarira! ...

- Xon' tambi,
Xejuembi,
Budidii-de
Ngelesimbi.

- Xon' tambi,
Kiriambi,
Turidii-de
Ngelesimbi.

√
Cajkamba .
Pujundeguru,
Siaoriva
Bargindagoru.

ULTSCHA

LIEDER

1.

(Ulčskie narodnie pesni, Habarovsk, 1967, S. 6-8)

Agana, egene, xej-xe-nin-ne,

Dai Mangu alduvani dolduksu, xej-xe-nin-ne.

Dai Mangudu vendeskel, xej-xe-nin-ne,

Dai sugdatava varite, xej-xe-nin-ne.

Kesten taunduni kesiču, xej-xe-nin-ne,

Andasin taunduni ajsinču, xej-xe-nin-ne.

Agana, egene, xej-xe-nin-ne,

Bue-de gese ngenisu, xej-xe-nin-ne.

Damana, dadana, xej-xe-nin-ne,

Kelderi kesčimbi xerčuembi, xej-xe-nin-ne.

Keč, keč, keč, kaj, kaj, kaj, xej-xe-nin-ne,

Kelderi kesčembi xajxani? xej-xe-nin-ne.

Damana, dadana, xej-xe-nin-ne,

Purulselbe etexuksu, xej-xe-nin-ne.

Dai sugdatavavapari, xej-xe-nin-ne,

Kauktalani karajpu, xej-xe-nin-ne.

Boroksilani borilapu, xej-xe-nin-ne,

Pedemeri dered'uksu, xej-xe-nin-ne.

Agasal, egesel, xej-xe-nin-ne,

Pedemeri tuand'—ujsu, xej-xe-nin-ne.

Dai sugdatava xalbujsu, xej-xe-nin-ne,
Kolkozplanvani mutejsu, xej-xe-nin-ne.
Kolkoz gebuvani aurisu, xej-xe-nin-ne,
Ujsi, ujsi eurisu! Ge, bala!

Bejči ni jajani

(A. a. O. S. 12)

Duentengue darami -
Unisel bud' ani,
Omosol, xuresel
Čupali bi boaje.

Ūtilii sesimbas
Mengume dild' ambas,
Pureme poktovas,
Uselte xeseven sarie.

Sindu, duente, jaje -
Largindi jaje,
Biu-le kesiven
Pedemi jaje,

Napu Čupal silanu!
sed' uxu xuridin!
Orosol sond' oi
UrevČit ulendi!

Nangudui bi ed' ee -
Uselte, Čindesel,
N' oduli silasal
Daxalit minduken.

Biraŋcui dokini ngenii

(A. a. O. S. 13-15)

Xoŋingui dokini

Xoŋula murundii

Egele xejend' ui,

Ugdadi xejend' ui...

N' odo-da keve,

Čad' a-da keve,

Seden-de keve.

Guangd' ama andalbi

Xàmikii xasara,

Gejmi-le xasara,

Kutung, kutung xasara...

Nukten - laksamdi,

Xonkon - ajamdi,

Ikten - d' aksimdi.

Ulbunui dotini

Darungula irepu,

Jajamari irepu,

Gangdamari irepu...

N' oli - d' ustesek,

Čali - tujktesel,

Seli - seduxusel,

Sed' uxumbe gadapu.

Baračumari gadapu,

Jajamari gadapu,

Turgendile gadapu.

Andalbi, dild' anu

(A. a. O. S. 20-23)

Degdi gasa-da budelčü,
Punkti bujun-de budelčü...

Agalake-le emkemi,
Agalake-le jajambi...

Ege dild' ambani doldijčij,
Ege murumbeni sarijčij...

Aga mevani tuncujni...
Agdi agdirin-met tuncujni...

Aga muruni pujsinii -
Namu puksundu pujsin-met...

Anda egeve d'ond'uni -
Depu udeveni ongbii...

Namu teidin dild' anu!
Tevekse teindini savanu!

Doldi osini, dild' anu,
Ajapui osini, savanu!

NIWCHEN .
(GILJAKÉN)

LIEDER

(von Robert Austerlitz gesammelt, 1962)

1.

Taqr wonŋ pŋaŋ-u-ŋ-at pŋaŋ-u-ŋ-lo:
Cxyf gusi-j-l itŋ, j-osqont,
Cxyf ŋax ŋmynk n' -zen' unt,
ofti zif dulku n' -zen' unt;
cax pe-n' zif dulku ŋ' -zen' unt;
uskŋ qaŋ tuz-m ba, eŋvenf,
fuku-ŋ ox sxuj-m ba, zyf zyf.

2.

Torŋ kik mu;
mŋa ax tiv-nt,
dyrwy waj ii-ŋ zinkut,
ŋaxri zoxti weŋ-la-n' zinkut,
yntŋr fici-nt, zinkut,
awŋq raj ruk-nt, zinkut.

3.

Ejeŋke jeiŋki
an' iŋavr n' iŋvŋ
nunt maŋ-ŋk-u-j-l
jaŋ pŋy-nt-a-xaj
za-n vol-u-j-nt
lyv-u-n tŋi-j-nt

4.

Zyssym byvʃi
zyssyn bivʃi
oxne oxne
oxnen oxloŋ
ŋak-val ŋurʹ-dox
cwafwa-ja

5.

Zyssum byvʃi
byppym byvʃi
qoqon zyŋʃi
eŋquʹ bilkyʹ
buj ŋa nanʃi-nt
ha-j-ny-f-dox.
qoqom byvʃi

6.

Zoxti zoxti gōko!
gēcaʃloli gōko!
zoxti zoxti gōko!
cax pe-n' ŋanqa zen'u-ra.
Zoxti zoxti gōko!
gēcaʃloli gōko!
nawk xyj lolo-ra.
Zoxti zoxti gōko!
gēcaʃloli gōko!

7.

ŕuty-ja, ŕuty-ja!
soŕ-u-roř waŕ-roř ŕuty-ja!
qonu ņa-xin, ņajxyl ņa-xin,
u-n daj vař basř tuza-t
řolřo-nt-xun, řolřo-nt-xun.

8.

Hu i rutli-t mexa-ru du-ņa
bil-a-m bali ziem-nt
leřt bol-t
ci ņkrmuřa-n-dox bol-t, guc-t
ximin-dox daņ-t tyr-ņa
lerņ kuti vara
nunt-ņa, ha-t exr-ņa
ambamajt ņaski-ru
hyty-t p-waj nřy-na
miri six bara-nt

9.

Dujņi řařq
j-a-t řusi-t inty-ņa
da-r naw ha-nt
calm si-t inty-ņa
calm xu m pyly
bařř-do vylř-u-t inty-ņa
dur vařř walo.

10.

Lyjsy wony pñafuñ, ga-j-fu-ñra
tlewlan tlanñ řiv-ra, ga-j-fu-ñra
dam ñafi wala-ř, ga-j-fu-ñra
alvan dojxař, ga-j-fu-ñra.

11.

Bil-a-m basqi j-ar u-ja
aw aj biru-ja
biru biru j-ar-u-ja.

12.

Harnarñē
pxy-ja, pxy-ja
c-filan' c-ewranř
nuřlk ontq^e
p-ul mi rulku-ra,
motq zaqo
p-ul mi rulku-ra,
c-iř-ñ-ra, c-iř-ñ-ra
wyw-ř, gay-jo-ř c-iř-ñ-ra
harnarñē,
pxy-ja, pxy-ja, pxy-ja, pxy-ja
harnarñē,
pxy-ja, pxy-ja, pxy-ja, pxy-ja!

Tinkring Lieder

1.

N'en by p-av-η otajk-a!

2.

N'en by p-av-η or' waxze!

3.

Aj aj Koηktina
kyr xeq rurηη Koηktin^e
datt^e durlo Koηktin^e!

4.

Datt^e durlo Hyfcun^e
rymη gel varaη Hyfcun^e!

5.

Dymyrymy lyjin^e ofskita!

6.

Yma n' -irη-a
ev-r n' -ar-ja
yη zoηqr-a
yη zoηqr-a

7.

Ńozmp rāj-ux, kaᅇkēle
lyfi en'e řyra, kaᅇkēle
qoᅇi mewcam bap-ra, kaᅇkele
cxopᅇ qant^e lyra, kaᅇkēle
tyre ᅇotlox, kaᅇkēle
cixti bylᅇy, kaᅇkēle!

TSCHUKTSCHEN

LIRISCHE LIEDER

1.

(Boas, IV. S. 138, Nr. 1)

A, mēnko' kēn magla' lin
attime' tā nile' qin,
palqatatinvê' pu eqe' nčikkā ge' nelin?
Enqa' n mita' tiñok mičaivala' tiñok,
enqa' m mita' tiñok mičaivala' tiñok,
enqa' m mita' tiñok grapê' ti!
Mitekorgau' gu' nã!

2.

(Boas, IV. S. 138, Nr. 2)

Uwe' lelot gagrapča' lēnat,
inčo' willit gilule' linet,
Ñe' usqātti geputtire' linet.
Nó' ókalot gilule' linet,
Áttvunni' lit gankaučačau' linet,
Imã' lilit gapalomté' lēnat ora' cēkit.

3.

(Boas, IV. S. 139, Nr. 3)

A mēnko' kēn magla' liqai,
aiva' lhupu magla' liqai,
qāli' i qun Keweute' gin
ilve' -ne' lhã gine' nelin.

A mēnko' kēn aiva' lhupu,
qāli' i qun Peñeute' gin
qe'ñu-ne' lhã gine'ñelin.

4.

(Boas, IV. S. 139, Nr. 4)

Mi'ñkri li' i me' lqātok?
Ao' nmo-nota' gti.
Ra' qa-ñot mra' gtok?
Lelu' tvã mra' gtok.
Re' qālit korga' wkat?
Uwe' lelit korga' wkat.

5.

(Boas, IV. S. 140, Nr. 5)

Ne' usqātti, minigre' p, i' ja-ñā'ia!
Emči' mgutã minigre' mmik.
Grepwo' zqan minja' aan.
Ñi' nqãi-tu' ri qilule' titik

6.

(Boas, IV. S. 140, Nr. 7)

A mēnko' kēn magla' liqai?
ina' nqēn um, rama' glāqai,
ina' nqēn um, jaiva' čirgin,
Magla' liqai jaiva' čirgin.

7.

(Boas, IV. S. 140, Nr. 8)

Titeqārriñirko'n!
ñausqalo' chāqai tilv-atkênlo' chāqai,
nite'ñqineqāi,
e'čelāqāi,
tine'nenqā!

8.

(Boas, IV. S. 141, Nr. 11)

Telqā' p-ñe' win,
Upupuñs' n jagnêlo' qên mija' aan.
Čaučuwa-ñawe' ti,
qamê' -ta'aronkên rēlqaqêtîlpila' tki.

9.

(Boas, IV. S. 144, Nr 16/1)

Mai'ñi-ñā' g'ciñin, qiru'ltigi! Čaivu'urgin migite'ān!
Mai'ñi-ñā' g'šīñin, qišu'ltigi! Šaivu'uššin migite'ān!

10.

(Boas, IV. S. 145, Nr. 16/2)

Ra' mkičhin imilo' nuwi'tkuqin,
imilo'-ra' mkičhin ra'mirkin.
Pa'rkala ja'rat tegge'ñu nine'lhāqin qia'ul
Li'en ñi'rā-mu'ri minitvā' rkin.

ESKIMO

LIEDER

1.

(Bogoraz, S. 437, Nr. 1b)

Varera', ja'ña,
varere'ra, jahaña'.
Ilu'wa alijañaxin'xtuk
ka'tumun-ka i'ma
ačara'mnun atiro/junuxtukamun,
varera' ja'ña
varere'ra jañaja'.

2.

(Bogoraz, S. 438, Nr. 1d)

Ra'wtačhaw kaiñacha'ti
qla'ulig-pa'ači tu'rig-pa'ači.
Kaiñakačilna'ta ninpelku'wtu'ri kajalka'tiu.
Ai'vanen ñe'wānti ni'uqinet,
"I'tig-ra'mawa taxluweiu'wa
nakarna'rmiñ-ka ma'tumiñ-ka".

3.

(Bogoraz, S. 438, Nr. 2a)

Uña'zimun,	a'rnařařni-li,
tikira'mun,	ja ji'ja ña'ja
pinilri'mun,	na'lkutuña

atu' tmiñ-ka,
atu' rjuřna' lřimi,
pini' lrimi.
Añja' xpařit kã' caxtuxtut
ma' buk ka.
Uña' zimun,
tiki' ramun,
pini' rřimun.

mikilři' rři-li,
na' lkutuña atu' tmiñ-ka,
atu' rjuřnalři' mun,
pinilři' mun.
Mikilři' rři,
kibřaxnaka' msi,
ixčaniñija' lñuřni,
čama' bukka Ukibařmi' mun
ařnařa' řmun Ača' kamun.

4.

(Bogoraz, S. 442, Nr. 6a)

Xwa' ña ta' wa isxa' tuña
ařnařa' kcuwmi
čarlipaiu' wmi
ul' uñaxtu' kami
cuña' řalurmi, ka!

5.

(Bogoraz, S. 442, Nr. 7a)

Ki' tum i' kna pani' kahu?
Uka' řutam,
itikxi' lñuk,
nalusuwni' lñuk.
Ka, ka, ka!

6.

(Bogoraz, S. 443, Nr. 7b)

U'kna ki'na ta'na?

Ati'rlakun ta'na.

Kumamčera'xřuxak iňka'stun a'ňkalři,

čipuxta'ni tali'lik,

čipuxta'ni iřu'lik.

7.

(Bogoraz, S. 443, Nr. 8)

A'ňjat ata'zit

ki'xkam-pa'unřa inřupi'řluku,

kai'ňa-lo, ki'wataňa-lo,

pamjura'-lo,

qa'qa qa'psik,

nananasu',

qapinasu',

qapihohu'.

8.

(Bogoraz, S. 443, Nr. 9)

Jukcu'pařak pijikista'xtuk

ku'tuxluni čakfi'tuxluni,

pa'ma-ňuk, pa'ma-ňuk.

Kilu'lim-taru'wa

ařna'karluni čarlistaxi'nak.

Čam-ařnařna'kahu?

ima'm-kařna'kahu.

Ča'laku ki'baku.

9.

(Bogoraz, S. 444, Nr. 11)

Kupu' ma u' na
tinña' kuk malruwja' igni.
A' bxa ta' na xatmořowmi' kluku
iřlaru' naka, piñai' a ta' na
camata' kluku.
Iřlaru' naka juwa' mun
Aññti' mun-ka.

10.

(Bogoraz, S. 450, Nr. 18)

Na' kin-mi kaiuřnaia' xsiña?
Aiva' xtami,
Rusi' xtami,
ilu' rarma kirpičiñani pini' řimi.
Ilu' ka pini' řjuxtuk,
kaiurnilu' na niñlarju' xtuña.

11.

(Bogoraz, S. 450, Nr. 19.)

Xwa' ni na' lcutuna arnami,
ila' xlaxi kijpařa' lik,
kabi' lnuřni pinilři' mi.

12.

(Bogoraz, S. 451, Nr. 20.)

Na'ni xwa'ña isxapiřla'ña,
kawa'řmiñ i'ma milurmila'ña,
xwa'ña milurmila'ña,
añaia'!

13.

(Bogoraz, S. 451, Nr. 21.)

Naxcaliřlu'ña kimařjuwuma'miñ,
ibařiluña axtuřju'wumaka.
Ča'mi unři'řlanã,
kakcawuxa'řmi unři'řlana.

14.

(Bogoraz, S. 451, Nr. 22/b)

Ča'mi tuřxči'řlaña?
Ti'npixařni i'ma,
nutara'řni i'ma,
lkukařnilřu'wni aňilři'řni.

RITUELLE GESÄNGE

•
1.

(Bogoraz, S. 444, Nr. 12/a)

Kaiu'xlak tok mumixlaru'luni,
sla i'mna mumixlaru'luni,
o'mun-ka iki'bařmun-ka
Caxcuřa'mnun-ka kařu'mikun
tařnakcali'rnun.

2.

(Bogoraz, S. 445, Nr. 12/b)

Nuna'bařmi uwi'xtuk,
ča'ma-ai'bořni uwi'xtuk,
ča'ma o'miñ Aiuřa'mi,
ai'bořñuk kalři'xtut.

3.

(Bogoraz, S. 445, Nr. 14/a)

Tařu'ni, maku'ni,
nařa'tixu pa'mna.
Nuna'bařim-kuka'ni
Kaara'mkak ila'xlaki aum-kai'nanun.
Tařu'ni, maku'ni,
nařa'tixu pa'mna.

Ijaxtu' malri kanurmi' lñurmi.
Taru'ni, maku'ni,
isxa'xtiku ča'mna.
Kaiuta'ni aia'ra imaxtumaji'nalri,
koianaxa'rma nuna'ma
ju'va ka'rna.

4.

(Bogoraz, S. 446, Nr. 14/c)

Taru'mi, iju'rmi,
una'nuk, una'nuk.
Uia'kuka u'na tawa'ni kipiju',
ka'tumun kana'buk atka'tiu
aku'rutim ka'tumca'wanun.
Taru'mi, iju'rmi,
una'nuk, una'nuk,
na'skuka u'na tawa'ni kipiju',
ka'tumun kana'buk atka'tiu.
Tuwu'tilhum tala'liu.

5.

(Bogoraz, S. 447, Nr. 14/d)

Kinunaxa'rmi ña
tuñčičaruta'ña kaki'mna.
"Tusakanřita'tin i'mkut,
vakinřita'tin.
Inta'xwa'ña tuñčičaruxla'kin,
tunara'tin i'mkut,
i'ma piñliři' lñurmi.

6.

(Bogoraz, S. 447, Nr. 14/e)

Na' hu ka' mna Tiwla' ña,
nu' wa uka' buk.

"isxa' rña.

Xwa' ña tahi' ña ima' kin,
una' ñuk tahi' taka

aia' bika nikibutñu' luku,

i' mim-ju' wan aia' biça

tahi' taka cibuhutñu' luku,

ka' kmim-ju' wan aia' biça nikibutñu' luku".

7.

(Bogoraz, S. 447, Nr. 14/f)

"Na' tin-mi kijaxtaksi' ña,

Δpa' mun kakma' buk isxarnanuna' ñã.

Apa' mun kakma' buk lihitñañuna' ñã".

"Kai' vo nalukunřita' tin A' pam

ñu ka' kmim, lihisimaka' tin,

i' wurña abilřarlu' tin kiyarutaka' tin".

8.

(Bogoraz, S. 449, Nr. 16/a)

Arna' mi, iju' rmi,

apixtu' řlakin ilařa' tmi

ařolasi' xkami,

Uñi' lirnak tu' takluku.
Ilararaki'.
Na' ni xwa' na atu' tina.
Tuta' kluku nu' na ma' na.
Isxara' kluku aro' lalaña.
Inta' r-juk, kobutiki',
un'klirutiki'.

9.

(Bogoraz, S. 449, Nr. 16/b)

Kam juk, tahi' na, tahita' mkin,
uje' rmi atorja' xkami.
Hi' wuñai, lpik-lo, aiabikunaki',
isxaparli' tin swaña' mtun aia' biku.

10.

(Bogoraz, S. 449, Nr. 16/c)

Nowbikla' lri,
anixbikla' lri,
nuna' mi isxabju' rutat,
nu' nama ju' wan,
akulmikara' ni nuwa' talri
arixta' talri,
nuna' mi-kaha' ni.

JUKAGIREN

LIEDER

1.

Ádin-jáxtek'

(Iochelson, Mat. Nr. 79, S. 189)

Métul éi' čen m' enilek.
mét pón' xo ugúrče-budie egiedelle,
mét tónbeje mól' jil šjibuol-mojú éi' e kénđeče.
éle órpal' elič irkúšait.

2.

(Iochelson, Nr. 84, S. 191)

Mét' kéijol-tobóko,
métul ómoč xonnílek.
Čnmun-eméi čofunn' ei,
jérxad-anil' e el' kóudelek,
métul M' át' ben-eméi anšige ómoč lóxtox.

3.

(Iochelson, Nr. 80, S. 189)

Kóipe-jáxtek

Čaxadenget kéliede,
abučápe léitenide óiye-pie,
orójek-álbepul,
monófo-álbepul írkiženol egierienü.

Čomó-čubóje jédeinide,
čérebro áňjed-áibi-títe jedéinui.
činenjje jédeinide,
čérebro mélnun pojerxó-títe jedéinui.

Ligel, métul jolónlerik!
pónxo-pojerxó čénče,
ničác pón' xo-pojerxo čénče čéngim!

4.

(Iochelson Nr. 88, S. 193)

Mit ómleji aju-nídul
aduóden-nódo-jopúlget met éluo leitéiteme.
xórxodonge-lédúle, met pénju-xun'e imádelle,
kéibeje tíbid-ámun epúmum, emun' uo-mojú él' e ájaračiteje.

Ónmun-emeige láxadelle óil' -n' áčin egieņide,
laťájek-álbe, kunjed-abudie-álbeput
írkinleņol toľáfatut.

Pilátixxe pié-jóful jedéide -
pórele púgud-ukóče títe jedéinunui.

Met ečie, met eméi, métin ómoč' čúndreinqik.

Kujúge mémdrejed-ečile métin marúxegele šorílešken.
Met eméipe met omón' čúndreinqik.
Me-kobéče.

5.

(Iochelson, Nr. 90, S. 195)

Ádin-jáxtek

Ómni n' ékoberege,
Írkin ádil jónrojege abúdái;
xódoi.
jedíegi mónni: "me-lenđuoljek,
xódiet xódox?"
jedie, xódiet lénduolit xodótom?
páipe kobéige -
tabúnget abúdaje!
xódo él'e tátletum?
met júolge ofógi -
omóced-ónmedie titeméi;
n' ačegi júolge -
pédeče píbil' titeméi.
xódo el' mádil' étum?
kodín ónme šorúše,
met' xóduloul-ńóluo él'e
léidije númud-ónmele én' tem.
Edie, met' ónme čólox:
čúgodegen kobéiteje?"
Ediegi mónni: "kóbeik pái-jolá!"

6.

(Iochelson, Nr. 78, S. 188)

Márxil'-jáxtek

Omnln'e n' ekobiereilli.
ómni kobéige júodeje:

jogóra rebíne-nonomo kúdele módič.
Júolge jóulegiede-búdien manáilegi
jódojube-láxil-títe kénbunei.

Ómni amláige númojin šóuje.
Pórele, pojerxo čomón čéilič!
pón júolec xádič.
pón-júoleike xolílek médul.

Kutlen-xóndregen egédeče - lémdik?
meť jogóre kélul!
nínje moli kúdečiđe šijiljin abúdaje.

7.

(Iochelson, Nr. 89, S. 194)

Márxin-jáxtek

Mítriebič tol bá-añilget
mun' ojed-óliegen éreit,
emíbeje n' ájubele ipilát,
amláille módič.

Monófon-bóje, kójed-en-bóje álbepulge
númud-ónmele éreček?

Ninejed-ómni šáxaŷibege
ulége-čórxofo láxadelle,
jon-ópotke abúdádelle,
métul léitek.

Mítriebič métin mónni:
"el' ilugel' elek,
kéibeje lújudie-jérxa-budien kélteje."

Lábun-láŋi, tšbil-pédei-láŋi,
 númud ōnmele laxátem?
 Čéiluge! xádibon-láŋi ilugeletum?
 N' ádeŋot pón kúdei:
 luŷudie-jérxa-budien Mitriebič
 pón' xode-kéijol tobókogi láxač...
 čuboŷe-konjege númonin ámleče.

8.

(Iochelson, Nr. 77, S. 187-188)

Marxípe kóipele xódo jáxterinuŋam

Čaxaden eméi!

íled-ukóče ōnmiedie tštimei amúŋgi.

Píbiltíte n' érpegi šaxálenŋi.

Jógluge jóo! jéloŷe tštimei!

Ánŷele métkele juoluopegi, joijó!

šuboŷe ōlmon' jéŷoi ōŷi-títe.

Amlóŷibol polúndie gríbnegi rebíne-títe

šaxáleje n' ére moríem, eguŷunui.

Dolgánupuget íled-ukóče pukóleoŷe tštimei.

Lígel kinéč gríbnegi mítin e! juonŷi,

ōnmegi šéul-tštimei.

9.

(Iochelson, Nr. 76, S. 187)

Miř lebiéget tiŋide kehuol-moŷú,

tudá jéndroŷit él' e jéndroŷije -

met eméiget, ečíeget tiŋide kéluol-moŷú.

Púgud-aníŷe čile číleni!

Aniŕjen' e pieríneje nódo-títe
Ůnmun-eméige ledúde mérejeili.
Tiq lebiége Omolón-anŕilge madájeil' i.
Šofeje méiliŕe-títe,
egúrieje el' léidime
Šorómopul móŕfodofo.

10.

(Iochelson, Nr. 87, S. 192)

Tet'-éil' e, línoŕa-teríke, téték kélul?
Tet' tólou xáŕilgene meŕ' pólut tét-kiejíe kudédetum.
Tet'erúlboŕek, tétul Ůnmun-čébilgen kaudéiteme,
óŕineje pólbilgen, šolŕúneje igéjele igéješteme,
jóloŕulanŕet čaŕŕti-n' án' mele kóudetme.
Omolónge lóxtotme, tá lóxtolle tá pešéiteme.
Čúole núma-n' uolpege jóŕulát áiŕe egúrtejek.

SPOTTLIEDER

11.

(Iochelson, Nr. 81, S. 189-190)

Márxilpedienŕin mónŕnik:
"met ečŕepe jáxte léidimet?
xódiet él' e ŕŕimmet?
Šónŕil' e-árnabuŕe títemeŕemet!

níjejed-ómní šaxálenidege tit íxleoje péiye uil'.
tit ajábol títkén móinjik!"

12.

(Iochelson, Nr. 81, S. 190)

Xaqideŋi, háčedailŋin léŋi,
tá mádáŋi. taŋ šorómo jáxtái.
jáxtet mónni: "tiŋ únuy jugúlgí n' uŋ'oi
mit áŋje irđgušnumle".

Páipe tát' n' ačedaiŋi.
kénmegil' e kénmeŋin mónni:
"pá, leméget múren-xónje el' ikč'inuk?
tétek jáxterimle."

13.

(Iochelson, Nr. 86, S. 192)

Mítkele tón' n' elukone legíteŋitem.
mit únuy álčén jugulmínin
čúgopegi punédeti.

Títe šyin-čúŋdrele mét-meinuŋigen,
mólote nígelendelle čúgopegi punédeti.

14.

(Iochelson, Nr. 85, S. 191)

Ligel šorómon jáxtek.
métke lígumul kiéč,
niŷóje šál títe niŷdrem,
pédenkóikil-títe kudéje.

15.

(Iochelson, Nr. 83, S. 191)

Ligéje-šorómon-jáxtek, teríkenŷebodek.
uórpe, méko kúdenŷik, kiéndra,
mínonša pajáilŷin léje,
méko kúdenŷik, métul juoŷeŷiŷik:
lúci-numóge lúci nimeŷiŷe
óŷik léiteme.

16.

(Iochelson, Nr. 91, S. 196)

norxóxojol šari-šará!
kíntek tát-nínun'el?
- métek él'e norxóxojol
- čándaŷul šari-šará.

RITUELLE GESÄNGE

1:

(Iochelson, Nr. 41, S. 120)

Álman-jáxtek.

Áluke n'útn' el unud-eméi múregie néčil' el.
múregiede šóbičege írkin
ódun-númelek n'útn' elielelul.

tabunge šókodilelje. šódelle.
xójičulge, lóbidečulge -
túluguláget érbenjeiko lérul méčtenul,
míláget šukudoilije méčten' ul.

érbenjeiko lérul-lánden xáneikodilelje.
jóyofonjuge šukudoilije lérul xadidečum.
ninje móli kúdečigene ukóče.

ukéiņit móje:

"xadí tólex-amúnek xadidečuotol?"

2.

(Iochelson, Nr. 43, S. 121)

Púgud-eméi
tet' pugojel'e
mitul púgelbik!
enšebon
tet' pugojele
mítin keik!

šaiġar-landet
kieċe erċebon
jédegude jónn' ik!

3.

(Iochelson, Nr. 44, S. 120)

Ójid-eméi
mítin léktel' bonet le keík!
Tet' pàdien mítul omom' éjresk!
tuben tet' jorne lódiŋol mink!

4.

(Iochelson, Nr. 45, S. 121)

Érċed-anġa-rómo juoleltem!
érċed-unemeje-rómo módil' eltem!
lócid-épié, lóŋdolx!
Ptr, ptr!

5.

(Iochelson, Nr. 46, S. 121)

Lócid-épié!
érċeŋodeune
jedegude pílboggaik!
omóċeŋodeune mígimiebik!

6.

(Iochelson, Nr. 42, S. 120)

Piéjen-móje! ečie! juoleík!
čubóje aík!

Mítul el' kudédelek, mít agurpel juók!
jólopuđe mítul xódo ényjemik
- tábun el' ponílek!

7.

(Iochelson, Nr. 40, S. 119)

Alman-jáxtek

Únud-eméi,
tet' móli púgojepui?
aŋdamuge kunójinít
el' éureslek!
púgemuk, n' ánbumuk,
juoleík, púgemuk!

Alukon n' utrn' el
lebiéd-eméi
púgemuk, juoleík!

Kujúd-ečie, púgemuk,
n' ánbumuk!

Aŋluo-šuku-láŋdet
númekiedeil émei!
tet' uórpe ŋumdugik,
púgemuk, n' anbumuk!

F . k . : Dr. Rácz János oktatási rektorhelyettes.

Készült a JATE Sokszorosító Üzemében Szeged

Engedélyszám: 585/77.

Méret : B/5.

Példányszám: 150 ISSN sz. : 0133-4239 .

F.v.: Lengyel Gábor.

studia uralo-altaica

STUDIA URALO-ALTAICA

Attila József University, Szeged

- No. 1. Róna-Tas, A. -- Fodor, S.: *Epigraphica Bulgarica*. 1973.
- No. 2. *Die erste sölkupische Fibel aus dem Jahre 1879*.
Eingeleitet von P. Hajdu. 1973.
- No. 3. Novickij, Gr.: *Kratkoe opisanie o narode ostjackom /1715/*. 1973.
- No. 4. Paasonen, H.: *Tschuwaschisches Wörterverzeichnis*.
Eingeleitet von A. Róna-Tas 1974.
- No. 5. A. Molnár, F.: *On the History of Word-Final Vowels in the Permian Languages*. 1974.
- No. 6. Hajdu, P.: *Samojedologische Schriften 1975*.
- No. 7. *N. Wissens Berichte über die uralischen Völker*.
Aus dem Niederländischen ins Deutsche übersetzt
von T. Mikola.
- No. 8. Ph. Johann von Strahlenberg: *Das Nord und Ostliche Theil von Europa und Asia /Stockholm, 1730/* with an Introduction by I. R. Krueger.
- No. 9. Kiss, J.: *Studien zur Wortbildung und Etymologie der finnisch-ugrischen Sprachen*. 1976.
- No. 10. Uray, K.: *Chrestomathia Sibirica Auswahl aus der Volksdichtung der sibirischen Urvölker*.

In preparation:

Mikola, T.: *Materialien zur wotjakischen Etymologie*